

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Heppinen

7/1 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, tammik. 2 p. 1939.

8.

1/215 Pal. 39.

71-39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 1 otsakkeella

Lausuntoja Suomen avunannosta Viron vapaussodassa.

Ministeri:

P. K. K.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Tallinna ssa 2 p:nä tammi - kuuta 19 39.

Asia: Lausuntoja Suomen osan-
otosta Viron vapaussodassa.

Virossa on viime viikkoina eletty vapaussodan 20-vuotismuistoissa. Siellä täällä on pidetty muistojuhlia ja lehdistä on tämän tästä ollut sodan alkuaajan tapahtumille omistettuja kirjoituksia. Joulukuun 30 p:nä tuli tässä suhteessa Suomen avunannon vuoro. Mainittuna päivänä oli nimittäin kulumut 20 vuotta Suomen vapaaehtoisten ensimmäisen kompanian saapumisesta Tallinnaan. Tämä muistopäivä on antanut kaikille Viron huomattavimmille lehdille aiheen käsitellä Suomen avunantoa ja sen merkitystä Viron vapaussodalle.

"Uus Eesti", hallituksen pää-äänenkannattaja, lausuu selostettuaan Suomen vapaajoukkojen toimintaa loppusanoissaan: "Joskin Suomen vapaaehtoisten taistelu vihollista vastaan Viron kamaralla oli lyhyt, ovat nämä rohkeina, väppaina ja iskukykyisinä miehinä kirjoittaneet nimensä unohtumattomasti Viron vapaussodan historiaan. Ainoastaan oikealla ajalla annettulla avulla on arvoa - ja erittäinkin siinä suhteessa ansaitsee suomalaisten apu alleviivaamista. Se apu jää myös yhdeksi pysyvän lujaksi ja kannattavaksi tukipylvääksi kahden veljeskansan keskinäisille suhteille."

"Päevaleht" kirjoittaa: "Miltei toivottomaan

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

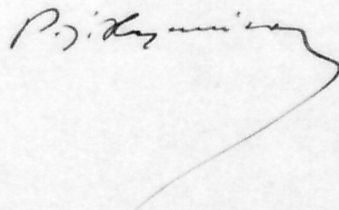
mielentilaan toi suomalaisten saapuminen jälleen rohkeutta ja uskoa. Käännörintamilla oli jo ennen suomalaisten saapumista tapahtunut, mutta suomalaisten mukaantulo nostatti intoa vainolaisen karkoittamiseksi Viroota. Heidän saapumisensa antoi rohkaisua, vahvisti uskoa voittoon ja antoi varmuutta siitä, että emme ole yksin. Niinmuodoin antoivat Suomen apujoukot meille moraalista tukea. Suomen vapaaehtoisten iskuvoima oli lujaa. Nämä hyökkäsivät miltei "tasajalkaa" vihollisen kimppuun. Niinmuodoin kävi Viron vapauttaminen nopeasti. - Suomen valtakunta, kansa ja yhteiskunta tekivät auttaakseen Viroa suuria uhrauksia. Sadat heimolaiset uhrasivat henkensä Viron vapauden puolesta. Sitä apua ja niitä uhreja muistetaan Virossa kiitollisuudella ja niitä ei unohdeta."

Kauttaaltaan lämminhenkisen kirjoituksensa otsakkeella "unohtumaton päivä Viron-Suomen veljeydessä" päättää "Po s - t i m e e s" seuraavin sanoin: "Heimoside Viron ja Suomen välillä on ilmennyt vuosisikymmenien kuluessa monissa kauneissa sanoissa ja teoissa. Kahden pystypäisen, samasta lujasta tyvestä versonneiden veljesten välillä on ajottain lausuttu myös kirpeitä sanoja. Mutta näitä on lausuttu arkipäiväisissä askareissa ja ohimenevien erimielisyyksien johdosta. Kummallakin puolen Suomenlahtea tiedetään, että ratkaisevalla hetkellä seisovat nämä kaksi veljeä vierekkäin eikä ole yhtään toista kansaa, jonka me tuntisimme niin läheiseksi kuin heimolaisemme lahden pohjoisrannikolla. - Siitä, että suomalaiset suhtautuvat Viroot samoin, antoi parhaan todistuksen joulukuun 30 päivä 1918. Me emme sitä unohda."

Lehtien lausuntoja lukiessa on syytä todeta, että Suomen avunannon merkitys tunnustetaan niissä ilman mitään

varauksia. Niin ei, ikävä kyllä, ole aikaisemmin aina ollut asianlaita.

Mitään juhlallisuuksia ei päivän johdosta ole täällä järjestetty. Minulle on kuitenkin kerrottu, että siitä tullaan palauttamaan mieliin eräitten toisten vapaussodan tapahtumien yhteydessä.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Thyminen

2/1 1939

Tallinnassa, tammik. 3 p.1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

13.

2/215 Tal. S. - 39.

9/1-39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 5 otsakkeella

Kenraali Laidoner ulkopolittisesta tilanteesta
vuoden vaihteessa.

Ministeri: R. Laidoner

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Tallinna ssa 3 p:nä tammi - kuuta 1939.

2/215 Pal. 8 - 39.

9/1-39

Asia: Kenraali Laidoner
ulkopolittisesta tilanteesta
vuoden vaihteessa.

5 C12

"Rahvaleht" on, viime vuoden viimeisessä numerossaan julaissut kenraali Laidonerin lausunnon poliittisesta tilanteesta Europassa. Tämä lausunto, jota voi pitää kuluneen vuoden ulkopoliittisena tilinpäätöksenä virolaiselta kannalta katsoen sisältää pääasiassa seuraavaa.

"Kansainväliset suhteet Europassa ovat kylläkin käyneet jännitetyiksi, mutta pelkoa lähellä olevan aseellisen yhteenoton välttämättömyydestä Keski- ja Itä-Europan välillä on pidettävä liioiteltuna." Näin kuuluu Laidonerin alkuteesi, ja sen pohjalta rakentuu koko hänen lausuntonsa. Saksalla, joka nyt suurimmalta osaltaan on saavuttanut kansalliset tavoitteensa ja tullut mitä homogenisimmaksi suurvallaksi, ei pitäisi olla mitään syytä muiden maiden valtaamisella tätä homogenisuutta jälleen rikkoa. Se ei myöskään olisi sopusoinnussa niiden kansallisten periaatteiden kanssa, joiden oikeudellisuutta Hitler on monen monasti puheissaan alleviivannut.

Saksan mahdollinen yhteenotto Neuvostoliiton kanssa ei kernaasti voi, jos Puola jää syrjään, tapahtua Itämerenmaiden kautta, koska siellä ei miljona-armeijain liikkumalle ole tilaa, vaan Unkarin ja Romanian kautta. Sitä ennen tulisi näi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

den kuitenkin olla täysin "yhteenimetyt" (absorbeeritud). Saksan mielenkiinto näyttääkin yhä enemmän kohdistuvan siihen suuntaan. Kyseessä ei tällöin tarvitse olla mitkään sotilaalliset otteet, vaan pikemminkin rauhallinen "läpikulkeminen" taloudellisen voiman ja yhteiskunnallisten vaikuttimien avulla.

Mitä Memelin kysymykseen tulee, näyttää siltä, että Saksassa on olemassa kaksi eroavaa mielipidettä sen sopivimmasta ratkaisusta: toisen mukaan on tyydyttävä autonomiaan, toinen taas vaatii "Anschlussia". Tapahtuuko ratkaisu niin tai näin, ei se johda sotaan, sillä kysymys on Saksan ja Liettuan välinen ja se selvitetään rauhallisella tavalla molempien maiden välillä.

Europän rauhan avainkysymyksen muodostaa Saksan ja Englannin keskinäisten suhteiden kehitys. Näitä suhteita häiritsevät ennen kaikkea juutalaiskysymys ja Saksan vaatimukset entisten siirtomaittensa palauttamisesta. Jos Saksa ja Englanti löytävät tien keskinäiseen sovintoon, ei ole erityisesti pelättävissä sodanvaaraa muualla Euroopassa. Missään tapauksessa ei sitä synny Italian ja Ranskan välillä tällä kertaa vallitsevista erimielisyyksistä, jotka ovat oikeastaan "sisäistä tarvetta varten."

Mitä Viroon tulee, oli se Laidonerin sanain mukaan noudattanut puolueettomuutta kaikissa suurvaltain välisissä riitaisuuksissa ollen kuitenkin samalla valmis asiain niin vaatiessa sitä voimakeinoin puolustamaan. "Viron ja sen lähempien tai kaukaisempien naapurien välillä ei vallitse mitään väärinkäsityksiä, ainoastaan liittosuhde Lättviaan vaatii kuitenkin selvittämistä ja järjestelyä" (allekirjoittaneen harvennus).

Nämä lainauksen lakoniset loppusanat merkinnevät sitä, että Laidoner aikoo vakavasti jatkaa sitä liittolaisten välisen selvittelyä, minkä hän on pannut alulle riigikogun puolustus- ja ulkoasiainvaliokunnassa ja mistä olen selostanut raportissa n:o 24. Samaa viittaa myös "Päevaleht'in" kirjoitus (1/1) "uuden vuoden tehtävistä", missä todetaan, että suhteet Latviaan eivät kuluneella vuodella ole suinkaan parantuneet ja esitetään toivomus, että Riian tulisi käydä tarkastamaan tilannetta sen oikeassa valossa eikä annettava sen kehityksen riippua "oikuista eikä mielijohteista."

P. S. Kõnni

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Hyppönen

11/1 1959

Pol.

Tallinnassa, tammik. 11 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

35.

3/215 Pol. 2 39.

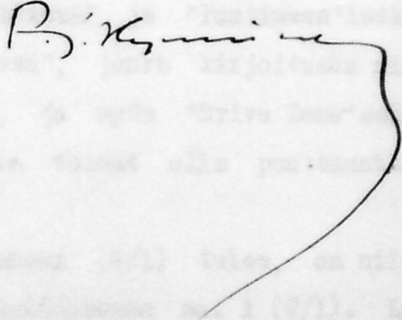
12/1-39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 3. otsakkeella

Jatkuvaa virolais-latvialaista välien selvittelyä.

Ministeri: R. K. M.

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Tallinna ssa 11 p:nä tammi - kuuta 19 39.

3/215 Sal. S - 39.

12/1 - 39

Asia: Jatkuva virolais-latvia-
laista välien selvittelyä.

5 C12

Osittain Suomen eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan "Suomen Sosialidemokratissa" julkaiseman, Viron suhteita Suomeen ja Latviaan käsittelevän kirjoituksen johdosta, osittain "Päevaleht'in" "uuden vuoden toivomusten" herättämänä jatkuu mielipidetten vaihto - tai oikeammin sanoen keskinäinen syyttely - kummankin liittolaismaan lehdistössä. Virolaisella taholla se on tapahtunut kaikissa huomattavimmissa lehdissä s.o. "Uus Eestissä", "Päevaleht'issä" ja "Postimees'issä", latvialaisella taholla taas "Rīts'issä", jonka kirjoitusta ministeri Palin raportissaan selostaa, ja myös "Brīva Zeme'ssä", joka puolivirallisena lehtenä ei ole voinut olla puuttumatta tämäntapaiseen lehtisotaan.

Mitä "Uus Eestin" kirjoitukseen (4/1) tulee, on siitä jo tehty selkoa Lähetystön lehtiselostuksessa no. 1 (9/1). Lyhyesti sanoen siinä todetaan, että "tosiasiat Viron suhteissa Latviaan ja Suomeen ovat todella muodostuneet sellaisiksi kuin hra Sveto on todennut", ja vedetään johtopäätös seuraavin sanoin: "Kun ajan romantikka on vuosien varrella haihtunut, niin ei maksa nykyään elää näissä menneisyyden muisteloissa, vaan tulee toimia sen mukaan kuin olosuhteitten kehitys ja

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi

ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

todellisen elämän vaatimukset sanelevat."

"Päevaleht'in kirjoitus (7/1) on terävään sävyyn laadittu vastaus "Rits'ille", mutta se kohdistuu siksi suurelta osalta Muntersia ja hänen toimintaansa vastaan, että sitä voi pitää suoranaisena henkilökohtaisena hyökkäyksenä häntä vastaan. Lehti palaa Muntersin äskettäiseen Tanskan-matkaan ja Kööpenhaminassa annettuun hastatteluun, jossa hän m.m. kertoi Danebrog-lipun pudonneen sadin mukaan taivaasta Volmarin luona (eikä nykyisen Tallinnan kohdalla). Tämä on lehden mielestä "auttamattomasti naurettavaa." Samalla lehti lissää: "Mutta samanlaisia naurettavia asioita sattui V. Muntersin matkalla muitakin (arvonimet, sukupuu) ja ne ovat ikäviä siinä suhteessa, että ne voivat ulkomailla suggeroida esiin Itämeremaista eräänlaisen operettimaisen vaikutuksen." (Lehti on aikaisemmin jonkunlaisessa pikku-uutisessa kertonut, että Munters on sallinut nimittää itseään Kööpenhaminassa "tri Wilhelm von Muntersiksi", että hän on kertonut olevansa saksalaista sukujuurta ja polveutuvansa piireistä, joita on nimitetty "balttilaisiksi paroneiksi.")

Lehden mielestä oli nyt todenteolla selvitettävä, kuinka kauaksi liittolaiset ovat toisistaan loitonneet ja mitä liittosopimuksesta on tosiasiallisesti jäänyt jällelle. Tämä selvitys olisi toimitettava jossain toisessa tilaisuudessa kuin Itämerenmaiden ulkoministerien tavanmukaisessa konferenssissa ja siinä olisi valmistettava myös puolustuslaitokselle tilaisuus "sanoa sanansa". Samalla olisi pidettävä silmällä oikeaa psykologista hetkeä neuvottelujen alottamiselle sekä pidättäytymistä "hetken mielijohteista". Lehti ei kylläkään

tällaisesta välien selvityksestä suuria odota, sillä "voi olla, että vv.1923 ja 1934 sopimuksista jää jällelle, kun niitä objektiivisesti punnitaan, melkein yhtä vähän kuin tulliuionisopimuksesta, mutta hyödyllisempää on kuitenkin pelata täysin varmoilla korteilla kuin operoida hahakuvilla."

"Postimees" vastaa kirjoituksessaan (10/1) "Briva Zeme'n" tekemään kysymykseen voidaanko virolaisten ja latvialaisten suhteen "keskinäisyyden" puuttuessa enää käyttää nimitystä "liittolaiset", seuraavaan tapaan:

Mitä on sanottava sellaisesta "keskinäisyydestä", joka tahtoo vain toiselle myydä eikä mitään itse ostaa? Vai onko se pidettävä "keskinäisyytenä", että vieraisille kutsuttu Viron kansalainen tahdotaan palauttaa hallinnollisessa järjestyksessä ja että maan lehdistöllä ei ole rohkeutta vaatia sellaisen ainutlaatuisen menettelyn oikaisemista. - Paras vastaus "Briva Zeme'n" kysymykseen on lehden mielestä kuitenkin löydettävissä niissä kahdessa artikkelissa, jotka ilmestyivät viime marraskuussa yhdessä Riian lehdessä ja yhdessä aikakauskirjassa (molemmat Latvian ulkoministerin kirjoittamia) ja "joista Viron nimi oli huolellisesti raaputettu pois ja joista ei suurennuslasillakaan voinut löytää viittausta liittovelvollisuuksiin Viroa kohtaan ja vielä vähemmän vastakaikua Viron ulkopolitikan johtajan selitykselle, että Viro myös nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa on valmis täyttämään velvollisuutensa Latviaa kohtaan."

Lukiessa näitä lausuntoja ja tarkkaillessa sanonnan vi-
vahuksia alkukielellä voinee vaivoin välttyä käsityksestä, että

kyseessä on "liitto ilman liittolaisia". Tekisi mieli sanoa, että näissä lausunnoissa esiintyy jokseenkin sama arviointi laivialaisista, minkä Jaan Tönnisson ent. lähettiläs Hel-
latin muistelmien mukaan eräänä "heikkona hetkenään" puki sanoihin: "Ja tällaisten ihmisten kanssa pitäisi tehdä yhteistä ulkopolitikka!"

P. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Hynninen

24/1 1939.

Tallinnassa, 26 p. tammik. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

108.

5/215 Tal. S. 39.
30/1-39
5 C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaan oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 4, otsakkeella

Ahvenanmaan puolueettomuuden
turvaaminen ja Viro.

Ministeri:

B. Kinnunen

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Tallinna ssa 26 p:nä tammi - kuuta 19 39.

Asia: Ahvenanmaan puolueettomuuden
turvaaminen ja Viro.

57	215	Sal. S	-39.
30/1-39	2	6	
5	C12		

Saatuani kuluvaan kuun 16 p:nä vastaanottaa Ministeriön yksityiskohtaiset ohjeet täällä tehtävästä démarche'sta Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamisasiassa käännyin välittömästi Ruotsin täällä olevan asianshoitajan puoleen tiedustellen, olisiko hän saanut asiassa ohjeita hallitukseltaan. Hän ilmoitti kylläkin saaneensa vastaavat ohjeet, mutta niihin oli liittynyt ehto, että asiaa koskeva nootti voidaan jättää Viron ulkoasiainministerille vasta sen jälkeen kuin Tukholma on antanut siihen määräyksen.

Odotettu määräys saapui kuluvaan kuun 20 päivän illalla. Seuraavana aamuna pyysimme yhteistä vastaanottoa ulkoasiainministeri Selteriltä, saaden sen vielä samana päivänä.

Selitettyäni ohjeiden mukaisesti yhteisen käyntimme syitä ja jätettyämme samansisältöiset nootimme karttoineen hra Selterille lausui hän jokseenkin sanallisesti seuraavaa (sala-sähke no.5): Viron hallitus on seurannut koko ajan erityisellä kiinnolla ja myötämielisyydellä Suomen ja Ruotsin yhteistoimintaa Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamiseksi. On ilahduttavaa, että Suomen ja Ruotsin hallitukset ovat nyt päässeet yksimielisyyteen uudesta järjestelystä Ahvenanmaan saarien

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suhteen. Tämä järjestely on tavallaan lisätakeena Viron omallekin turvallisuudelle. Viron hallitus ei vielä tunne nyt jätettyjen noottien yksityiskohtia, mutta minulla on kaikki syy olettaa, että sen vastaus nootteihin tulee olemaan täysin myönteinen. Niinikään oletan, että voin antaa tämän vastauksen jo ensi tiistaina (24/1).

Seuraavana arkipäivänä (23/1) sain kutsun välisministeriön poliittisen osaston osastopäällikkö Kaasikin luotantamaan "lisäselityksiä" jätettyjen noottien suhteen. Hra Kaasik halusi aluksi tietää, mikä merkitys "Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning'illä" oli Ruotsin yleiseen mieliteeseen ja olisiko lehden hiljan julkaisemalla "omituisella" kirjoituksella Ahvenanmaan asiassa ehkä yleisempää kantavuutta. Vastasin puolestani, että lehdellä on kylläkin vanhastaan hyvä nimi, mutta sen nykyisestä vaikutusvallasta en tällä hetkellä voi mitään varmuudella lausua. Joka tapauksessa on nootti jätetty Ruotsin hallituksen nimessä, jonka takana on valtava parlamenttarinen enemmistö. Näin ollen ei jonkun lehden kirjoitus, mikä se lieneekin, voi Ruotsin kannanottoon enää mitään vaikuttaa. Tämän jälkeen hra Kaasik tiedusteli, tiedetäänkö Suomessa mitään varmempaa Neuvostoliiton suhtautumisesta asiaan. Välisministeriön tietojen mukaan oli moskovalaisessa "Isvestia'ssa" aikaisemmin kirjoitettu unta turvallisuusjärjestelyä vastaan, mutta viime aikana noudatettu vaiteliaisuutta. Vastasin, ettei minulla siinä suhteessa ollut mitään tietoja. Lisäksi esitti hra Kaasik eräitä järjestelytoimenpiteitä koskevia kysymyksiä, joihin vastasin annettujen ohjeiden mukaan.

Omalta osaltani tiedustelin, tulisiko Viron hallitus ennen vastauksensa antamista mahdollisesti neuvottele-

maan asiassa Latvian hallituksen kanssa. Hra Kaasikin sa-
nain mukaan ei sitä "pidetty tarpeellisena". "Ulkoasiainmi-
nisteri oli niin tässä kuin muissakin kysymyksissä sitä
mieltä, että Suomen ja Viron väliset kysymykset ratkaistaan
ilman Latviaa."

Saman päivän iltana esitti ulkoasiainministeri Suomen
ja Ruotsin nootit Viron hallitukselle, joka oli kutsuttu
ylimääräiseen istuntoon, ja myöhemmin ilalla oli hänellä
suullinen esittely presidentti Pätsille. Seuraavana päivänä
aamupäivällä selosti hän nootin sisällystä ja hallituksen
kannanottoa riigikogun puolustus- ja ulkoasiainvaliokunnalle.
Kuten olen kuullut, käyttivät valiokunnan jäsenistä puheen-
vuoroa vain professorit Piip ja Uluots, jotka molemmat oli-
vat sitä mieltä, että Viron on nootteihin vastattava täy-
sin myönteisesti huolimatta siitä, mitä toiset allekirjoit-
tajavallat ja Neuvostoliitto ehkä tulevat tekemään.

Kutsuttuaan Ruotsin asiamiehittäjän ja minut luokseen
samana päivänä klo 2 lausui hra Selter välisministeriön pää-
sihteerin, ministeri Öpikin läsnäollessa seuraavaa (salasäh-
ke no. 7): Viron hallitus on huolellisesti tutustuttuaan Suo-
men ja Ruotsin hallitusten nimessä jätetyissä nooteissa teh-
tyihin esityksiin päättänyt allekirjoittajavaltiona antaa il-
man mitään varauksia suostumuksensa siihen, mitä molemmat
hallitukset ovat ehdottaneet. Tämän suullisen ilmoitukseni
tulen viikon kuluessa vahvistamaan kirjallisella vastausnoo-
tilla. Omasta puolestani olen iloinen voidessani olettaa,
että Viron hallitus on ehkä ensimmäisenä voinut antaa asi-
assa myönteisen vastauksen.

Tätä ilmoitusta seuranneessa keskustelussa hra Selter
palasi "Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning'in" kyseelliseen

kirjoitukseen ja tiedusteli asianhoitaja Hellestedtiltä, mitä siitä on arveltava. Hra Hellestedt ei tuntenut kirjoitusta ja oletti, ettei Ruotsissa ole kiinnitetty siihen erityisempää huomiota, koska hän ei ollut saanut sen suhteen mitään tietoja.

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetyslain raportti n:o 5.

Ministeri Hynninen

22/1 1939.

Tallinnassa, 27 p.tammik.1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

119.

6/215 Val. S - 39.

2071 - 39

2

5 C12

Ulkoasiaiministeriölle,

Saan kumioittaen oheisena lähettää Mi-
nisteriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
5, otsakkeella

Viron hallitusta täydennetty.

Ministeri:

P. J. Kuningas

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Tallinna ssa 27 p:nä tammi - kuuta 19 39.

6/215 Pal. S. 39.
1971-59 2

Asia: Viron hallitusta
täydemetty.

5 C12

Kuten Ministeriölle jo olen ilmoittanut, on Viron hallituksen jäseneksi salkuttomana ministerinä nimitetty "Uus-Eestin" toinen päätoimittaja Ants Oidermaa. Tavallisuudesta poikkeavana seikkana on samalla merkittävä, että nimityksen julkaisemista viivyteltiin pari päivää, koska muka - erään luotettavan kertojan mukaan - tahdottiin tunnustella, miten siihen eri piireissä reagoitaisiin.

Uuden ministerin työ-alan muodostaa virallisen tiedotuksen mukaan "valtakunnallisen propagandan johto ja järjestely perustuslain ja hallintoasetuksen edellyttämällä pohjalla." V:sta 1935 toiminnassa ollut valtion propaganda-toimisto tulee olemaan välittömästi hänen johtonsa alainen sen sijaan, että se tähän asti sai ohjeensa välittömästi pääministeriltä. Käytännöllisesti katsoen tulee siitä nyt muodostumaan "propagandaministeriö".

Määräavällä taholla on kertojani mukaan ajateltu hänen tehtäviinsä kuuluvaksi myös "sisäpoliittisten suuntautumiskysymysten valmistelu". Niinikään odotetaan hänen pitävän silmällä virtauksia "Isänmaan liiton" piirissä ja varsinkin sen riigikogu-ryhmässä, missä on ollut havaittavis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sa eräänlaisia, joskin heikkoja, oireita ryhmitäisiin eri henkilöiden ympärille.

Hra Oidermaalla, joka vv.1935-7 toimi valtion propagandatoimiston päällikkönä, katsotaan - ainakin määräävällä taholla - olevan edellytyksiä näihin moninaisiin tehtäviin. Ammatiltaan hän on sanomalehtimies, kuuluen ensin "Kajan" ja sittemmin "Uus-Eestin" toimitukseen. Viimemainitun toisena päätoimittajana hän oli jo toistamiseen. Nykyään kuuluu hän jäsenenä riigikogun ensimmäiseen kamariin.

Oidermaan tulon hallitukseen ei voi katsoa vahvistavan hallituksen asemaa - tuskinpa se tällä hetkellä lienee tarpeellistakaan - mutta mielestäni ei se sitä heikennäkään. Polittisilta mielipiteiltään on hän hyvin lähellä pääministeri Benpalua.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Hynninen

20/1 1939.

Min./Pol.

Tallinnassa, tammik. 30 p.1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

126.

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö L i i t e,

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8/216 920. 1939		
1/2. 39	2. 39	3. 39
5	C12	

Sean kumioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 6, otsakkeella

Suomikin syntipukkina latvialais-
virolaisiin vastakohtiin.

Ministeri:

B. K. Kinnunen

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Tallinna ssa 30 p:nä tammik. kuuta 19 39.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8 12 16 7 10. 1939.		
1/2 - 39	9	111
5	C12	

Asia: Suomikin syntipukkina
latvialais-virolaisiin vastakohtiin.

Latvialaisella taholla näyttää nykyään ilmaantuvan halua syytellä Suomeakin siitä, että latvialais-virolaisissa suhteissa syntynyt repeämä pyrkii paikkausyrityksistä huolimatta yhä laajenemaan. Tästä pari esimerkkiä.

Tavattuani eilen Latvian-lähettilään Shumanis'en hän esitti kysymyksen, mitä syytä Suomen sanomalehdillä saattaa olla pyrkiä sekaanuttamaan latvialais-virolaisia suhteita. Vastasin, etten näe siihen mitään syytä, mutta puolestani en myöskään ole havainnut mitään yritystä siihen suuntaan. Ymmärtääkseni ei Suomen sanomalehdistö ole pyrkinyt muuhun kuin asiallisuuteen latvialais-virolaisista suhteista kirjoittaessaan. Shumanis ei kuitenkaan näyttänyt olevan halukas yhtymään tähän käsitykseeni ja viittasi "Suomen Sosialidemokratissa" olleeseen ja lehtiin lainattuun Latvian-Viron liittosuhteita koskevaan kirjoitukseen. Asiain jatkuminen tähän suuntaan ei häntä sanainsa mukaan "ilahduttanut" ja "jos niin tapahtuisi", jatkoi hän - samalla kääntäen puheensa leikilliseen sävyyn - "niin minulle tuskin jää muuta kuin ostaa laivalippu Helsinkiin ja pitää siellä nauvoa ystäviäni kanssa."

Lisäksi olen täysin luotettavalta taholta täällä saanut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kuulla, että muuan määrävässä asemassa oleva latvialainen politiikko on hiljan keskustelussa erään suurvallan Riian-lähettiläään kanssa selittänyt yhtenä syynä Latvian ja Viron väliin hankauksiin olevan sen, että Viro on joutunut osittain Saksan diplomatian, osittain Suomen sotilaspiirien vaikutuksen alle. Suomen ylempi upseeristo on muka orientoitu Saksaan päin lukuunottamatta kahta korkeaa upseeria, joista toinen on täysin politikan ulkopuolella ja toinen entente-ystävällinen. Kyseessä on siis Saksan juonittelut Latvian-Viron liittoa vastaan joko suoraan tai kiertoteitse Suomen kautta. - Todellakin yksinkertainen keino selittää latvialais-virolaisia vastakohtia!

P. J. Kyminen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Hynninen

6/2 1959.

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, helmikuun 7 p. 1939.

156.

9/216 Tal. S -39.
9/2.39 ?

Ulkoasiainministeriölle,

5 CR

Saan kumioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 7 otsakkeella

Kaunaksen ulkoministerikonferenssin kaikuja
Virossa.

Ministeri:

B. R. ...

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Tallinna ssa 6 p:nä helmi - kuuta 19 39.

Asia: Kaunaksen ulkoministerikonfe-
renssin kaikuja Virossa.

9/216 Pal. 8-39.
9/2-39
5 C12

Edellyttäen että Kaunaksen-lähetystömme raportissa esitetään yksityiskohtainen selostus Kaunaksessa kuluvaan kuun 1-3 p:nä pidetystä Itämerenmaiden ulkoministerikonferenssistä, järjestyksessä 9:nnestä ja Kaunaksessa 3:nnestä, katson olevan syytä rajoittua esittämään vain virolaisia näkökohtia ja vaikutelmia konferenssista ja sen kulusta.

Virolaisen delegation - johon kuuluivat puheenjohtajana ulkoministeri Selter ja jäsenenä lähettiläät Rebane ja Varma, välisministeriön poliittisen osaston päällikkö Kaasik ja jaostopäällikkö Zirbel - saapessa Kaunakseen ja konferenssin ensimmäisen päivän vallitsi siellä kertojani mukaan raskas ja pessimistinen mieliala. Virolaisten lehtien kirjoitukset, joita olen selostanut edellisissä raporteissani ja joihin oli sisältynyt Itämerenmaiden yhteistoimintaa ja sen tuloksia arvostelevia lausuntoja, vieläpä epäilyjä konferenssin tarpeellisuudesta - olihan "Postimees" juuri konferenssin aattona kirjoittanut, että "joka tapauksessa on virolaista realiteettitunnetta vastaan se, että kone pannaan käymään vain käymisen vuoksi" - olivat kaikesta päättäen synnyttäneet käsityksen, että virolaisen delegation taholta oli-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedotuksiin.

si joitakin "yllätyksiä" odotettavissa. Ensimmäisen päivän ku-
luessa kuitenkin osottautui, että niin ei ollut asianlaita
ja seuraava neuvottelupäivä alkoi kertojani saaman käsityksen
mukaan jo oleellisesti otollisemmissa merkeissä.

Tätä taustaa vastaan oli kertojani mielestä ym-
märrettävissä se helppous, millä virolaisen delegation teke-
mät ehdotukset hyväksyttiin, huolimatta siitä, että kahdella
niistä oli ainakin muodollisesti yhteistoimintaa rajoittava
luonne. Virolaisten ehdotuksiin sisältyi:

a) Itämerenmaiden ulkopolitiikan ehdottoman puolueettomuuden
alleviivaaminen (liitteenä olevan pöytäkirjan II,1.);

b) erikoisen asiantuntijakomitean perustaminen selvittämään
kysymystä siitä, millä omilla tuotteillaan Itämerenmaat voisi-
vat avustaa toisiaan tuonnin keskeytyessä tai vaikeutuessa
poikkeuksellisissa olosuhteissa, sekä lisäksi harkitsemaan täl-
laisissa tapauksissa esiintyviä liikennekysymyksiä (pöytäkirjan
II,2);

c) vuosittain pidettävien ulkoministerikonferenssien luku-
määrän supistaminen kahdesta yhteen (pöytäkirjan III,3,b);

d) luopuminen tavasta lähettää vuosittain kunkin kolmen
maan itsenäisyyspäiville erikoinen hallituksen jonkun jäsenen
johtama delegatio (pöytäkirjan III,5).

Kaikissa näissä kysymyksissä tuli virolaisen dele-
gation ehdotukset hyväksytyiksi ilman muutoksia lukunottamatta
ehdotusta ulkoministerikonferenssien lukumäärän supistamisesta.
Siihen nähden että täysin myönteinen päätös olisi vaatinut
v:n 1934 yhteistoimintasopimuksen vastaavan pykälän muutosta,
sovittiin siitä, että Kansainliiton yleisistunnon yhteydessä
tavanmukaisesti pidettävät Itämerenmaiden ulkoministerien neuvot-

telut katsotaan vastaavan ja korvaavan yhteistoimintasopimuksen edellyttämää toista vuotuista konferenssia.

Kertojani käsityksen mukaan oli Viron osuus ja vaikutus konferenssin kulkuun oleellisesti suurempi kuin aikaisemmin, mikä seikka ainakin osaltaan on merkittävä Viron uuden ulkoministerin hyväksi. "Latvian pyrkimys Itämerenmaiden hegemoniaan on Kaunaksessa saanut pahanpuoleisen kolahduksen."

Vielä katson olevan syytä mainita, että Muntersin konferenssin kestäessä järjestämät "intimit ateriat", toinen Saksan, toinen Puolan Kaunaksen-lähettiläille, olivat synnyttäneet pahastumista liettualaisissa isännissä eikä virolaisetkaan katso Muntersin menetelleen asiassa aivan "comme il faut".

Konferenssin kulusta ja sen päätöksistä ei ulkoministeri Selter ole tähän asti antanut julkisuuteen täällä mitään selostusta tai lausuntoa. Lehdet ovat myös pidättäytyneet kaikista kommentarioista konferenssin suhteen.

La rencontre des Ministres des Affaires Étrangères d'Estonie, de Lettonie et de Lituanie qui vient d'avoir lieu à l'occasion de la IXème Conférence Baltique, a fourni l'opportunité d'un échange de vues sur les relations mutuelles entre leurs pays et sur la situation internationale et tout spécialement sur celle dans la région qui les intéresse le plus.

L'orientation de coopération dans les régions baltiques a été reconnue comme répondant le mieux aux intérêts de leurs trois pays. Les trois Ministres ont été unanimes de reconnaître de plus que cette orientation constitue leur contribution à l'œuvre de paix, à laquelle ils restent fermement attachés et par laquelle ils ont décidé de collaborer, dans un esprit de solidarité, et d'accord avec

B. K. K. K.

R é s o l u t i o n s

adoptées par la IX-ème Conférence des Ministres
des Affaires Etrangères,
tenue à Kaunas les 1:er, 2 et 3 Février 1939.

Ad. I.

Après avoir entendu le rapport du Ministre des Affaires Etrangères de Lettonie relatif à l'exécution des décisions prises à la VIII-ème Conférence des trois Ministres, tenue à Riga les 10, 11 et 12 Juin 1938, la neuvième Conférence est unanime à remercier le Président en exercice du travail accompli par lui dans l'intervalle des deux Conférences, ainsi que du rapport circonstancié qu'il en a bien voulu lui présenter /Annexe No 4 du procès-verbal/.

Ad II,1.

(La rencontre des Ministres des Affaires Etrangères d'Estonie, de Lettonie et de Lithuanie qui vient d'avoir lieu à Kaunas, à l'occasion de la IX-ème Conférence Baltique, a fourni l'opportunité d'un échange de vues sur les relations mutuelles entre leurs pays ainsi que sur la situation internationale et tout spécialement sur celle dans la région qui les intéresse le plus.)

L'orientation de neutralité dans leur politique extérieure a été reconnue comme répondant le mieux aux intérêts de leurs trois pays. Les trois Ministres ont été unanimes de considérer de plus que cette orientation constitue leur contribution à l'oeuvre de paix, à laquelle ils restent fermement attachés et pour laquelle ils sont décidés de collaborer, dans un esprit de solidarité, et d'accord avec

tous les pays intéressés.

Les trois Ministres constatent avec satisfaction que cette collaboration entre leurs pays s'est approfondie au cours de la dernière année et que la présente Conférence lui a donné une impulsion nouvelle.

Ad II,2.

Considérant que la situation d'un Etat neutre exige des efforts préparatoires dès le temps de paix dans le domaine économique, les trois Ministres des Affaires Etrangères ont décidé d'instituer un comité spécial d'experts, devant se réunir selon le besoin et dont le but sera:

1) d'éclaircir quels sont les produits d'origine nationale que l'Estonie, la Lithuanie et la Lettonie seraient à même de fournir l'une à l'autre dans le cas où en raison des circonstances internationales exceptionnelles l'arrivage des produits mentionnés des pays tiers deviendrait difficile ou impossible,

2) d'éclaircir les questions de transport et de transit en connexion avec la tâche prévue au point précédent.

Ad III,2,a.

La Conférence constate que, en ce qui concerne la ratification du protocole relatif aux amendements au préambule et aux articles 1, 4 et 5 ainsi qu'à l'annexe du Pact de la Société des Nations, la Lettonie a ratifié ledit protocole le 10 Janvier 1939, la Lithuanie est prête à cette ratification et l'Estonie l'a déjà soumis au Parlement.

Ad III,3,a.

La Conférence constate que chacun des trois Pays, au cas de son adhésion à l'acte International de Coopération Intellectuelle,

ne s'engagera pas à soutenir l'Institut de Coopération Intellectuelle qu'avec une unité de contribution.

Ad III, 3.b.

La Conférence prend acte des communications faites par Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères de Lettonie sur les Conférences régionales des Commissions Nationales des Pays Baltes et Nordiques tenues en 1937 et en 1938 à Helsinki et à Riga /Annexe No 5 du procès-verbal/.

Ad III, 4.

La Conférence, après avoir pris connaissance de l'état actuel des travaux du Bureau des juristes des Etats Baltiques, constate que la section nationale d'Estonie se propose de convoquer la réunion plénière du Bureau des juristes dans le courant de l'été 1939.

Ad III, 5.

Tout en n'affectant en rien les traditions généralement établies entre les trois Pays en ce qui concerne le mode de célébration des anniversaires de leur indépendance, la Conférence est tombée d'accord que le prochain envoi des délégations officielles gouvernementales aux fêtes de ces anniversaires aura lieu à l'occasion de la célébration de leurs XXV-èmes anniversaires.

§ Ad III, 6.

Les trois Ministres sont tombés d'accord de se réunir en X-ème Conférence lors de la XX-ème Assemblée ordinaire de la Société des Nations à Genève en Septembre 1939, sous la présidence du Ministre des Affaires Etrangères de Lithuanie, Président en exercice.

La XI-ème Conférence aura lieu à Tallinn au mois de mars 1940.

Si l'exécution des résolutions prises à la IX-ème Conférence nécessitera une réunion des trois Ministres dans l'intervalle de la IX-ème et de X-ème Conférence, celle-ci sera convoquée, sur la demande d'un des trois Ministres, par le Ministre des Affaires Etrangères de Lithuanie.

Kaunas, le 3 Février 1939.

(K.Selter)

(W.Munters)

(J.Urbšys).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Hynninen

11/2 1938.

Min/ps.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, helmikuun 11 p:nä 1939.

170.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
10/216 Pal. 13 59.		
14/2-37	?	10
5.	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 8 otsakkeella

Itämerenmaiden keskinäisistä suhteista.

Ministeri:

B. Rymin

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. -----Salainen.
RAPORTTI n:o 8.

Tallinna ssa 11 p:nä helmi -kuuta 19 39.

Asia: Itämerenmaiden keskinäisistä
suhteista.

10/216 Lat. S. 39.
14/2 - 39 ?
5 C12

Viime päivinä on täällä ollut havaittavissa "tuntua" siitä, että Itämerenmaiden keskinäisissä suhteissa on tapahtumaisillaan jonkunlainen käänne parempaan päin. Virolaisella määräävällä taholla on kieltämättömästi vallalla eräänlainen tyytyväisyys siihen, että Viron delegation onnistui Kaunaksen ulkoministerikonferenssissa viedä läpi käytännöllisesti katsoen kaikki evästykseseen saamansa "punktit" ja että sillä asian kulkuun yleensäkin oli entistä määräävämpi osa. Niinikään näyttää delegatiojen puheenjohtajien, ainakin Muntersin ja Selterin välillä, tapahtuneen henkilökohtaista lähenemistä, mitä ehkä voi pitää enteena myönteisemmälle yhteistyölle Itämeren ententen piirissä ja nimenomaan Latvian ja Viron välillä. "Jotain" on siis tapahtunut ja edelleen tapahtumaisillaan.

Tämän käsitykseni tueksi pyydän ennen kaikkea viitata kolminkeskiseen keskusteluun, mihin eilen jouduin Laidonerin ja välisministeri Selterin kanssa, joiden molempien käytännöllisesti katsoen voi sanoa määrävän nykyään Viron ulkopolitikan suunnan. Heidän sanainsa mukaan oli Latvian määräävällä taholla ulkopoliittisten haihatteluja ja epäon-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nistumisien jälkeen - tässä suhteessa viitattiin nimenomaan Muntersin matkaan viime vuoden lopulla Skandinaviaan ja Englantiin - sekä Viron otettua kriittillisen, miltei päkielteisen asenteen vastaiseen poliittiseen yhteistyöhön Latvian kanssa, nyt vihdoinkin järkiimyyttä ja useammalla tavalla Kaunaksen konferenssin yhteydessä ja sen jälkeenkin annettu ymmärtää, että Latvia on valmis tekemään voitavansa suhteittensa parantamiseksi Viroon ja samalla entistä enemmän yhdenmukaistuttamaan ulkopoliittista asennoitumistaan Viron kanssa. Viimemainitussa suhteessa oli virolaisella taholla täysi syy pamaa merkille riikalaisen puolivirallisen "Briva Zemen", joka saa ohjeensa suoraan Ulmanikselta, joku päivä sitten julkaisema ulkopoliittinen ohjelmakirjoitus, jossa suhteissa Saksaan asetutaan varsin lähelle virolaista käsityskantaa ja joka näyttää herättäneen melkoista huomiota Saksassakin ("Königsberger Allgemeine Zeitung", kuten lainauksena olen lukenut, on sen julaissut otsakkeella "Absage Lettlands an die Kriegshetzer" ja alaotsakkeilla "In Zeichen der grossen Führerrede", "Stimmungswandel im Baltischen Raum".)

Asiain näin ollen oli Selter katsonut olevan aihetta kutsua Muntersin Viron itsenäisyyspäiväksi vierailulle Tallinnaan (Lähetystön sähkö no.9), minkä kutsun tervetulleisuuden tämä jo aikaisemmin oli tehnyt ymmärrettäväksi. Juhlien jälkeen viettävät molemmat ulkoministerit yhteisen week-endin Pärnussa. Laidoner puolestaan oli lähettänyt vastaavan vieraskutsun Liettuan armeijan päällikölle, kenraali Rashtikis'elle, joka oli siihen vastannut myönteisesti.

Niin tavallisia kuin keskinäiset kutsut ja vierailut Itämerenmaiden välillä ovat olleetkin, ansaitsevat ne tällä kertaa erityisempää huomiota. Munters saa kutsun, vaikka Kaunaksessa Viron aloitteesta on juuri päätetty, että hallituksen jäsenten kutsu jonkun Itämerenmaan itsenäisyyspäiville tapahtuu ensi kerran vasta 25-vuotisjuhlien yhteydessä. Mitä taas Liettuan armeijan päällikölle esitettyyn kutsuun tulee, on pantava merkille, että se muodostaa ainutlaatuisen tapauksen Viron ja Liettuan välisissä suhteissa. Viro ei nimittäin aikaisemmin ole katsonut voivansa kutsua vieraisille Liettuan sotilaallista johtoa, joskin sitä liettualaisten tunnustelujen takia useampaan otteeseen on harkittu ja joskin halua siihen lienee jossain määrin jo ollut. Laidonerin sanojen mukaan on Liettuan nykyiset suhteet naapureihinsa sellaiset, että kyseellinen kutsu "ei enää loukkaa Puolaa eikä pahastuta Saksa."

Ylläolevaan pyydän vielä lisätä lähteestä, jonka varmuutta minulle ei ole mitään syytä epäillä, että "Latvian määräävin taho" on hiljan antanut tiedustaa määräävältä taholta täällä, pidetäänkö Muntersia ja esikuntapäällikkö Hartmanis'ta esteenä Latvian ja Viron keskinäisten suhteiden parantumiselle. Samalla on myös annettu ymmärtää, että nämä esteet voidaan, jos se on välttämätöntä, poistaa. Virolaiselta taholta annettu vastaus lienee sisältänyt, että Virola ei kiinnosta Latvian henkilökysymykset vaan politiikka, jota siellä moudatetaan.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Hynninen

28/2 1939.

Tallinnassa, helmik. 28 p.1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

206.

12/216 Pal. 2.39.
73-39
5 C12

Ulkoasiainministeriölle,

Sean kumioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 9, otsakkeella

Viron itsenäisyyspäivän yhteydessä
tapahtuneet vierailut.

Ministeri:

B. Rymin

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Tallinna ssa 28 p:nä helmi kuuta 1939.

Asia: Viron itsenäisyyspäivän yhteydessä
tapahtuneet vierailut.

Kuten aikanaan olen Ministeriölle tiedottanut, oli sekä Latvian ulkoministerille että Liettuan armeijan päällikölle esitetty virallinen kutsu saapua Viron itsenäisyyspäiväksi vierailulle Tallinnaan. Molemmat saapuivat, ulkoministeri Munters jo edellisellä päivällä, ja molemmille osoitettiin tavanmukaista virallista huomaavaisuutta ja vieraanvaraisuutta. Munters jatkoi itsenäisyyspäivän jälkeisenä päivänä vielä matkaansa Pärnuun tervehtiäkseen sinne sijoitettua 6:tta jalkaväkipataljonia, jonka komentajan, nykyisen opetusministeri Jaaksonin, adjutantina hän oli ottanut osaa Viron vapaussotaan. Ajatuksesta, että välisministeri Selter seuraisi vierastaan tällä matkalla, oli luovuttu.

Saatuaan tilaisuuden kahdenkeskiseen keskusteluun välisministeri Selterin kanssa, johdin keskustelun Muntersin vierailuun ja sain tällöin kuulla seuraavaa.

Keskusteluaihe, mikä Muntersille näytti olevan kaikkein läheisin, oli kysymys virolais-latvialaisista taloudellisista suhteista. Aivan erikoisesti kiinnosti häntä tässä yhteydessä kysymys balttilaisesta klausulista s.o. tunnettu juttu tuon klausulin poisjättämisestä Suomen-Viron toisesta

lisäkauppasopimuksesta. Latvia olisi Muntersin sanain mukaan

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tavallinen.

valmis varsin oleellisiin myönnytyksiin Viron hyväksi, jos tämä tahtois ottaa asiassa toisen asenteen ja lupaisi ryhtyä neuvotteluihin Suomen kanssa Latvian osallistuttamiseksi Suomelle myönnettyistä eduista. Hra Selter oli puolestaan lausunut, että Suomen ja Viron välinen kauppa oli juuri toisen lisäkauppasopimuksen pohjalla päässyt entisestään voimistumaan ja muodostaa siksi tärkeän osan Viron ulkomaankaupasta, että Viro millään muotoa ei halua sitä vaarantaa. Toisaalta ei Viron vienti Latviaan voi tehtyjen laskelmien mukaan, jos "imaginääriset tekijät" jätetään syrjään, nousta yli 600,000 kr:n ja koko tavaravaihto, tasapainoperiaatetta noudattaen, yli 1,000,000 kr:n. Näin ollen ei hra Selter katsonut voitavansa asiassa mitään luvata, ei edes vastaisuudenkaan varaksi. Samalla hän ilmoitti Viron hallituksen muutoin olevan valmiin harkitsemaan kaikkia mahdollisuuksia liittolaismaiden taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi.

Keskustelujen kuluessa oli hra Selterin mukaan koskettu sekä keskinäisiä että yleisiä ulkopolittisia kysymyksiä, mutta enemmän puolelta kuin toiselta ei tehty - mainittua klausulikyymystä lukuunottamatta - mitään esityksiä eikä niin ollen myöskään mitään päätöksiä. Kysymykseeni, olisiko ehkä joku huomattavampi vierailu ollut puheenalaisena, sain kielteisen vastauksen. Samalla hra Selter kuitenkin lisäsi, että joskus aikaisemmin on ollut puhetta presidentti Ulmanis'en vierailusta Viroon. Asia ei nykyään kuitenkaan ole millään muotoa aktualinen, "koska meillä on se käsitys, että hra Ulmanis sisäpolittisista syistä tuskin haluaa tehdä ulkomais- ta vierailumatkaa."

Latvian asioista puhuessaan oli Munters maininnut, että presidentti Ulmanista kiinnostaa nykyään erityisesti kysymys

Latvian uudesta perustuslaista, missä mielessä hän m.m. on tarkoin perehtynyt Viron nykyiseen hallitusmuotoon. Pääsy nykyisestä valtiollisesta olotilasta uuteen tapahtuisi perustuslakia säätävän kamarin eli n.s. konstituantin avulla. Tämä laitos, jonka muodostaisivat nykyisten ammatillisten kamarien puhemiehistöt, lisänä joku määrä nimitettäviä jäseniä, laati uuden perustuslain, mikä alistettaisiin yleisellä kansanäänestyksellä hyväksyttäväksi. Toistaiseksi, ja ehkä pitkäksiin aikaa, jäävät asiat kuitenkin ennalleen.

Viron sanomalehdille ei Muntersin matka antanut aihetta muuhun kuin uutisiin. Niihin ei sisältynyt edes tervehdyssanoja, mitkä vastaavanlaisissa tapauksissa ovat aina kuuluneet asiaan. Vieraalta, joka osaa hyvin viroa, tämä varmaan ei ole jäänyt huomaamatta. Toisaalta taas virolaisilta ei näytä jääneen huomaamatta - mikä sivumennen tulkoon mainituksi - että Munters kutsuilla presidentin luona omisti huomattavan paljon aikaa Saksan lähettiläälle ja uudistamiseen tämän puolisolle ja että hän kantoi latvialaisen ja virolaisen kunniamerkin ohella ruotsalaista eikä esim. liettualaista.

Mitä Liettuan armeijan päällikön, kenraali Rashtikis'in vierailuun tulee, merkitsee se henkilökohtaisen kosketuksen aikaansaamista Viron ja Liettuan sotilasjohdon välillä. Enemmästä ei tällä kertaa enemmän puolella kuin toisellakaan ole ollut kysymys. Vielä vuosi sitten ei virolaisen käsityksen mukaan tämäkään olisi ollut mahdollista.

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Hynninen

17/3 1939

Min/Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, maalisk. 18 p.1939.

261.

13/216 Val. S - 39.

20/3 - 39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 10 otsakkeella

Keski-Europan tapahtumat ja Viro.

Ministeri:

P. J. Kinnunen

T a l l i n n a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Tallinna ssa 17 p:nä maalisk. kuuta 1939.

19 216 4. 5 - 39.

Asia: Keski-Europan tapahtumat
ja Viro.

20/3 - 39

5 012

"Kaksitoista tuntia maailmanhistoriaa" t.s. tunnetut tapahtumat Keski-Euroopassa kuluvaan kuun 15 päivän vastaisena yönä muodostivat täällä täydellisen yllätyksen. Väli-ministeriön oli kylläkin, kuten ministeri Öpik mainitsi, saapunut tietoja, joiden mukaan Tsekkoslovakiassa oli havaittavissa poliittisen kriisin merkkejä, mutta kukaan ei voinut aavistaa, että se saisi niin nopean ja niin järkyttävän ratkaisun.

Tsekkoslovakkian loppu on tehnyt täällä suorastaan masentavan vaikutuksen. Sitä ei kylläkään huomaa sanomalehdistä, joiden saamansa ohjeiden mukaan on ollut tyydyttävä vain selostamaan tapausten kulkua ja yhteyttä - "Päevaleht'issä" tosin kuultaa jotain enemmän rivien väliltä (lehtiselostus no. 5) - mutta sitä selvemmin yksityiskusteluissa ja niissäkin virolaisissa piireissä, joissa näihin asti Saksan otteet on nähty vain kansallisen itsemääräämisoikeuden ilmiönä. Reagointi on nyt toinen kuin esim. viime syyskuun loppupäivinä ja joka tapauksessa yhtenäisempi, joskaan välitön sodanvaara ei tällä kertaa ole uhkaamassa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksien.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksien.

Tämän mielialan selvittämiseksi ei ole montakaan sanaa tarpeen. Isku, joka on kohdannut tsekkejä, on ollut liian kova ja lisäksi on se kohdistunut tavallaan pieneen kansaan, mikä seikka johtaa itsestään ajatukset eräänlaiseen eikä aivan mieluisaan rinnasteluun. Toisaalta on taas Hitler poikennut entisistä ~~teeseistään~~ teeseistään ja vakuutuksistaan sekä lähtenyt "roomalaisen imperiumin" tielle. Sekä viimeksi, vaikkei vähimmin: Tsekkoslovakia oli täällä tehnyt järjestelmällistä ja onnistunutta propagandaa ja sillä oli täällä monissa piireissä myötsämielisyyttä puolellaan.

Kaiken myötätunnon ohella on keskusteluissa, joihin olen joutunut, kerinnyt esille miltei säännöllisesti kysymys: kuinka on ymmärrettävissä, että itsetietoinen kansa ilman muuta alistuu vieraan käskijän tahtoon ja vieraan vallan alle. Kuinka voi kansa, jolla on käsissään ehkä maailman parhaat aseet ja kuuluisat panokset luopua itsenäisyydestään ilman ainoatakaan laukausta ja ilman mitään näkyväistä vastarintaa? "Nähdessäni viime kesänä sokol-juhlilla Prahassa tsekkiläistä nuorisoa", lausui "Päevaleht'in" päätoimittaja Tammer, "pidin sitä yhtenä parhaista ja en voinut olla siihen ihastumatta. Nyt en tiedä, onko minun muutettava käsitystäni". - Tämäntapaisten mielteiden ohella saattaa myös olla syytä itseltään kysyä, mitä tekisi esim. Tanskan ja Liettuan kansa vastaavassa tapauksessa? ja vielä: olisikohan tsekkien tapauksella jotain "tarttuvaa" luonnetta?

Joka tapauksessa näyttää Tsekkoslovakian häviäminen Europan kartalta herättäneen täällä entistä enemmän ajattelua, minkä vakavuutta ovat omiaan lisäämään kuuluiset Kaunaksesta ja Memelistä.

B. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 11.

Ministeri Lyytikäinen

22/3 1939.

Min. / Pol.

Tallimassa, maalisk. 22 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

297.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
17 216 Tal. 39.		
27/3-39		
RYHMÄ	OSASTO	ALA
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kurnioittaen ohelsena lähettää
Ministeriölle Talliman Lähetystön tiedotuksen
no. 11 otsakkeella

Virolaisia kuulumisia Saksan suhtautumi-
sesta Ahvenanmaan linnoittamiseen.

Ministeri:

P. S. K.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Tallinna ssa 22 p:nä maalisk. kuuta 1939.

Asia: Virolaisia kuulujuttuja Saksan
suhtautumisesta Ahvenanmaan lin-
noittamiseen.

Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamiskysymykseen on Virossa osoitettu elävää mielenkiintoa ja suhtauduttu siihen, kuten tunnettua, täysin myönteisesti. Viro oli valmis antamaan myönteisen vastauksensa asiassa sille tehtyyn esitykseen ensimmäisenä ja muita valtioita kuulematta. Saksan ja Italian vastausten viivästyminen on niinkuin herättänyt täällä huomiota ja lisäksi epäilyjä siitä, että ratkaisu pitkistyessään myös mutkistuisi. Virallisella taholla näytetään joidenkin tietojen perusteella pidettävän jo mahdollisena, että Saksa ja Italia asettaisivat asiassa kielteiselle kannalle. Tässä suhteessa katsotaan olevan syytä esittää seuraavaa.

Käydessäni kuluvaan kuun 16 p:nä apulaisulkoministeri Öpikin luona hän keskustelujemme lopuksi kysyi, olisinko ehkä kuullut jotain uutta Ahvenanmaan asiassa. Saatuaan kielteisen vastauksen hän sub secretissimo katsoi voivansa ilmoittaa, että "välisministeriön hiljan saamat tiedot viittaavat siihen, että Saksa harkitsee kielteisen vastauksen antamista Suomen esitykseen." (Lähetystön salasähke no.15) Syistä siihen ei välisministeriöllä kuitenkaan ollut mitään selvyttä. Tiedot olivat peräisin "omista lähteistä".

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja tiedoksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoitukseen.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoitukseen.

Samaan suuntaan käyvän uutisen, joskin varsin varovaisessa muodossa, julkaisi "Uus Eesti" kuluvaan kuun 21 p:nä. Uutisessa mainitaan Saksan ja Italian vastausten Ahvenanmaan asiassa viivästyneen ja lausutaan lisäksi: "Viivytysten syitä ei tunneta, mutta tätä seikkaa pidetään asian onnelliselle kehitykselle vähän suotuisana. Samoin on vähän suotuisa se seikka, että viivytysten yhteydessä näyttää käyneen voimakkaammaksi ja aktiivisemmaksi niiden Ruotsin piirien toiminta, jotka vastustavat Ahvenanmaan linnoitussuunnitelmaa ja Ruotsin virallista politiikkaa" (Lähetystön puhelinsanoma no. 16). Muissa lehdissä ei tätä uutista ole julkaistu eikä myöskään mitään sitä vastaavaa.

Tänään sain eräältä henkilöltä - nimeä en voi mainita - kuulla, että presidentti Päts muutamia tunteja aikaisemmin tapahtuneessa keskustelussa, jossa käsiteltiin viimeaikaista poliittisia tapahtumia, oli "luotettavasta lähteestä" saamiensa tietojen mukaan lausunut pelkäävänsä ja pitävänsä todennäköisenä, että Saksa antaa Ahvenanmaan linnoittamista koskevaan esitykseen kielteisen vastauksen. Pääasiallisena syynä tähän kannanottoon olisi se, että kyseellisiin turvallisuusmenpiteisiin osallistuisi Suomen ohella jatkuvasti myös Ruotsi, jota kohtaan Saksan taholla ei tunneta täyttä luottamusta ja jonka ulkopoliittikka on suunnaltaan "epäilyttävä" (viroksi "kätlane"). - Luonnollisestikaan en voi vakuuttaa, että presidentin sanat sattuivat täsmälleen näin, sillä relata refero, mutta toisaalta olen varma siitä, että kertojani halusi mahdollisimman tarkoin toistaa kuulemansa asiassa.

Mikä se "luotettava lähde", mihin kaikki edellä esittämini perustuu, on, siitä ei minulla tällä hetkellä ole mitään

varmuutta. Todennäköisesti se on kaikissa näissä tapauksissa sama ja arvattavasti Viron Berlinin-lähetystö, lähinnä ehkä sen sotilasasiamies. Täällä pidetään häntä hyvänä huomioitsijana ja nytkin välisministerin vieraillessa Varsovassa ja Budapestissa on hän saanut määräyksen olla matkalla mukana.

P. H. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Hynninen

27/5 1939.

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, maalisk. 27 p.1939.

364.

ULKOASIAINMINISTERIO	
15/212 Pal. 1339.	
27/3-39	
5	12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 12 otsakkeella

Memelin alueen liittäminen Saksaan ja
Viro.

Ministeri:

B. Kuningas

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Tallinna ssa 27 p:nä maalis kuuta 1939. 15 217 Val 1939.

Asia: Memelin alueen liittäminen

Saksa ja Viro.

ULKOMINISTERIO	
29/3-39	15 217 Val 1939
5	C12

Liioittelematta saattaa sanoa, että tiedot Memelin alueen liittämisestä Saksaan otettiin täällä vastaan varsin rauhallisesti ja ilman mitään merkkejä siitä mielten masenuksesta, minkä Tsekkoslovakkian loppu oli täällä synnyttänyt. Tämä seikka saa selvityksensä siitä, että Memelin kysymyksen nyt tapahtumatta loppuselvittelyä on jo kotvan pidetty todennäköisenä ja ainoastaan sopivasta ajankohdasta riippuvana asiana. Liettuan hallituksen alistumiseen suhtaudutaan ymmärtäväisesti eikä siinä suhteessa ole kuullut lausuttavan yhtään moitteen sanaa.

Minulla ei ole tiedossani millaisin tuntein Virossa 16 vuotta sitten tervehdittiin sanomaa siitä, että liettualaiset d'Annunzion ja Zeligovskin antamien esimerkkien rohkaisemina olivat miehittäneet Memelin sen silloisen ranskalaisen varusväen "vastarinnasta" huolimatta. Mutta koko sen ajan, jonka olen elänyt täällä, olen voinut parma merkille, että Viro on suhteissaan Liettuaan noudattanut suurta varovaisuutta ja pidättyväisyyttä. Syynä tähän on ollut osittain Vilnan, mutta erittäinkin Memelin kysymys. Molemmissa näissä on Viron sotilasjohdon taholla käytetty Liettuaa kohtaan mel-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedoituksiin.

ko suorasukaista kieltä. Muntama päivä sitten kertoi minulle esikuntapäällikkö, kenraali Reek, että hän pari vuotta sitten, jolloin Liettua vielä käytti Memelissä "kovaa kättä", lähetti Liettuan täällä olleen sotilasasiamiehen mukana "terveisinään" Kaunakseen kehoituksen "sopia saksalaisten kanssa millä hinnalla tahansa niin kauan kuin siihen vielä oli aikaa". Sanainsa mukaan hän kylläkin tiesi, että tällaiset terveiset eivät langenneet Liettuassa hyvään maahan, mutta "se oli parasta, mitä sillä hetkellä saatoin sanoa."

Viron lehdistö on käsitellyt Memelin ratkaisua viimeaikaiseen pidättyvään tapansa, missä turhaan saa etsiä edes viittaustakaan siihen, että tämän ratkaisun oikeutus olisi epäilyksenalainen. Eräitä lausuntoja lukien saa sen vaikutuksen kuin niissä tahdottaisiin peitetysti sanoa: "enmekös me sitä jo ennustaneet." "Uus Eesti" mielestä oli Memelin kysymys muodostunut "kipeäksi hampaaksi" Liettualle ja katsoo, että tapahtunut ratkaisu ei millään muotoa muuta Itämerenvaltioiden yleistä asemaa. Mikäli nyt syntyneestä tilanteesta aiheutuu Liettualle vaikeuksia, toivoo lehti, "että ne voitetaan sillä rauhallisella itsekurilla, mikä viime päivinä on ollut Kaunakselle ominaista." "Päevaleht'in" mielestä on Memelin problema ollut Liettuan erikoisproblema, mikä ei koske toisia Itämerenvaltioita.

On täältä käsin mahdotonta käydä arvailemaan millaiseksi Liettuan ulkopolitiikka vastaisuudessa muodostuu, mutta on mahdollista, ja siihen mahdollisuuteen viittaa "Päevaleht" artikkeleissaan, että Liettuan "erikoiskysymysten" häviäminen saattaa johtaa entistä läheisempään yhteistyöhön Itämeren-

maiden ententen piirissä. Mutta tämä ei ole suinkaan ainoa mahdollisuus, mikä on avoinna.

P. J. Kyminen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: 1

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Hynninen

12/4 1939.

Min. Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, huhtik. 12 p. 1939.

409.

Ulkoasiainministeriölle

ULKOASIAINMINISTERIO	
16/217 Pal. 1939.	
14/4-39	121
5	C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 13, otsakkeella

Välisministeri Selterin matkavaikutelmia.

Ministeri:

P. J. Selter

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Tallinna ssa 12 p:nä huhti kuuta 1939.

16/212 P. 1939.

Asia: Valisministeri Selterin
matkavaikutelmia.

14/4-39		
5	C12	

Viima maaliskuun 18 p:nä alotti valisministeri Selter kolmiviikkoisen ulkomaanmatkansa, mikä virallisesti ilmoitettiin hänen "virkalomakseen". Matkalle näin annettu epävirallinen luonne ei kuitenkaan estänyt häntä vierailemasta eversti Beckin luona Varsovassa ja kreivi Csolayn luona Budapestissa ja jättämästä valtionhoitaja Horthylle "Valkoisen Tähtien" kunniamerkkiä ketjuineen. - Matkastaan ja sillä saamistaan vaikutelmista on hra Selter pääsiäiseksi kotiututtuaan kertonut minulle luottamuksellisesti seuraavaa.

Matkan alkaessa vallinnut erikoisen jännittynyt poliittinen tilanne - Tsekkoslovakkian ja Memelin alueen miehittämisen väliaika - oli hra Selterin mielestä siinä suhteessa edullinen, että tällöin saattoi kuulla lausuttavan mielipiteitä ja "totuuksia" välittömämmin kuin mitä normaalisena ajankohtana ehkä olisi ollut mahdollista. Tämä seikka oli havaittavissa niin hyvin Varsovassa kuin Budapestissäkin.

Keskusteluissaan hra Beckin kanssa - ne tapahtuivat ennen tämän Lontoon matkaa - sai hän sen käsityksen, että hra Beck tulee käyttämään kaikki käsissään olevat mahdollisuudet estääkseen Puolan ja Saksan välisten suhteiden täydell-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

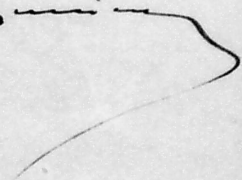
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lisen rikkumisen. Tässä suhteessa tulee hänelle avuksi hänen erinomainen kombinatio-kykynsä. Tosiasiallisiin myönnytyksiin nähden hänen kätensä ovat kuitenkin sangen sidotut, sillä Puolan yleinen mielipide näyttää olevan jyrkästi niitä vastaan. - Poiketessaan matkallaan Berliniin sai hän kuulemistaan siellä käsityksen, että Saksakaan, ainakaan toistaiseksi, ei haluaisi aseellista välien selvittelyä Puolan kanssa. Mutta toisaalta - "die Freundschaft ist aus."

Mitä Unkariin tulee, oli hra Selterin mielestä tällä hetkellä vaikeaa saada siitä selvää ja yhtenäistä kuvaa. Sisäpolitikassa on vastakkain useita miltei yhtä voimakkaita virtauksia ja on työlästä saada muodostumaan tarpeellista enemmistöä kahden nykyään esialalla olevan kysymyksen, nimittäin maareformi- ja juutalaiskysymyksen ratkaisemiseksi. Ellei Unkarin poliittisessa elämässä olisi kahta sellaista auktoriteetillistä tekijää kuin valtionhoitaja Horthy, jonka henkimmäisyydestä hra Selter oli saanut erittäin edullisen käsityksen, ja katolinen kirkko, olisi tilanne erittäin epämyönteinen. "Vahinko vain, että Horthy on jo vanha mies ja katolinen kirkko sitä, mitä me sen tiedämme olevan." Mitä ulkopoliittiseen orientatioon tulee, kallistuu nuorempi polvi, jonka piirissä kansallissosialismi on leviämässä, yleensä Saksaan päin. Vanhemmassa polvessa sen sijaan suhtaudutaan Saksaan melko pidättyvästi, useissa tapauksissa pelonalaisesti ja kielteisesti. Mutta yhdessä asiassa näyttävät sekä vanhat että nuoret olevan yhtä mieltä: Unkarin on vielä saatava takaisin entisiä alueitaan - tällä kertaa Romanian kustannuksella.

Jonkunlaisena yhteenvedona matkavaikutelmistaan lausui hra Selter olevansa pakoitettu tarkistamaan käsityksiään ennen

matkaa ainakin kahdessa suhteessa. Ensimmäkin näytti hänestä todennäköiseltä, että painostus, mikä nyt on kohdistunut Liettuahan, toisaalta Saksan, toisaalta Puolan taholta, on siksi voimakas, että tämä maa tuskin voi välttyä joutumasta jomman kumman vanaveteen. Tämä merkitsee sanalla, että yhteistyö Itämeren ententen piirissä käy entistä vaikeammaksi ja sen on ehkä rajoituttava entistä kapeammalle pohjalle. Toiseksi oli yleiseurooppalaisen sodan vaara paljon läheisempi kuin mitä hän aikaisemmin oli pitänyt mahdollisena. Yleinen epävarmuuden tunne ja luottamuksen puute olivat synnyttäneet sellaisen olo-tilan, mikä väkisinikin vie mielestä optimismin.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Hynninen

16/4 1939.

Min. / Pol.

Tallinnassa, huhtik. 17 p. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

420.

12/212 Pol. 1939.

<i>1874-29</i>	<i>5</i>	<i>C12</i>
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
14, otsakkeella

Neuvostoliitto sekä Viron ja Latvian turvallisuus.

Ministeri: *P. Kuningas*

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Tallinna ssa 16 p:nä huhti kuuta 19 39.

Asia: Neuvostoliitto sekä
Viron ja Latvian turvallisuus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
17 2/2 Pal. 39.		
1874.39		
5	CR	

Palaten salasähkeellä no. 20 antamaani tiedotukseen, missä ilmoitin Neuvostoliiton Virolle ja Latvialle esittäneen kyselyn, ovatko nämä todella valmiit puolustautumaan joutuessaan mahdollisesti aseellisen uhan esineiksi ja samalla tehneen viittauksen avunannosta tällaisessa tapauksessa, pyydän kuulemani perusteella lisätä seuraavaa.

Asianomaisella taholla täällä ollaan nykyään sitä mieltä, että Litvinovilla oli aluksi todennäköisesti aikomus saattaa julkisuuteen jonkunlainen deklaratio à la Chamberlain Viron ja Latvian turvallisuuden suhteen. Joistakin syistä, joita täällä ei tunneta, näyttää hänen kiintonsa asiaan kuitenkin lauenneen jo ennen Viron ja Latvian lopullista torjuvaa vastausta, mikä esitettiin hänelle kirjallisesti pitkänäperjantaina, kuluvan kuun 7 p:nä. Nähtävästi oli yleisessä poliittisessa tilanteessa tapahtunut joku muutos, joka Neuvostoliiton kannalta katsoen vaikutti asiaan. Torjuvat vastauksetkaan eivät ehkä sinänsä olisi olleet esteenä yksipuolisen deklaration julkaisemiseen, jos sen olisi katsottu vastaavan Neuvostoliiton etuja.

Keskustelusta Litvinovin ja Viron lähettilään Rein

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksella.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksiin.

välillä olen kuullut seuraavaa. Viimeksimainittu halusi tietää, oliko Neuvostoliitto jo kääntynyt tai tulisiko se ehkä kääntymään myös Liettuan puoleen vastaavalla esityksellä. Litvinov oli aluksi vaiennut, mutta sitten vastannut, että Liettua ei ole Neuvostoliiton naapuri, joten Neuvostoliitolle ei tässä yhteydessä ole mitään syytä huolēhtia sen turvallisuudesta. Tämän jälkeen Rei oli vielä kysynyt, oliko ehkä ajateltu vastaavan esityksen tekemistä jollekin muulle Neuvostoliiton naapurille, esimerkiksi Suomelle. Litvinov oli tällöin kertojani mukaan hieman kohouttanut olkapäitään ja tehnyt kädellään jonkunlaisen torjuvan eleen.

P. J. R.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetetyn raportin n:o 15.

Ministeriö Hymninen

4/5 1939.

Min./Pö.

Tallinnassa, toukokuun 1 p:nä 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

459.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

18 212 21 39

75-39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kumioittaan oneisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 15 otsakkeella

Saksa ehdottaa hyökkäämättömyyssopimuksia.

Ministeri:

B. Rymin

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.
 RAPORTTI n:o 15.
 Tallinna ssa 1 p:nä touko - kuuta 19 39.
 Asia: Saksa ehdottaa
 hyökkäämättömyyssopimuksia.

18/217 Pel D. 1939.		
No	No	Liik.
15-39		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Täydennykseksi Lähetystön tämänpäiväiseen salasähkeeseen no. 22, missä tiedotetaan Saksan kuluvaan kuun 2 tai 3 p:nä tulevan jättämään Virolle ja Latvialle, mahdollisesti myös Suomelle, ehdotuksen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimisesta, pyydän kunnioittaen esittää seuraavaa, mikä perustuu ulkoasiainministeri Selterin ja allekirjoittaneen väliin luottamukselliseen keskusteluun.

Neuvostoliiton Virolle ja Latvialle tekemä "tiedustelu" ja viittaukset avunannosta tarpeen vaatiessa sekä eri maiden lehdistössä esiintyneet uutiset Itämerenmaiden uhanalaisuudesta, joiden alkulähteenä todemäköisesti oli Moskova, kuin myös eräät merkit siitä, että näitä maita tavalla tai toisella aiottaisiin sitoa Englannin-Ranskan-Neuvostoliiton tekeillä olevaan turvallisuusjärjestelmään, lausui hra Selter, synnytti hänessä ajatuksen, että tilanteen selvittämiseksi olisi hyvä, jos Saksa antaisi muodossa tai toisessa julki-lausuman, jossa se ilmoittaisi respektöivänsä Viron ja Latvian riippumattomuutta. Neuvoteltuaan asiasta presidentti Pätsin ja riigikogun puhemiehen Uluotsin kanssa - kenraali Laidoner oli tällöin Puolassa - ja saatuaan näiden tuen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksien.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksien.

hän antoi apulaisulkoministeri Öpikin tehtäväksi ryhtyä asiassa neuvotteluihin Saksan Tallinnan-lähettilään Frohweinin kanssa. Frohwein oli osoittanut keskustelussa kiintoa asiaan ja pitänyt hyvin todemäköisenä, että Berlinissä ollaan sille myönteimielisiä.

Tästä keskustelusta ei ollut kulunut viikkoakaan kun välisministeriö huhtikuun 29 päivän iltana sai sähkeen lähetystöltä Berlinissä, missä se ilmoittaa, 1) että Ribbentropin ilmoituksen mukaan Saksa on Öpik-Frohweinin keskustelun pohjalla valmis esittämään joko toukokuun 2 tai 3 p:nä ehdotuksen non-aggressiosopimukseksi ja 2) että tästä tiedotetaan myös Latvialle ja Suomelle.

Hra Selterin sanain mukaan sisälsi sähke kaksi uutta seikkaa. Ensimmäkään ei Viron taholla ole ollut kyseessä non-aggressiosopimus vaan jonkunlainen Viron turvallisuutta koskeva julkilausuma. Toiseksi ei keskusteluissa Öpik-Frohwein ole kosketeltu Suomea eikä sen turvallisuutta. Asiat näin ollen ja koska ei voine epäillä, että Berlinissä ei oltaisi selvillä siitä, mitä Viron alote sisälsi, täytyy olettaa, että tämä alote on antanut Saksalle sysäyksen ehdottaa non-aggressionneuvotteluja niiden suuntaviivojen mukaisesti, jotka sisältyivät Hitlerin viime puheeseen Saksan valtiopäivillä ja ehkä tämän puheen välittömänä seurauksena. Vastaavan ehdotuksen tekeminen Ruotsille ja toisillekin Skandinavianmaille saattaisi niinmuodoin ehkä olla odotettavissa.

Periaatteessa ei hra Selterin sanain mukaan Virolla voinut olla mitään non-aggressiosopimusta vastaan Saksan kanssa, mutta sen sanamuotoa on syytä tarkoin harkita. Sopimuksen solmiminen ei arvattavasti miellyttäisi Neuvostoliittoa ja asiain nykyisessä vaiheessa tuskin Puolaakaan, mutta se ei ollut autettavissa.

P. J. Oksanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Hynninen

2/5-1939.

Min./Pö.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

467.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Tallinnassa, 19/12/39, talv. 4 p. 1939.		
575-29		LML.
RYHMÄ	OSAUSTO	ASIA
5	C 12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 16 otsakkeella

Kenraali Laidoner vaikutelmistaan vierailumatalla
Puolassa.

Ministeri:

P. S. K. M.

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Tallinna ssa 3 p:nä touko - kuuta 1939.

Asia: Kenraali Laidoner vaikutel-
mistaan vierailumatalla Puolassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
17/2/7 Sal D. 1939.		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 12	

Saatuani tilaisuuden kahdenkeskiseen keskusteluun kenraali Laidonerin kanssa, joka hiljan on pelannut viikkokauden kestäneeltä viralliselta vierailumatkaltaan Puolassa, sain samalla kuulla hänen matkalla saamista vaikutelmista seuraavaa.

Jo ensimmäisenä päivänä Varsovaan saavuttuani saatoin havaita, lausui hra Laidoner, että Puolassa on Tsekkoslovakian jaon ja Memelin alueen "Anschlussin" vavahduttamina eletty vaikean kriisin aikaa, vaikeamman kuin Tallinnasta katsoen olisi voinut päätellä. Kriisi ei vielääkään ole sisäpolitiikassa sivuutettu, ulkopoliittisesta puhumattakaan, mutta tilanne on kuitenkin "ainakin puolalaisilla silmillä katsottuna" kauttaaltaan parantunut ulkoministeri Beckin Lontoon-matkan jälkeen. Hänen oma asemansa, joka maaliskuuhuhtikuun vaiheessa oli kovin uhattu, on nyttemmin lujittunut ja jokseenkin samaa voi sanoa hallituksestakin.

Polittisen elämän päähuomio on jatkuvasti keskittynyt kysymykseen suhteista Saksaan, lähinnä siihen, onko myönnyttävä Saksan esittämiin "toivomuksiin" ja missä määrin. Keskusteluissaan presidentti Mościckin, marsalkka Smigly-Rydzin, Beckin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoitusiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoitusiin.

ja muiden Puolan johtomiesten kanssa sai hra Laidoner sen käsityksen, että ajatus myöntyväisyydestä Danzigin ja "pikku korridorin" suhteen ei määräävällä puolalaisella taholla ollut suinkaan vieras, mutta että myönteinen ratkaisu ei maaliskuun tapahtumien jälkeen eikä vielä nytkään ole mahdollinen. Yleinen mielipide Puolassa on siinä määrin jyrkästi alueellisia myönnytyksiä vastaan - sitä kiihottavat varsinkin entiset upseerit ja ylioppilaat - että mikään hallitus ei niihin nykyhetkellä voi mennä. "Ainoa, joka tällä hetkellä voisi uhmata yleistä mielipidettä, olisi Pilsudski, jos hän eläisi, mutta hänellekin voisi se käydä kalliiksi", oli hra Laidonerille lausuttu eräässä asiaa koskevassa keskustelussa. Mutta jonkun ajan kuluttua, ehkäpä jo puolen vuoden päästä, ellei sillä välin mitään erityisempää tapahdu, saattaa tilanne olla toinen ja myönnytykset sekä sovinto Saksan kanssa käydä mahdolliseksi.

Mielihyväkseen saattoi hra Laidoner todeta, että Puolassa suhtaudutaan Viroon suurella ja ehkäpä lisääntyneelläkin myötämielisyydellä. Samalla ymmärretään, että Viron on nykyisessä tilanteessa pakko noudattaa ulkopolitiikassaan mitä täydellisintä puolueettomuutta.

P. J. K. —————

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: 1

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Hynninen

8/5 1937

Min/pol.

Tallinnassa, toukok. 8 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

477.

20 2/2 Pal 39.

1075-37

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 17 otsakkeella

Virolais-latvialaiset neuvottelut hyökkäämättö-
myyssopimuksesta Saksan kanssa.

Ministeri: *P. J. K. M. M.*

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Tallinna ssa 8 p:nä touko - kuuta 1939.

20 2/2 Tal

39.

1071-39

Asia: Virolais-latvialaiset neuvottelut
hyökkäämättömyyssopimuksesta Saksan
kanssa.

5

C12

Niin omapäisesti kuin Viro ja Latvia liittolaissuhteis-
taan huolimatta ovat ulkopolitiikassaan kotvan aikaa menetel-
leetkin, pidettiin nyt niin hyvin Tallinnassa kuin Riiasakin
tarpeellisena yhteisesti neuvotella Saksalle annettavasta yksi-
tyiskohtaisesta vastauksesta sen kummallekin tekemään ehdotuk-
seen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimisesta. Neuvotteluja var-
ten saapui ulkoministeri Munters päiväseltään kuluva kuu 6
p:nä Tallinnaan.

Saamani information mukaan ovat nämä neuvottelut välis-
ministeriössä tapahtuneet helposti ja ilman mainittavia erimie-
lisyyksiä. Saksalle annettavan vastauksen suhteen sovittiin sii-
tä, että kumpikin maa sisällyttää vastaukseensa seuraavat asi-
alliset muutosehdotukset:

1) sopimuksen voimassaoloaika olisi saatava jatkumaan auto-
maattisesti, ellei sopimusta 6 kuukautta ennen sen päättymis-
tä puolelta tai toiselta irtisanota, aina 10 vuodella;

2) sopimukseen olisi sisällytettävä merkintä siitä, että
Viron ja Latvian kesken on voimassa keskinäinen puolustusso-
pimus; ellei tätä merkintää saataisi sopimukseen, olisi se to-
dettava erityisessä pöytäkirjassa;

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedotuksella.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedot-
uksella.

3) kauppasuhteitten ylläpitäminen johonkin maahan, jonka kanssa toinen sopimuspuoli on sotatilassa, ei pidetä sopimuksen rikkomisena.

Neuvotteluissa pidettiin kylläkin todennäköisenä, että Saksassa ei tule suostumaan kolmannen edellämainitun kohdan ottamiseen sopimukseen, mutta siitä huolimatta päätettiin selaista ehdottaa.

Mitä sopimustekstin puhtaasti muodollisiin seikkoihin tulee, oli niinhyvin Viro kuin Latviakin oikeutettu menettelemään harkintansa mukaan.

P. J. Kinnunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Glynninen

15/5 1939.

Min/Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

493.

Tallinnassa, toukok. 15 p. 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 22/218 Lat 2. 1939.		
17/5.39	No	LML
U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö n o s a r k i v i s t a e ,		
5	C12	

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 18 otsakkeella

Saksan nonaggressio-esityksen alkuvaihe ja Viro.

Ministeri:

B. K. M. M.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Erittäin Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Tallinna:ssa 15 p:nä touko kuuta 1939.

Asia: Saksan nonaggressio-esityksen
alkuvaihe ja Viro.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/218 Tal. 1939		
17/5-39	10	100
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Raportissani kuluvaan kuun 1 p:ltä no. 15 olen esittänyt selostuksen siitä keskustelusta välisministeri Selterin kanssa, missä hän ilmoitti saaneensa Viron Berlinin-lähetystöltä tiedon, että Saksa on valmis esittämään Virolle ja erälle muillekin maille nonaggressiosopimuksen solmimista ja että Virolle jätetään vastaava esitys toukokuun toisena tai kolmantena päivänä. Hra Selterin sanain mukaan saattoi sysäyksenä tähän Saksan askeleeseen olla ne neuvottelut, joita apulaismministeri Üpik ja Saksan täällä oleva lähettiläs Frohwein olivat käyneet "julkilausumasta", millä Saksa ilmoittaisi respektöivänsä Viron riippumattomuutta, mutta se saattaisi myös olla välitön seuraus valtakunnankansleri Hitlerin tunnetusta valtiopäiväpuheesta.

Harkitessani näiden asiain keskinäistä yhteyttä ja koetettuani hankkia niistä kaiken sen tiedon, mikä täällä suinkin on ollut saatavissa, näyttää minusta nykyään varsin todennäköiseltä, että Üpik-Frohwein neuvottelut - huolimatta siitä, että niissä hra Selterin vakuutuksen mukaan ei puhuttu mistään muusta kuin Viron turvallisuutta koskevasta "julkilausumasta" - ovat antaneet Auswärtiges Amtissa sysäyk-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sen nonaggressiosuunnitelmien syntyyn ja että nämä suunnitelmat ovat saaneet sitten ilmaisunsa eräässä Hitlerin mainitun puheen passuksessa. Tätä käsitystä tukee mielestäni myös Viron Berlinin-lähetystön salasähke välisministeriölle (29/4), missä ilmoitetaan sananmukaisesti seuraavaa: "Ribbentrop tiedotti tänään (:) Üpik-Frohweinin puheenaihe nonaggressiosopimus langennut Berlinissä auf fruchtbarem Boden. Toukokuun toisena - kolmantena esittänevät vastaavan ehdotuksen!"

Lienee syytä vielä mainita kuulleen täällä sel-laistakin, että yleisesikunnan päällikkö, kenraali Reek, joka kutsuvieraana oli matkustanut valtakunnankansleri Hitlerin 50-vuotisjuhlallisuuksiin Berliniin, olisi siellä ollut keskusteluissa ^("turvallisuuskysymyksestä") ja nostanut esille myös ajatuksen nonaggressiosopimuksesta. Omalta osaltani pidän kylläkin mahdollisena, että hra Reek, jolle näyttää sivumennen sanoen olevan varsin korkea käsitys Saksan sotilaallisesta mahdista, on sotilaspiireissä puhunut Viron asioista ja nimenomaan Viron tahdosta puolustautua, jos sen kimppuun hyökätään. Hän on myös saattanut toistaa lempifraasiaan: "Viro puolustautuu jo-kaista hyökkääjää vastaan, olipa se vaikka poholaisen äiti", mutta mistään nonaggressiosopimuksesta en voi uskoa olleen puhetta.

Viron ja Latvian liittolaissuhdetta silmälläpitäen syntyy itsestään kysymys, oliko Latvia ehkä tietoinen Üpik-Frohweinin neuvotteluista. Käsitykseni mukaan on kysymykseen vastattava kielteisesti. Tietooni ei ole tullut mitään, mikä kävisi vastoin hra Selterin vakuutusta, että Viro on toiminut asiassa täysin itsenäisesti. Sanainsa mukaan oli hra Selter vielä kuluvan kuun 1 p:nä rajoittunut asiassa tiedus-telemaan Latvian Tallinnan-lähettiläältä, olisiko hra Muntere

lähipäivinä Riassa, koska "jötain on tekeillä, joka voi
vaatia yhteisiä neuvotteluja."

P. J. Kinnunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa oleva Tohtoryön raportti 2.10.19.

Ministeri Hynninen

28/5 1939

Min./Pol.

Tallinnassa, toukok.28 p.1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

517.

MINISTERIO		
27/218 4 el D. 1939.		
20/1-39		LMA
SIHMA	OSASTO	ASIA
Ulk. Asiain Min. 6/2611e,		

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 19 otsakkeella

Viron-Saksan nonaggressiosopimuksen viime
vaiheista.

Ministeri:

P. Rymin

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Tallinna ssa 28 p:nä touko - kuuta 1939 24/218 Sal D. 1939

Asia: Viron-Saksan non-aggressiosopimuksen viime vaiheista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
20/5 - 39	OSASTO	ASIA
S	C 12	

Kuluneen viikon puolivälissä näytti jo siltä, että Viron ja Saksan välinen nonaggressiosopimus voitaisiin allekirjoittaa viikon viimeisenä päivänä Berlinissä, jonne välisministeri Selterin piti matkustaa lentoteitse ja jossa hänen piti tavata latvialainen virkaveljensä Munters paluumatkalla Genevestä Riigikogun ulkoasiainvaliokunta oli kuluvan kuun 25 p:nä hyväksynyt hallituksen sopimusta koskevan esityksen, joskaan sopimuksen kaikki kohdat eivät olleet täysin selvillä, ja hallituksella olivat vapaat kädet sopimuksen solmimiseen.

Tapahtumain kulku sai kuitenkin kokonaan toisen suunnan. Sopimuksen allekirjoittaminen siirtyi toistaiseksi ja hra Selter teki Berlinin asemasta eilispäivänä edestakaisen lentomatkan Riikaan neuvotteluja varten Muntersin kanssa.

Oleellisimpana syynä tähän tilanteen muutokseen on Neuvostoliiton Lontoossa tekemä démarche. Viron Lontoon-lähettiläälle Schmidt'ille on nimittäin Neuvostoliiton hallituksen nimessä esitetty "toivomus", että Viron-Saksan nonaggressiosopimukseen sisällytettäisiin Viron-Neuvostoliiton v.1932 allekirjoitetun nonaggressiosopimuksen 6 artiklan toisen kohdan määräys sopimuksen purkaantumisesta ilman irtisanomisaikaa toisen sopi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja Halkai ministeriölle.

Ei ulkomassadutausten tiedotuksiin.

Ei ulkomassadutausten, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksiin.

muspuolen hyökätessä kolmannen kimppuun. Kyseellinen kohta kuuluu sanallisesti seuraavasti: „Kummallakin Korkealla Sopimuspuolella on oikeus luopua Sopimuksesta ilmoitettuaan siitä kuusi kuukautta ennen määräajan loppumista tai noudattamatta irtisanomisen edellyttämää määräaikaa, jos toinen Sopimuspuoli hyökkää jonkun kolmannen valtakunnan kimppuun.”

Missä määrin Saksa, joka nonaggressionneuvotteluissa on kylläkin osoittanut mukaantuvaisuutta, on valmis ottamaan tämäläisen lisäyksen sopimukseen, jonka luonteen kautta oleellisesti muuttuisi, siitä ei hra Selter vielä kuluvaan kuun 26 p:nä sanonut olevansa selvillä. Henkilökohtaisesti lausui hän olevansa sitä mieltä, että sopimus Saksan kanssa oli saatava aikaan joka tapauksessa, olipa sen kanta tässä kysymyksessä myönteinen tai kielteinen. Sopimuksen solmimista oli hänen mielestään muutoinkin syytä jouduttaa, sillä viivyttely saattaisi tuoda mukanaan vain uusia vaikeuksia.

Tässä yhteydessä katson olevan syytä mainita, että Suomen kielteinen suhtautuminen Saksan nonaggressioesitykseen ei ole oikein miellyttänyt määräävää tahoa täällä. Suoraan sitä ei tosin ole sanottu, mutta ”kautta rantain” olen siitä kuullut. M.m. hra Öpik oli keskustelussa Liettuan lähettilään Dailiden kanssa lausunut, että Suomi ja muut pohjoismaat saavat varmaan kerran katua, että ne eivät käyttäneet hyväkseen ”nykyistä otollista hetkeä” sopimukseen Saksan kanssa.

P. J. K. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12

ASIA: _____

Tallemasta olevan lähetystön tiedotus n:o 20

Ministeri Kyyrönen

8/6 1939.

Min. / Pol.

Tallinnassa, kesäk. 7 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

556.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 26/218 <i>la</i> D. 19 39		
9/6-39	Ko	Liit.
THMA	Osastol	ASJA
5	C12	

Ulkoasiainmin

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
20 otsakkeella

Neuvostoliiton takuutarjoukset ja Viro.

Ministeri:

P. J. K.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Tallinna ssa 7 p:nä kesä

kuuta 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
39. 26 / 28 kesä 1939		
9/6-39	Kö	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Asia: Neuvostoliiton takuu-
tarjoukset ja Viro.

Eraässä raportissaan kuluva vuoden alussa mainitsi vapaahra Yrjö-Koskinen joidenkin merkkien viittaavan siihen, että Neuvostoliitolla on jotain mielessä Itämerenmaiden suhteen - niinkuin kaikesta päättäen on ollutkin. Memelin valtaus antoi ilmeisesti näille aikeille voimakkaan sysäyksen ja yleispolittisen kehityksen niitä suosiessa ovat ne viikko viikolta käyneet yhä selvemmiksi. Tarjottuaan maaliskuun loppupuoliskolla Virolle ja Latvialle sotilaallista tukea hyökkäyksen varalta ja saatuaan selvästi kielteisen, joskin kohteliaan vastauksen, Neuvostoliitto nyt jo, kuten jo lehti uutisistakin voi lukea, paraikaa käytävissä kolmisopimusneuvotteluissa vaatii Itämerenmaiden s.o. Viron ja Latvian ja kai Suomenkin "turvaamista" yhteisellä takauksella asettaen tämän vaatimuksen ehdoksi liittymiselleen sopimukseen. Tämä takaus ja siihen perustuva apu olisi annettava automaattisesti ja riippumatta siitä, tahtovatko asianomaiset sitä tai ei.

Siihen nähden että Neuvostoliiton vaatimuksen yksityiskohdista ei ainakaan täällä ole selvyttä olemassa, kysyin välisministeriön polittisen osaston päälliköltä, tri Kaa-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi

ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sikilta, mitä välisministeriön käsityksen mukaan tämentapainen "automaattinen" ja "totalinen" takaus, kuten sitä myös on täällä nimitetty, saattoi käytäntöön sovelletuttuna merkitä. Varauksella että asian täydelliseksi selvittämiseksi on turvettava sopimusteksti hra Kaasik katsoi sen saattavan avata Neuvostoliitolle mahdollisuuden:

- 1) miehittää takaukseen sisältyvät maat, jos joku hyökkää joko niitä tai Neuvostoliittoa vastaan - viimeainitussa tapauksessa turvallisuustoimenpiteenä tai ainakin sillä nimellä;
- 2) ulottaa niihin turvallisuustoimenpiteitään, jos todellinen taikka kuviteltakin sodanvaara on olemassa.

Viimeainitussa suhteessa saattaa jo rauhan aikana esiintyä tapauksia, esim. provosoituja, joita hyväkseen käyttäen Neuvostoliitto voisi yrittää sekaantua takaukseen sisältyvien maiden sisä- ja ulkopoliittikkaan ja esittää vaatimuksia, jotka eivät käy yhteen niiden maiden puolueettomuustahdon eikä näiden suverenisuuden kanssa.

Kuten luonnollista, on Viron yleinen mielipide ja lehdistö ottanut jyrkästi torjuvan asenteen takuutarjousta vastaan. Lehdet ovat toistaneet välisministeri Selterin "Baltic Times'ille" antaman lausunnon, jonka mukaan Viro pitää pyytämättömänä avunantoa hyökkäyksenä, mikä on kaikin keinoin torjuttava, ja vakuuttaneet Viron kansan yksimielisenä seisovan näiden sanojen takana. "Meidän valintamme on selvä; Virossa ei ole Hacha'a ja isänmaan luovuttajia vieraille valloille" lausuu "Päevaleht" tänäpäiväisessä pääkirjoituksessaan ja jatkaa: "Viro valitsee itsepuolustuksen niin hyvin suoranaista kuin preventivistä hyökkäystä vastaan, vaikkapa se tahtuisi avunannon ylevän kyltin alla." Muutama päivä aikai-

semmin kirjoitti sama lehti, joka yleensä on noudattanut varovaisuutta kirjoittaessaan Neuvostoliitosta tai suhteista siihen, että jos Neuvostoliitto haluaa esiintyä "njankan" (lapsenhoitajan) osassa Itämerenmaiden suhteen, niin se saa nähdä varmasti erehtyvänsä.

Huolimatta siitä, että täällä ollaan selvillä niistä vaaroista, joita Neuvostoliiton takaustarjoukseen liittyy, ei ainakaan toistaiseksi erikoista levottomuutta ole havaittavissa. Tämä johtuu ennen kaikkea luottamuksesta länsivaltoihin, lähinnä Englantiin. Yleensä ei tahdota uskoa, että nämä voisivat "myydä", kuten sanonta kuuluu, Itämerenmaat Neuvostoliitolle. Tätä käsitystä edustaa m.m. kenraali Laidoner ja prof. Piip. Ensimmäin on muutoin alusta alkaen suhtautunut epäilevästi kolmiliiton syntyyn. Neuvostoliitto hänen mielestään tuskin sitoo käsiään, vaan pitkittää neuvotteluja ja esittää hyväksytyjen vaatimuksiensa jälkeen ehkä uusia. Sen mieluisin perspektivi olisi, että Saksa ja länsivallat joutuisivat keskenään otteluun ja että se itse saisi esiintyä "rauhantekijänä."

Mutta täysin pessimististäkin käsitystä länsivaltojen menettelyyn nähdä on olemassa. Sitä edustaa julkisuudessa "Postimees", joka eilisessä numerossaan m.m. lausuu: "Me emme ole niin kokemattomia, että uskoisimme englantilais-venäläis-ranskalaisten neuvottelujen raukeavan siihen, että Lontoo ja Moskova eivät löydä yhteistä kieltä Itämerenmaiden suhteen. Päinvastoin voi olla etukäteen varma siitä, että englantilaiset ja ranskalaiset diplomaatit ja juriskonsultit ponnistelevalle siksi kunnes löytävät formulan, mikä tekee mahdolliseksi johdattaa neuvottelut tulokseen. Emme tunne onko tällainen formula

jo olemassa ja kuinka se kuuluu, mutta sen voimme sanoa, että kuinka se kuuluneekaan, se tulee jäämään "res inter alios acta", mikä ei koske meidän puolueettomuuttamme."

P. J. Lehtinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA: _____

Talinnassa olevan Cöhetystön rap. n:o 21.

Ministeri Hyvärinen.

8/6 1939.

Min. / San.

Tallinnassa 10. 6. 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

580.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 27/218 /re.		D. 19 39
10/6.39		Liitt.
RYHMÄ	OSA-ALO	ASIA
5	C17	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioitteen oheisena lähettää Minis-
teriölle Tallinnan Lähetystön tiedotukset no. 21
otsäkkeella

Viron lehdet Viron-Saksan hyökkäämättömyyssopi-
muksesta.

Ministeri: *P. S. K. min.*

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Tallinna ssa 8 p:nä kesä kuuta 19 39.

Asia: Viron lehdet Viron-Saksan
hyökkäämättömyyssopimuksesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
27/218 h. 19 39		
10/6.39		
OSASTO	OSASTO	ASIA
5	C12	

Eilen Berlinissä allekirjoitettu Viron ja Saksan hyökkäämättömyyssopimus antaa useille lehdistöle aiheen toimitteluksiin artikkeleihin, joissa sopimuksen selostamisen ohella arvioidaan sen merkitystä.

"Uus Eesti" (8/6) huomauttaa, että Viron ja Saksan välillä ei viime aikoina enemmän suhteessa kuin toisessaakaan ole ollut mitään hankauksia tai väärinkäsityksiä. Ajatus uuden sopimuksen solmimisesta ei niinmuodoin ole kasvanut "suhteittemme epänormaalisuudesta Saksan kanssa, vaan pikemmin niiden normaalisuudesta, mikä sopimuksen muodossa sai vahvistuksen."

Huomautettuaan että Saksa oli ehdottanut vastaavan sopimuksen solmimista myös Suomelle, Ruotsille, Norjalle ja Tanskalle, joista kolme ensinmainittua ei kuitenkaan pitänyt sellaista tarpeellisenä, "vaikkakin Suomen ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Svento vielä näinä päivinä julkisuudessa lausui, että hänen vakaumuksensa mukaan Suomen sittenkin olisi pitänyt solmia Saksan kanssa sellainen sopimus" ja selostettuaan pääpiirteissään sopimuksen sisältöä lehti lausuu: "Hyökkäämättömyyssopimus Neuvostoliiton kanssa v:lta 1932 ja

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäki ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoitukseen.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoitukseen.

eilen solmittu samallainen sopimus Saksan kanssa osoittavat nyt niin selvästi kuin se poliittisessa elämässä yleensä on mahdollista, että ~~me~~ emme tahdo sotaä yhdelläkään rintamalla. Viro on sitoutunut pyhästi noudattamaan puolueettomuuden velvollisuutta ja tämä puolueettomuuden periaate on ainoa tie, jota me seuraamme erikoisella tarkkaavaisuudella."

"P ä e v a l e h t" lausuu, että Berlinin sopimuksen, johon Saksa on ottanut alotteen, pitäisi voida olla omiaan karkoittamaan "Itämeren maiden pään päälle keinotekoisesti luotuja puhepilviä ja juoksuttamaan lopullisesti hiekkaan avunantoinnon, mikä pyrkii kompromettoimaan Englannin alotetta rauhanrintaman luomiseksi." Solmittu sopimus on vahvistuksena Hitlerin sanoille, että Saksa on kiinnostunut siitä, että Itämerenmaat saavat kehittää omaa riippumatonta, kansallista elämäänsä. "Sellaisen tahdon ilmauksena me voimme mielihyvin kuitata eilen allekirjoitetun sopimuksen." Kun Virolla on hyökkäämättömyyssopimus myös Neuvostoliiton kanssa, voi se odottaa, että sen puolueettomuutta kunnioitetaan ja että se jää mahdollisten sotatointen ulkopuolelle.

Kosketeltuaan sopimuksen teknillistä puolta ja huomautettuaan, että siinä on otettu mahdollisimman paljon varteen asianomaisten toimintavapaus yleisten puolueettomuussääntöjen puitteissa lehti lopuksi lausuu seuraavaa: "Jokaisen sopimuksen arvo riippuu siitä hyvästä tahdosta, mitä sopimuspuolet osoittavat sopimusta noudattaessaan. Niin on asianlaite eilisenkin sopimuksen suhteen. Meistä näyttää siltä, että sopimuspuolilla on edellytykset sellaiseen hyvään tahtoon olemassa."

P. J. Aguirre

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C12.

ASIA: _____

Talouksessa olevan lähtölistän rap. n:o 22.

Ministeri Kyyräinen.

18/6 1939

Min. Pol.

T a l l i n n a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o

603.

Tallinna SSA 13 P:NÄ kesä KUUTA 19 39.

VIITTAUS:

P:NÄ

KUUTA 19

P:TTY

n:o

VIITTAUS:

D. U. M.

19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti N° 22.

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
N° 22 otsakkeella

Virolaista tyytymättömyyttä.

Ministeri: *P. K. Kivimäki*

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 22.

Tallinnassa 13 p:nä kesä kuuta 1939.

Asia: Virolaista tyytymättömyyttä.

ULKOASIAINMINISTERIO		
Salainen.		
28/29 (ae) D. 1939		
15/6-39		Liit.
ASIA	OSASTO	ASIA
5	C12	

Kuten raportissani N 19 olen maininnut, ei Suomen kielteinen suhtautuminen Saksan nonaggressioesitykseen ole oikein miellyttänyt määräävää tahoa täällä. Suomen kannanotossa ollaan näkevinään jonkunlaista torjuvaa elettä Itämerenmaihin päin ja samalla pohjoismaisen yhteenkuuluvaisuuden ja poliittisen suuntautumisen alleviivaamista.

Tämäntapainen käsitys on jo kantautunut kauemmallekin ja tullut esiin m.m. peitettyinä huomautuksina lehtien lausunnoissa niiden arvioidessa virolais-saksalaista nonaggressio-sopimusta ja sen merkitystä. Melkoinen askel eteenpäin tässä suhteessa on "Päevaleht'in" eilinen pääartikkeli otsakkeella "Itämerenvaltiot ja Skandinaavia", missä lehden päätoimittaja tekee huomautuksia ja antaa osviittoja Suomelle ja Skandinavian maille, väittäen m.m. Suomen joutuneen "kahden tuolin välille". Kun tämäntapaaiset kirjoitukset täällä ovat joko inspiroituja tai suoraan ohjeiden mukaisia, katson olevan syytä kiinnittää siihen huomiota.

Suomelle yksistään on omistettu kirjoituksen 4 kohta, joka kuuluu seuraavasti: "Suomen asema on vaikeimpia Itämerenvaltioiden joukossa. Mentaliteetin ja sivistyksen puolesta Skandina-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

viisaan suuntautuneena, mutta Viron verisukulaisena on Suomi viime kuukausina elkanut horjua Skandinavian ja Itämerenvaltioitten välillä. Se näyttää joutuneen kahden tuolin väliin.

Suomi hylkäsi Saksan ehdotuksen hyökkäämättömyyssopimukseksi yhdessä Ruotsin ja Norjan kanssa. Tässä oli yhtenä motiivina tietenkin se, että se tahtoi alleviivata kuulumistaan Skandinavian valtioitten perheeseen (viimeksimainituille oli vastenmielistä niiden "alentaminen" samalle tasolle Itämerenmaitten kanssa), mutta uskottavasti näytti tähän asenteeseen piiloutuvan myös etumaksi Neuvostoliitolle (jonka kanssa Suomella, kuten Itämerenvaltioillakin, on hyökkäämättömyyssopimus) toivossa saada sen suostumaan Ahvenanmaan saarten linnoittamiseen. Neuvostoliitto jäi kuitenkin peräänantamattomaksi Ahvenanmaan asiassa ja on takuukysymyksessä "alentanut" Suomen sittenkin Itämeren valtioksi. Maantiede kilpailee tunteiden kanssa. Kun Ahvenanmaan saaret, joihin nahden Neuvostoliitto on niin huomattavalla tavalla ilmaissut mielenkiintoaan, kuuluvat Suomen suvereenisuuteen ja sanomalehdistössä on esiintynyt tietoja, että Neuvostoliitto kauppasopimusneuvotteluissa on tiedustellut Suomelta muitakin saaria, tuntuukin Suomen asema olevan uha-
tuimpia".

Ruotsille taas on omistettu seuraava eli 5 kohta, mikä kuuluu seuraavasti: "Neuvostoliiton mielenkiinnon siirtyessä Ahvenanmaan saarille ja sitä tietä Tukholman porttien eteen, ei Ruotsi eikä sen seljän takana oleva Norja sijaitse sellaisessa Jumalan suojelemassa paikassa, jossa puolueettomuus ja tuottava kauppavaihto ovat itsestään selvät. Voisipa vielä päätellä, että jos Itämerellä tapahtuu vihollispuolien kilpajuoksu tärkeimpien asemien valtaamiseksi, niin Ahvenanmaan saaret ovat ensimmäinen maalitaulu. Ahvenanmaan saarten valtaaminen olisi siis suunnattu Neuvostoliiton taholta Ruotsia vastaan, jotta voitaisiin keskeyttää ~~xika~~ sieltä rautamalmin vienti Saksaan. Vihollistoiminta voi Itämeren valtioitten pään yli siirtyä Ruotsin rannikoille. Romanian öljy ja Ruotsin rauta yhdessä

vastaavien yhteysteiden kanssa, ovat sodan puhjetessa todennäköisesti ensimmäisiä taistelukohteita".

Sen jälkeen kuin ylläoleva, missä on vahva annos sekä mustamaalausta että pahatunisuutta, on Suomen ja Ruotsin osoitteella sanottu, kirjoittaja lausuu olettamuksensa, että olevat olot antavat sysäyksen Skandinavian ja Itämerenmaiden lähenemiselle. Se ei ehkä ole nytkään "mieluisaa skandinavisille korville", mutta tosiasiat ovat otettava sellaisina kuin ne ovat.

Näiden teesien ohella toteaa kirjoittaja, että "Viron ja Latvian yhteistyö on viimeajan vaikeuksissa käynyt tuloksellisemmaksi ja läheisemmäksi" sekä lisää, että "tällaiset kokemukset ja toistensa löytäminen vaikeuksissa voivat kasvattaa jatkuvaa optimismia mahdollisten vieläkin suurempien vastaisten vaikeuksien kestämiseksi yhdessä".

Puuttumatta pitemmältä kirjoitukseen katson kuitenkin olevan syytä sen perusteella jälleen merkitä, että Suomen pohjoismainen suuntautuminen ei vieläkaan ole Virolle yksinomaan mieluinen tosiasia ja että jokainen hankaus tai häiriö suomalais-virolaisissa suhteissa, todellinen tai kuviteltu, johtaa täällä helposti mieleen liittolaisen etelässä ja merkitsee ilmojen seestymistä sinnepäin.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 27.

Ministeri Lyytikäinen

1/7 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

650.

Tallinnassa, heinäkuun 1 p:nä 1939.

Ulkoasiainministeriölle,

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 20 / 219 Tal D. 1939.		
4/7-39	N:o	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	C/2	

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 23 otsakkeella

Kenraali Halder vierailulla Virossa.

Ministeri: *B. Kinnunen*

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ
RAPORTTI n:o 23.

Tallinna ssa 1 p:nä heinä kuuta 1939

Asia: Kenraali Halder
vierailulla Virossa.

Salainen.		
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 20/219 Sal D. 1939		
4/2-39	No	LEH
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Suomessa paraikaa vieraileva Saksan yleisesikunnan päällikkö, kenraali Halder pysähtyi matkallaan kolmeksi päiväksi Viroom vastatakseen kenraali Reekin aikaisempiin vierailuihin Saksassa. Täällä osoitettiin hänelle asiaan kuuluvaa huomaavaisuutta, ja ehkä hieman ylikin sen, mikä on ollut tapana esikuntapäällikköjen vieraillessa. Presidentti Päts oli kutsunut hänet vieraakseen Orun linnaan ja kenraali Laidoner Viimsin kartanoon.

Niissä keskusteluissa, joita on käyty isäntien ja vieraan välillä ja joissa on kosketeltu nykyhetken sekä poliittisia että sotilaallisia kysymyksiä, on tämä ollut kertojani, esikuntapäällikön apulaisen, eversti Maasingin mukaan, melko avomielinen. Silloin tällöin oli tuntunut siltä, että hän oli suorastaan valtuutettu esittämään saksalaisia käsityksiä ja mielipiteitä.

Krittäinkin oli tämä ollut havaittavissa keskustelun koskiessa virolais-saksalaisia suhteita ja Viron poliittista orientoitumista. Saksa ei toivo Virolta mitään muuta, kuin että se noudattaa nykyistä ehdotonta puolueettomuuspolitiikkaansa, mikä muodostaa sen teorettisen ja käytännöllisen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vahvuuden. Viron saarilla on Itämeren strategiassa siksi suuri merkitys, että Saksa ei voi mielellään nähdä, että Viron riippumattomuutta taholta tai toiselta yritetään loukata. Mitä taas toisiin Itämerenmaihin tulee, ei niillä ole mitään syytä pelätä Saksan politiikkaa. Jos Liettua ei liity mihinkään hankkeeseen Saksaa vastaan, saa se epäilemättä säilyttää nykyiset rajansa.

Puola oli Halderin sanain mukaan joutunut jonkunlaiseen hysterian tilaan, mikä sulkee silmät realiteeteilta ja estää terveen poliittisen ajattelun. Saksan esitykset ovat varsin kohtuulliset ja Puolalla on "vielä jonkun verran aikaa" niitä ajatella. Ellei se sitä tee ja ellei sovintoa synny, tapahtuu ratkaisu vastoin sen tahtoa. Saksa ei voi enää missään tapauksessa peräytyä Danzigin kysymyksessä, se ei voi sitä jättää hurskasten toivomusten joukkoon. Kaiken uhallakin on Danzig ennen pitkää palautunut Saksan valtakunnan piiriin.

Tämä on kertojani mukaan kontenta kenraali Halderin lausunnoista täällä. Käykö se ja missä määrin yhteen hänen lausuntojensa kanssa Suomessa, sitä en tällä hetkellä tiedä.

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

Ministeri Flynninen

4/8 1939

*Min./Pol.
(opetusministeri)*

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, elok. 11 p:nä 1939.

720.

MINISTERIO		
He 37/219 Tel D. 1939.		
14/8-39	572	LINE.
KYHMA	OSALTO	ASIA
5	C/12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 24 otsakkeella

Munan ristiriita Viron kirkon piirissä.

Ministeri:

B. Kinnunen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Tallinna ssa llp:nä elo -kuuta 1939.

Asia: Muuan ristiriita Viron
kirkon piirissä.

34/219 Pal D. 1939.		
14/8-39	552	LML
KYHMA	OSA 12	
5	C 12	

Viron evankelis-luterisen kirkon piirissä on päässyt puhkeamaan vakava ristiriita, joka on jakanut papiston kahteen leiriin ja johon valtiovaltakin nyt katsoo itsensä pakoitetuksi sekaantumaan. Hallitus on joku päivä siten käsitellyt sitä n.s. presidentin istunnossa ja sisäministeri on saanut tehtäväkseen "ristiriidan selvittämisen ja tarpeen vaatimien järjestelyjen tai esitysten tekemisen."

Ristiriidan pohjana on evankelis-luterilaisen kirkon pään, piispa Rahamägi'n henkilökohtaiset asiat, lähinnä sanoen hänen särkynyt avioliittonsa ja hänen yrityksensä päästä avioeroon. Viime maaliskuulla hän pani asianomaisessa oikeusistuimessa vireille jutun siitä, mutta peruutti vaatimuksensa ennen jutun joutumista ratkaisevaan vaiheeseen. Vaimolleen, josta hän on elänyt erossa jo parisen vuotta, panee hän syyksi tämän hysteerisen mielentilan, tuhlaavaisuuden ja taipumukset laholaisuuteen.

Asian jouduttua oikeusistuimen käsiteltäväksi puuttui siihen myöskin sanomalehdistö. Kirjoitettiin - nimeä mainitsematta - myötä ja vastaan. Niinikään pohdittiin asiaa ul-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kopuolella pöytäkirjan Tallinnassa maaliskuun lopulla pidetys-
sä pappien kokouksessa, jossa enemmistö oli sitä mieltä, et-
tä piispan olisi jätettävä virkansa, koska "piispan tulee
olla nuhteettoman ja yhden vaimon miehen". Tämä kaikki vai-
kutti piispaan siinä määrin masentavasti, että hän pyysi pi-
tempiaikaista virkalomaa ja ilmoitti ystävilleen aikovansa
erota ja hakea entistä oppituoliaan Tarton yliopistossa. Mut-
ta kun loma viime kuussa oli loppunut palasikin piispa
virkaansa ja ryhtyi hoitamaan tehtäviään entiseen tapaan.

Tämä seikka saattoi oppositiossa olevan papiston
suomenlaiseen hyökkäykseen. Kahdeksan Viron kaikkiaan kuudesta-
toista rovastista, heidän joukossaan Suomen kirkollisissa pii-
reissä hyvin tunnettu Pärnun-rovasti Grünberg ja Viljannin-
rovasti, ent. ulkoministeri Lattik, joka hiljan nimitettiin
lähettilääksi Kannakseen, ovat hiljan jättäneet hallitukselle,
sisäministerille ja piispa Rahamägi'lle itselleen "julkilausu-
man", jossa he vaativat piispan luopumista viipymättä viras-
taan. Rovastien mielestä hän henkilökohtaisista syistä on me-
nettänyt arvovaltansa ja ei niinmuidoin ole kelvollinen Vi-
ron kirkon johtajaksi.

Kuten jo mainittu, on asian selvittely hallituksen
päätöksellä jätetty sisäministerin tehtäväksi. Todennäköisenä
kuitenkin pidetään, että ennenkuin sisäministeri siihen ehtii
ryhtyä, piispa jättää asian konsistorin ratkaistavaksi tai
kirkon edun nimessä, mihin oppositio vetoaa, itse jättää
erohakemuksensa.

Mitä yleiseen mielipiteeseen tulee, näyttää se suu-
rin piirtein olevan rovastien julkilausuman takana. Eikä kum-
ma. Piispa Rahamägi on nimittäin tunnettu korkeakirkollisista
mielipiteistään ja suvaitsemattomuudestaan niitä henkisiä vir-

tauksia vastaan, jotka poikkeavat hänen omasta suuntauksesta. Tähän on syytä lisätä, että hän aikaisemmin on ankarasti tuominut avioeroaikoja, mikäli niitä on esiintynyt kirkonmiesten piirissä.

P. J. J. J. J.

*johtamisto
ministeriö*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallemnassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeriö Hymninen

22/8 1939

Min/Pd.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N° 780.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N ^o 36/2204 D. 1939.		
25/8-39	15. lokakuun	Löyt.
Tallinn	15. lokakuun	1939.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö ,

Helsinki.

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Minis-
teriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen N° 25
otsakkeella

Saksa-Venäjän nonaggressio ja Viro.

M i n i s t e r i :

B. Thunberg

Tallinna ssa OLEVA LÄHETYSTÖ
RAPORTTI n:o 25.

Tallinna ssa 23 p:nä elo kuuta 1939.

Asia: Saksan-Venäjän non-
aggressio ja Viro.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 36/220 Sal. D. 1939		
257-39	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Eilispäivän suuri uutinen Saksan ja Venäjän välillä solmittavasta nonaggressiosopimuksesta tuli Tallinnalle ja epäilemättä muullekin Virolle täydellisenä yllätyksenä. Tarttueksaan aamulehtiin ja nähdessään niiden paljon puhuvat otsakkeet eivät ihmiset - niin olen kuullut sanottavan - ole tahtoneet uskoa omiin silmiinsäkään. On luettu ja ihmetelty sekä päinvastoin.

Itse asiassa se, mikä on tapahtunut tai oikeammin sanoen on tapahtumaisillaan, ei ole mikään ihme vaan taitavasti lavastettu "Deus ex machina" sanan täydessä merkityksessä. Eräät ovat tosin jotain sellaista arvailleetkin, kuten esim. ent. lähettiläs Pusta, mutta yleensä on rajoitettu ennustamaan ja myös toivomaan, että Moskovan sotilasliittoneuvottelut jäisivät tuloksettomiksi ja että varsinkin takuukysymys samalla hautautuisi. Nimenomaan välisministeriössä ja yleisesikunnassa on järjestelmällisesti jaksettu ylläpitää uskoa neuvottelujen tuloksettomuuteen kaikista niiden menolle myönteisistä kuulomisista huolimatta.

Uutinen Saksan-Venäjän nonaggressiohankkeista on nostanut täällä välittömästi esille kysymyksen: mitä merkitsee tämä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sopimus, jos se todellakin solmitaan, Itämerenmaille? Kaikki ne, joita olen ehtinyt tavata - määrävimmät henkilöt ovat tosin vielä kesälomallaan - ovat poikkeuksetta sitä mieltä, että sopimus, ellei siihen liity mitään salaisia kauppoja kolmannen kustannuksella, on omiaan lisäämään turvallisuuden tunnetta Itämeren rannoilla. Neuvostoliitossa on lopetettava puheet "epäsuorasta hyökkäyksestä" Itämerenmaiden kautta, mikä siellä viimekuukausina on ollut mieliteemana. Niinikään putoaa pohja syytöksiltä, joita on tehty Viroa ja Latviaa vastaan nonaggression solmiamisesta Saksan kanssa. Lyhyesti: Viron kannalta katsoen merkitsee sopimus käännettä parempaan päin.

Tämä käsitys tulee näkyviin myös Viron lehtien lausunnoissa. Selvimmin osoittaa tyytyväisyyttä "Uus-Eesti", hallituksen päääänenkannattaja, joka samalla saa tilaisuuden ylistää hallitustensa kaukonäköisestä asiain hoidosta. "Tapahtumain kulku on", lausuu lehti (23/8), "tehnyt oikeutta meidän viime vuosien ulkopoliitikallemme. Puolueettomuuden julistaminen antoi meille hyvän aseensa sitä vastaan, että meitä ei kiskottaisi suurvaltain keskinäisiin riitakysymyksiin. Oikealla ajalla solmittu hyökkäämättömyyssopimus Saksan kanssa toi mukanaan sellaisen olotilan, että meistä ei ollut mitään syytä puhua Saksan-Neuvostoliiton sopimusta solmittaessa. Ja jos meistä puhuttiin vastoin tahtoamme Englannin-Ranskan-Neuvostoliiton neuvotteluissa Moskovassa, niin meillä oli syytä olla pahoillamme. - Todellisen puolueettomuuden jatkaminen ei pitäisi olla meille vastaisuudessa vaikea. Me emme tahdo muuta kuin että meidän annetaan rauhassa rakentaa oma tasavaltaamme".

Oleellisesti pidättyvämpi muista lehdistä on lausunnossaan "Päevaleht", joka kylläkin toteaa "päittemme päällä" riippuneen takausuhan poistuneen, mutta jonka mielestä Saksan ja Neuvostoliiton lähtyminen ja ystävyys antaa kuitenkin Itämerenmaille aiheen pysyä valveilla.

P. J. Kivimäki
Ministeri.

Kansainvälinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 26.

Ministeri Hymminen

10/9 1939.

Min./Pol.

Tallinnassa, syyskuun 10 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

818.

No 32 / 226 Pal. 19		
12/9-39	15	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Sean kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 26 otsakkeella

Suurvaltasota ja Viro.

Ministeri:

B. R. R. R.

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.
 RAPORTTI n:o 26.
 Tallinnassa 10 p:nä syys kuuta 1939.
 Asia: Suurvaltasota ja Viro.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
37 220 Pal 37		
19-39	10	11
EUROPA	OSASTO	ASIA
5	C12	

Joskin suurvaltasota Saksan-Neuvostoliiton non-agressiosopimuksen solmiamisen jälkeen hämmöitti näköpiirissä, ei sen syttymiseen kuitenkaan viimeiseen saakka tahdottu täällä uskoa, ei määräävällä taholla eikä juuri muuallakaan. Yksinkertaisesti ei jaksettu käsittää, että Europan nykyiset poliittiset johtomiehet antaisivat asiain liukua siihen mielettömyyteen, mitä suurvaltasota hävitysaseineen meidän päivinämmä merkitsee. Kaikesta huolimatta tapahtui kuitenkin sama kuin 25 vuotta sitten: Europpa on suistunut sotaan, vaikka nytkin tuskin kukaan sen johtavista valtiomiehistä sitä sisimmässään olisi tahtonut.

Joskin sodan mahdollisuuteen, kuten sanottu, ei uskottu, ei sen muuttuminen tosiasiaaksi ole toistaiseksi paljoakaan muuttanut täällä jokapäiväisen elämän kulkua. Ensi alkuun oli kylläkin poikkeuksellisin määrin ostettu elin- ja vaateustarpeita, mutta mistään suoranaista ostopanikista ei ole syytä puhua. Rauhoittuminen tapahtui myös verrattain pian ilman että valtiovalan oli syytä ryhtyä mihinkään jyrkempään toimenpiteeseen. Osaltaan vaikutti tähän hallituksen julkaisema tiedonanto, missä vakuutettiin elintarvikevarastojen riit-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
 Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
 Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
 Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tävän pitemmäksi aikaa ja niitä vielä voitavan lähiviikkoina täydentäkin. Tätä vakuutusta on ollut omiaan vahvistamaan tosiasia, että Saksasta on pari päivää sitten saapunut so-kerilastissa kaksi alusta, toinen Tallinnaan, toinen Pärnuun. Rauhoittava vaikutus on talousministerin sanain/^{mukaan} ollut myös sillä, että Eesti Pank on muutamia päiviä lukuunottamatta noteerannut valuuttakurssit ja myöskin myynyt valuuttoja laillisiin tarpeisiin.

Tuotantoelämä lasketaan voitavan muutamia kuukausia pysyttää jokseenkin entisellään. Raaka-ainevarastot ovat talousministerin ilmoituksen mukaan suuremmat kuin ensi hetkessä voitiin arvatakkaan. Mitä taas polttoaineisiin tulee, on palavakiviöljyä ja bensiiniä ei ainoastaan omiksi tarpeiksi vaan vienniksikin. Talousministeri on antanut lupauksen niider jatkuvasta viennistä Suomeen, jota hän toivoo voitavan entisestään lisätäkin, ja näinä päivinä laivataan ensimmäinen sodanaikainen lähetys, 525 tonnia. Kivihiiltä on tosin varastoissa suhteellisesti vähän, mutta sen korvaa palavakivi, jota aiotaan entistä enemmän ottaa käytäntöön. Lyhyesti sanoen: taloudellisessa suhteessa ei Viron asema ole toistaiseksi uhattu ja oleellisesti parempi kuin esim. naapurimaan Latvian. Tämän toteaa mielihyvällä tänään "Uus Eesti" kirjoittaessaan m.m. seuraavaa: "Nykyhetkellä, jolloin ulkomaisia kauppasuhteita on kohdannut vakavat häiriöt ja jolloin on edessä kauppavaihdon oleellinen uudelleenjärjestely yleiseurooppalaisessa laajuudessa, voi Viro katsoa rauhallisemmin tulevaisuuteen kuin moni meidän naapurimme."

Lähiaikoina ei myöskään Viron ulkopolittisen aseman katsota käyvän uhanalaiseksi. Saksan-Neuvostoliiton non-agressiosopimus on tuonut mukanaan ainakin hetkellisen helppo-

tuksen Itämeren rannikoille. Jos Saksa jaksaa nujertaa lähi-
viikkoina Puolan, ja varsinkin, jos siellä muodostetaan uusi
hallitus, joka järjestää suhteet Saksaan, mitä kaikkea ni-
menomaan yleisesikunnassa pidetään hyvin mahdollisena, ellei
suorastaan todennäköisenä, arvellaan täälläpäin voitavan ehkä
jäää suuriin ratkaisuihin nähden syrjästäkatsojan asemaan.

Keskusteluissani eri henkilöiden kanssa olen kui-
tenkin saanut havaita, että suhteellisen ja hetkellisen tur-
vallisumstunteen ohella tunnetaan huolestumista nyt tapahtu-
van kamppailun lopputuloksiin ja seurauksiin nähden. Jos Sak-
sa sortuu, jää Neuvostoliitto ainoaksi valtatekijäksi Itäme-
rellä ja sen suunnitelmille ei enää ole esteenä näiden kes-
kinäinen rivaliteetti, minkä olemassaoloa on totuttu pitämään
Viron samoin kuin muidenkin Itämerenmaiden turvallisuuden yhte-
nä perusteena. Jos Saksa taas onnellisesti sodasta selviytyy,
on sillä nonagressiosopimuksen kautta ja ehkä muutenkin toi-
nen asenne Neuvostoliittoon kuin aikaisemmin, asenne, mikä
Itämerenmaille ei ehkä ole edullinen. Taistelussa "kapitalis-
tisia" maita vastaan saattaa Saksassa sitäpaitsi ajanpitkään
syntyä mielentila, missä bolshevismi ideologisestikin näyttää
toisenlaiselta kuin aikaisemmin. Tällöin saattaa tulla ajan-
kohtaisiksi Göbbelsin v.1925 "Völkischer Beobachterissa" julkai-
seman, kansallissosialismin ja kommunismin keskinäisiä suhteita
koskevan artikkelin merkitsevät sanat: "Me taistelemme keskenä-
me olematta siltä todelliset viholliset....Mandollista, että
välttämättömyys lähentää meidät". - Ken tietää. "Kaikki virtaa",
kuten lausui aikoinaan Herakleitos "hämärä".

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 27.

Ministeri Flynninen

16/9 1939.

Min./Pol.

Tallinnassa, syysk. 16 p. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

834.

40 / 220 Pal 39	
19/9-39	ETEL
5	C12
AFRIKA	ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Saan kummioittaen oheisena lähettää
Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 27 otsakkeel-
la

Keskusteluja tilanteesta.

Ministeri:

P. Kinnunen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Tallinnassa 16 p:nä syys- kuuta 19 39.

Asia: Keskusteluja tilanteesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
40	220	Sal 39.
19/9 - 39		LINK
5	C12	ASIA

Käydessäni tänään välisministeri Selterin luona ilmoittamassa Suomen aikomuksesta saattaa lisenssijärjestelmä voimaan tuontiinsa nähden johdin keskustelun Neuvostoliiton sotilaallisiin toimenpiteisiin ja joukkosiirtoihin länsirajallaan. Hra Selterin mielestä eivät nämä siirrot - ainakaan tässä vaiheessa - merkinneet uhkaa Itämerenmaille. Syytä oli sitäpaitsi panna merkille, että rajalla Peipus-järvestä pohjoiseen ei ole voitu havaita Neuvostoliiton taholta ryhdytyn mihinkään erityisempiin toimenpiteisiin. Etelässä tapahtuneet joukkojen sijoitukset viittaavat siihen, että Neuvostoliitto joko on vain varuillaan tai hautoo joitakin suunnitelmia Puolan, ehkäpä Romanian-kin suhteen.

Mitä muuten Viron ja Neuvostoliiton suhteisiin tulee, oli niissä kieltämättä havaittavissa paranemista. Aikaisemmin oli vaikea saada mitään vastausta Moskovassa tehtyihin esityksiin ja nootteihin. Viime aikoina on taktikka tässä suhteessa oleellisesti muuttunut. Esimerkkinä tästä oli hra Selterin mielestä m.m. se valmius, millä Neuvostoliitto nyt suostui Viron ehdotukseen talvella tapahtuvasta rajan merkinnästä Peipusjärvellä. Vastaus Viron esitykseen asiassa annettiin jo seuraavana päi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vänä.

Hra Selterin mielestä joutuisivat Itämerenmaat suoranaisen uhan eteen vain kahdessa tapauksessa: ensiksi, jos Saksa sortuu, toiseksi, jos Saksa ja Neuvostoliitto joutuvat ristiriitaan Puolan kysymyksessä. Eräät merkit viittasivat hra Selterin mielestä kuitenkin siihen, että näiden välillä tässä suhteessa on joku salainen sopimus olemassa.

Hra Selterin mielestä oli Vironkin kannalta erittäin suotavaa, että Suomi ryhtyisi rakentamaan Rovaniemen-Petsamon rataa. Siitä voisi toivottavasti olla jotain hyötyä myös Viron yhteyksille muuhun maailmaan. Presidentti Päts oli nostanut tämän kysymyksen esille m.m. Suomen sotaväenpäällikön viime vuonna täällä tapahtuneen vierailun aikana.

Lopuksi hra Selter lausui toivomuksenaan, että Suomen lehdistö tänä kohtalokkana ajankohtana noudattaisi pidättyväisyyttä ja harkintaa niiden hälytysuutisten suhteen, joita Itämerenmaiden suhteen määrätyissä tarkoituksissa pannaan liikkeelle. Niistä ei voi Suomelle olla mitään hyötyä, mutta Itämerenmaille varmasti vahinkoa.

Viron esikuntapäällikön apulainen, eversti Maasing, jonka myös tänään tapasin, oli Itämerenmaiden uhanalaisuuteen nähden täysin samalla kannalla kuin hra Selter. Puolan kohtaloa oli hän valmis pitämään jo päätettynä. Kuinka Neuvostoliitto ja Saksa siitä keskenään sopivat, sen näyttää jo lähiaika. Eräältä taholta oli hän kuitenkin saanut luotamuksellisesti kuulla, että Saksa ei vaadi enempää kuin rajansa ennen maailmansotaa.

P. J. Hämäläinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 28.

Ministeri Hynninen

18/9-1939

Min/Pa

Tallinnassa, syysk. 18 p. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

845.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 42/221 Pal 1939		
21/4-39	No	1939
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 28 otsakkeella

Puolan Tallinnan-lähettiläs tilanteesta.

Ministeri:

P. J. Rönkä

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. SALAINEN.
 RAPORTTI n:o 28.
 Tallinna ssa 18 p:nä syys- kuuta 19 39.
 Asia: Puolan Tallinnan-lähettiläs
 tilanteesta.

42/221 Pald. 1939		
21/9-39		
5	C12	

Keskustelusta Puolan Tallinnan-lähettilään. Przesmicki'n kanssa, joka tänään kävi luonani ja joka on valmistautunut millä hetkellä tahansa jättämään lähetystönsä henkilökunnan kanssa asemapaikkansa, katson olevan syytä merkitä seuraavaa.

Niin toivoton kuin Puolan armeijan asema tällä hetkellä onkin, on se kansallisen itsetunnon velvoittamana taisteleva viimeiseen saakka, lausui hra P. Taistelua ei sitäpaitsi ratkaista idässä vain lännessä. Englanti ei voi luopua taistelusta ilman voittoa, sillä muutoin sen valta-asema maailmassa olisi mennyttä ja siitä tulisi toisen luokan valtio. Tämä seikka on lupauksena myös Puolan tulevaisuudelle, niin synkältä kuin se saattaa nyt näyttääkin.

Kysymykseeni, olisiko määräävä taho Puolassa ehkä ollut valmis sodan välttämiseksi hyväksymään v. Ribbentropin 16 punktia, jos sille olisi jätetty riittävästi harkinta-aikaa, vastasi hra P. kielteisesti. "Sota oli yksinkertaisesti välttämättömyys". Jos Saksan vaatimuksiin olisi suostuttu, olisi se vuoden tai ehkä jo puolenkin päästä esiintynyt uusilla vaatimuksilla. Tätä käsitystä edusti m.m.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Berlinin-suurlähettiläs Lipski, joka Saksassa syntyneenä ja saksalaisen sivistyksen saaneena erinomaisesti tuntee saksalaisen mentaliteetin ja nykyiset virtaukset Saksassa.

Hra P:n mielestä oli selvä, että Saksa pyrkii muodostamaan Puolassa uuden, mieleisensä hallituksen. Siinä se onnistuneekin, sillä "35 miljonaisessa kansassa on tietenkin monenlaista ainesta". Mahdollista voi myöskin olla, että joku puolalainen patrioottikin vähentääkseen kansansa kärsimyksiä ottaa kantaakseen aikalaistensa tuomion ja "pukeutuu Hachan mantteliin". Tällaisia henkilöitä voi tavata ehkä helpommin ent. Itävallan puolalaisten aristokraattien keskuudessa.

Mitä tilanteen yleiseen kehitykseen tulee, piti hra P. kaiken kuulemansa perusteella mahdollisena, että Italia noudatettuaan jonkun aikaa puolueettomuutta liittyy - hyvästä maksusta Ranskan kustannuksella - länsivaltoihin. Tässä mielessä lienee jo "koputettu jäätä", joskaan hänellä ei ollut yksityiskohtaisempia tietoja asiassa.

Liettua oli P:n mukaan, vaikkakin siellä on tehty agitatiota Vilnon kysymyksessä, jaksanut säilyttää täysin lojalin asenteen suhteissaan Puolaan. Puolueettomuuden puitteissa on se tehnyt eräitä myönteisiä "gestejäkin" m.m. luvaten turvapaikan Pilsudskin leskelle perheineen.

Mitä tulee Viroon ja Latviaan, muuttuu niiden asema P:n mielestä suorastaan uhanalaiseksi sen jälkeen kuin Puola oli lyöty maahan. Neuvostoliitto osoitti ruokahalua niiden suhteen jo viimekesäisissä liittosopimusneuvotteluissa länsivaltojen kanssa ja "syödessä ruokahalu kasvaa." Sitä mukaa kuin sota pitkittyy käy vaara yhä suuremmaksi. Henkilökohtaisesti antoi hra P. minullekin lisäksi neuvon, siirtää

se osa irtaimistostani, mille annan arvoa, Suomeen, "ennenkun se on liian myöhäistä".

B. K. K.

*Japani
Min. kassa*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 29.

Ministeri Heppinen

18/9 1937.

Min. / Pol.

Tallinnassa, syysk. 18 p, 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

848.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
40/221 Pol. 1939		
21/9-39		LEI.
MIN. 14	OSASTO	ASIA
Ulkoasiainministeriölle,		
5 C12		

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Tallinnan
Lähetystön tiedotuksen no. 29 otsakeella

Sukellusvene "Orzel'in" juttu.

Ministeri:

P. Sittler

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Tallinna ssa 18 p:nä syys kuuta 1939

Asia: Sukellusvene "Orzel'in"
juttu.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
40/221 Pal	39
21/9-39	LIK
5	C12
ASIA	

Kuten Ministeriölle olen kuluvaan kuun 15 p:nä tiedottanut, saapui sanottua päivää vasten yöllä Tallinnan satamaan puolalainen sukellusvene "Orzel" konevian pakottamana, kuten aluksen päällikkö viranomaisille ilmoitti. Julkisuuteen samana päivänä saatetun yleisesikunnan tiedonannon mukaan alus takavarikoitiin, miehistö internoitiin ja sairas kapteeni siirrettiin sairaalaan. Asia näytti siten olevan selvitetty.

Tänään aamulla klo 3-4 välillä kuului satamasta ja rannikkopattereista ammusta ja myöhemmin levisi tieto, että "Orzel", kuten Ministeriölle olen tänään kahdella puhelinsanomalla ilmoittanut, oli lähtenyt karkuun ja päässyt kaikista sotilaallisista toimenpiteistä huolimatta avomerelle vieden kaksi virolaista vartiosotilasta mukanaan.

Yleisesikunnan tänään julaistussa tiedonannossa lausutaan tapahtuman johdosta seuraavaa: "Syyskuun 18 klo 3 aikaa aamulla pakeni Tallinnan satamasta Puolan sukellusvene "Orzel". Alukselta oli pyhäpäivän iltaan mennessä otettu pois tykkien lukot, koko ammusvarasto ja 14 laivan kaikkiaan 20:stä torpeedosta. Vartiosotomme tahtoi estää ulospääsyn ja on sen yhteydessä saanut kärsiä vaurioita. Rannikkopuolustus-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustukseen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

patterit avasivat tulen sukellusveneelle, minkä johdosta se heti teki sukelluksen. Sotalaivamme ja lentokoneemme ryhtyivät ajamaan takaa pakolaista."

Muutama tunti myöhemmin julkaistiin päiväkäsky, jonka mukaan merivoimien päällikkö, kapteeni Mere ja merivoimien esikuntapäällikkö, kapteeni Linnuste pidätettiin heille uskotuista tehtävistä.

Virolle on tapahtuma kaikkea muuta kuin mieluinen. Kaiken sen mukaan, mitä asiassa olen kuullut, voidaan viranomaisia syyllä syyttää huolimattomuudesta ja leväperäisyydestä. Sukellusveneen miehistön oli sallittu jäädä asumaan sille toistaiseksi ja sen aseistariisumiseen oli ryhdytty vasta seuraavana päivänä laivan saapumisesta satamaan. Vartioksi oli asetettu vain kaksi merisotilasta. Näin vajanaiset toimenpiteet olivat luonnollisesti omiaan herättämään laivalla ajatuksen pakonemisesta suotuisalla hetkellä. - Asia joutuu kuulemani mukaan mahdollisimman pian sota-oikeuden käsiteltäväksi, jolloin yksityiskohdat ja syyllisyyskysymys saanevat selvityksensä.

Puolan Tallinnan-lähettiläs, jonka kanssa otin asian puheeksi, oli sitä mieltä, että Viro oli takavarikoinut sukellusveneen kansainvälisen oikeuden säännösten vastaisesti. Alus ei pyytänyt virolaista apua missään suhteessa ja oli valmis poistumaan Tallinnan satamasta 24 tunnin kuluessa saapumisestaan. Tästä huolimatta julistettiin alus Viron viranomaisten taholta pidätetyksi. Kun aluksen päällystö samoin kuin miehistökin sitäpaitsi kieltäytyi antamasta kunniasanaa, jota virolaiset vastivat mahdollisen pakenemisen varalta, ei virolaisilla lähettilään mielestä ollut oikeutta syytellä asiassa puolalaisia vaan omaa huolimattomuuttaan. Vastaavissa oloissa olisi varmaan jokaisen muunkin maan sukellusvene menetellyt samalla tavoin.

Tallinnassa on tapahtumasta liikkeellä kaikenlaisia huhuja puolalaisen sukellusveneen ja viranomaisten salaisesta yhteisymmärryksestä, mutta niillä en jaksa uskoa olevan mitään realistista pohjaa.

P. J. K. Kinnunen

*Siipuri
Helsingin*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 70.

Ministeri Hynninen

28/9 1939

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Tallinna ssa 23 p:nä syys kuuta 19 39. 45/221 Sal D. 1939.

Asia: Neuvostoliiton intervention
jälkeen.

27/9-39	OSASTO	ASIA
J	C12	

Eräässä Leninin muistolle omistamassaan kirjoittel-massa v. 1924 mainitsee Trotski, että hän vain kolme ker-taa elämässään oli nähnyt Leninin nauravan. Kolmannen ker-ran tapahtui se senjälkeen kuin Neuvostoliiton hallitus oli tehnyt päätöksensä luovuttaa Puolalle Länsi-Ukrainan ja läntisen osan Valko-Venäjää sekä antaa Riassa rauhan-neuvotteluissa olevalle delegatiolleen vastaavat ohjeet.

Tämä kirjoitus johtui mieleeni lukiessani sähkö-sanoman Molotovin radiossa antamasta julistuksesta, jonka mukaan "Neuvostoliiton hallitus pitää pyhänä velvollisuus-tanaan ulottaa avustavan kätensä Puolassa eläville veljil-leen ukrainalaisille ja valkovenäläisille." - Tällä hetkellä ei tarvitse paljon vaivata päättään kysymyksellä: miksi Le-nin nauroi?

Neuvostoliiton interventio merkitsee joka tapauk-sessa sitä, että undestisyntyvä Puola - milloin se nyt tapahtumeeikin - on rajoiltaa toinen kuin nykyinen. Mutta samalla se saattaa merkitä paljon muuta ja mullistavaa, mistä nykyhetkellä tuskin kukaan voi luoda itselleen ku-vaa, korkeintaan arvailuja. Tapahtumat saattavat sitäpaitsi

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituskein.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkomaainministeriön tiedoi-tuksiin.

seurata toisiaan paljon nopeammassa tahdissa kuin ne, joilla niistä on jotain tuntua, saattavat arvatakaan.

Suursodan syttyessä oltiin täällä sitä mieltä - ja myös toivottiinkin - että Saksan ja Puolan välisen kamppailun päätyttyä tapahtumien paine siirtyisi länteen ja että Itämerenmaissa sen jälkeen ja ainakin toistaiseksi välttyttäisiin suoranaishalta sodanuhalta. Tämäntapaista ajattelua kolhaisi pahasti Neuvostoliiton mukaantulo saaliinjaolle Puolassa ja viime päivät eivät ole olleet omiaan turvallisuudentunnetta lisäämään. Neuvostoliiton taholta virallisesti esitetty väite, että Viro ei näytä pystyvän pitämään järjestystä vesillään sekä venäläisen eskaaderin välitön liikkeellelähtö ja risteily Suomenlahdella, joskin sen demonstrativista luonnetta virallisella taholla tahdotaan kieltää, ovat sen mukaan, mitä itse on voinut havaita tai saanut kuulla, synnyttäneet monissa piireissä huolestuneisuutta ja epävarmuutta siitä, mitä tulevat päivät mukanaan tuovat.

Huolestuneisuus vastaisuudesta ei kuitenkaan täällä ole herättänyt - ei ainakaan yleisemmin - mielten masennusta eikä alistumistunnelmaa. Virolaisilla on hyvät hermot ja he ovat totuneet kestämaan kovaa. Viron valtio ei ole syntynyt kenenkään lahjana, vaan kovan, ylivoimaiselta näyttävän kamppailun tuloksena. Jos se on välttämätöntä, tulee Viro nytkin tappelemaan. Laulun puolestani Laidonerin osuneen oikeaan tämpäpäiväisessä puheessaan, minkä loppusanat kuuluivat: "Me tahdomme jäädä ulkopudelle sodan melakeiden ja toivomme, että se meille onnistum. Mutta jos joku valta tai voima käy meidän, valtakuntamme ja kansamme kimppuun, silloin on sota, silloin puolustaudumme yhtä rohkeasti, yhtä varmasti, yhtä yksimielisesti kuin 20 vuotta

sitten vapaussodan päivinä. Se on meidän luja päätöksemme. Toista tietä meillä ei ole."

Joutuneko Viro ja milloin lunastamaan edellämäinittut sanat, sitä on vaikea tällä hetkellä arvata. Monet virolaiset pitävät sitä mahdollisena, useat täällä olevat ulkomaalaiset suorastaan todennäköisenä. Puolan Tallinnan-lähettiläs oli pari päivää sitten kaiken tietämänsä mukaan valmis väittämään, että tämän mahdollisuuden puolesta puhuu kahdeksan tapausta kymmenestä samalla lisäten, että "Suomen suhteen on asia täysin päinvastainen." Puolan ja Englannin lähetystöt ovat varanneet viisumit koko henkilökunnalleen ja Ranskan lähetystö osittaisesti. Samalla on merkittävä, että kuluneen viikon aikana on sekä täällä että ulkomaiden lehdistössä kiertämässä kaikenkarvaisia hälyttäviä uutisia Viroa muodossa tai toisessa uhkaavasta vaarasta ja täällä muka jalansijaa saavasta defaitismista.

Määräavällä taholla täällä sen sijaan vallitsee edelleen suhteellinen optimismi. Vakuutetaan, että niin kauan kuin Saksa on voimissaan, Viro ei ole välittömän uhan alainen. Neuvostoliiton taholta on taas aivan viime päivinä saatu todistuksia siitä, että naapurisuhteet eivät ole mitenkään rikkuneet, pikemmin päinvastoin. Viron rajalle sijoitettuja joukko-osastoja on vedetty takaisin ja sinne lienee jätetty vain rauhanaikainen joukkovahvuus. Moskovassa tapahtuvissa lisäkauppasopimusneuvotteluissa ovat venäläiset neuvottelijat osittaneet halua kauppavaihdon oleelliseen laajennukseen luvaten Virolle sellaisia tavaroita, joita sen nykyään on muualta vaikea saada. Aivan erityisenä ystävällisyytenä pidetään täällä sitä, että Neuvostoliiton taholta on tarjottu Virolle mahdollisuus käyttää transitoliikkeessään Laatokan-Syvärin-Vienanmeren kanavareittiä.

Tämä kaikki on kieltämättä jotain positivistia ja puhuu ainakin lähimmän ajan turvallisuuden puolesta. Tilanteen myöhempi kehitys riippuu niin monesta tuntemattomasta, että siitä on paras päätellä myöhemmin.

P. J. Kuningas

*Hyönteiden
ministeriön*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeriön Hyväksynyt

27/9 1939.

Min/Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

887.

Tallinnassa, syysk. 27 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
46/221 PalD. 1939.		
27/9-39	RE	LINE
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e ,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 31 otsakkeella

Neuvostoliiton Virolle esittämät vaatimukset.

M i n i s t e r i :

B. Kuusinen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTO. Salainen.
RAPORTTI n:o 31.

Tallinna ssa 27 p:nä syys kuuta 19 39.

Asia: Neuvostoliiton Virolle
esittämät vaatimukset.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
46/2284al. 1939		
29/9-39	NO	LINE
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Kuluvan kuun 23 p:lle päivätyssä raportissani olen Neuvostoliiton intervention mahdollisista seurauksista puhuen m.m. lausunut, että tapahtumat saattavat seurata toisiaan paljoa nopeammassa tahdissa kuin nekään, joilla niistä pitäisi olla jotain tuntua, saattavat arvatakaan. Viimeisten päivien poliittinen kehitys Viron ja Neuvostoliiton suhteissa antaa tukea tälle lausunnolle.

Saapuessaan Moskovaan kuluvan kuun 24 p:nä lisäkauppasopimusta allekirjoittamaan ei välisministeri Selterillä voinut olla vähintäkään aavistusta siitä, että hän jo varhain seuraavana aamuna saisi istua lentokoneeseen palatakseen raskain mielin ja enemmän tai vähemmän ulttimatiivisin uutisin Tallinnaan. Kutsu Moskovaan oli esitetty mitä kohteliaimmin ja vierailulle oli varattu Moskovan nähtävyyksiin ja maatalousnäyttelyyn tutustumiseksi 3-4 päivää. Ainoa seikka, joka olisi saattanut herättää joitakin epäilyjä oli se, että kutsua oli seurattava samana päivänä, jona se esitettiin. Osastopäällikkö Merelle, jolla oli valtuutus kauppasopimuksen allekirjoittamiseen, ilmoitettiin pari tuntia ennen sovittua allekirjoitustilaisuutta, että ulkoasiainkomissariaatti pitää sopi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

HE 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vampana, että sopimuksen allekirjoittavat hrat Molotov ja Selter eikä Mikojan ja Meri.

Hra Selterin saavuttua Moskovaan ilmoitettiin hänelle, että ulkoasiainkomissari ottaa hänet vastaan samana päivänä klo 4. Tätä vastaanotosta ja sen kulusta olen hyvästä lähteestä kuullut seuraavaa.

Aluksi puhuttiin allekirjoitettavasta lisäkauppasopimuksesta ja hra Molotov lausui Neuvostoliiton antavan arvoa sille, että molempien maiden taloudelliset suhteet voidaan järjestää hyvässä yhteisymmärryksessä nykyistä tilametta silmälläpitäen. "Mutta tämä ei riitä", lisäsi hän ja jatkoi: "Viron ja Neuvostoliiton väliset poliittiset suhteet ovat myös järjestettävä vastaavaan tapaan." Neuvostoliiton on kaikki mahdollisuudet huomioonottaen parannettava asemaansa Itämerellä. Se ei enää voi tyytyä olemaan suljettuna "Suomenlahden lätäkköön" ja sen on pakko esittää Virolle eräitä poliittisia vaatimuksia. Ensinnäkin se odottaa, että Viro suostuu solmimaan sen kanssa keskinäiseen avunantoon rakentuvan puolustusliiton. Toiseksi sen on saatava laivastolleen tukiasemia eräissä Viron satamissa, missä suhteessa Tallinna ja Paldiski lähinnä tulevat kysymykseen, sekä tarpeelliseksi katsomiaan lentoasemia Viron saaristossa. Näistä seikoista on sovittava yksityiskohtaisella sopimuksella. Samalla Neuvostoliitto, jos näissä asioissa päästään yhteisymmärrykseen, antaa vastikkeeksi vakuutuksen siitä, että se ei millään muotopyyri sekaantumaan Viron sisäisiin oloihin. Sopimus olisi solmittava 10 vuodeksi, mutta se voisi jatkua automaattisesti, ellei sitä määräajan kuluessa irtisanota.

Hra Selter ilmoitti Neuvostoliiton ehdotusten tulevan hänelle täydellisenä yllätyksenä. Hänellä ei myöskään ollut mitään valtuuksia antaa niihin vastausta Viron hallituksen nimes-

sä. Virolla on nonaggressiosopimukset ei ainoastaan Neuvostoliiton vaan myös Saksan kanssa ja sen on otettava ratkaisussaan tämä seikka luonnollisesti huomioon. Viro on kaikessa, mikä sen ulkopoliittikkaa koskee, aina pyrkinyt sopimuksiaan mahdollisimman täydellisesti noudattamaan. Mitä nyt esitettyihin Neuvostoliiton vaatimuksiin tulee, oli hän valmis esittämään ne Viiron hallitukselle.

Hra Molotovia ei hra Selterin vastaus ja varsinkin viittaus Saksaan miellyttänyt ja hän tokasi tähän kärsimättömästi: "He tietävät." Keskustelun lopuksi hän antaakseen enemmän pontta esityksilleen lausui: "Teillä on ollut 20 rauhan vuotta ja olette saaneet tehdä, mitä olette tahtoneet. Me olimme heikkoja, mutta nyt me olemme vahvoja. Me otamme." - Keskustelu päättyi.

Hra Selterin hämmästykseksi pyydettiin häntä puhelimitse klo 23,30 vielä samana iltana saapumaan uudelleen ulkoasiainkomissariaattiin. Hra Molotov otti hänet siellä vastaan ja esitti 5 artiklaa sisältävän poliittisen sopimuksen samalla tiedustuen, tahtoisiko hän sen allekirjoittaa. Hra Selter kieltäytyi, mutta ilmoitti lähtevänsä aamulentokoneessa Riian kautta Tallinnaan esittääkseen Neuvostoliiton vaatimukset hallitukselleen ja alistaakseen ne sen ratkaistavaksi.

Talinnassa herätti tieto välisministerin odottamattomasta paluusta suurta hämmästystä. Sen voi sanoa suorastaan vahduttaneen mieliä. Käsitettiin, että jotain vakavaa oli tulossa. Läksin asiaan selvyyttä saadakseni välittömästi ulkoministerin tehtäviä väliaikaisesti hoitavan sosialiministeri Kask'in puheille. Mutta tuloksetta, sillä hra Selter oli vain lyhyesti, syytä mainitsematta, sähköttänyt lähdestään paluumatkalle.

Saavuttuaan Tallinnaan läksi hra Selter viipymättä presidentti Pätsin luo Kadriorun linnaan, minne saapui myös kenraali Laidoner. Hallitus kokoontui noin tuntia myöhemmin, mutta sen istunto pian keskeytyi, kun pääministeri Eenpalu myös kutsuttiin neuvotteluihin Kadriorun linnaan. Muu Tallinna oli täysin tietämätön siitä, mitä hra Selter oli mukanaan tuonut. Koetin vielä yöllä saada jotain irti apulaisulkoministeriltä, mutta hän rajoittui vain ilmoittamaan, että hra Molotov oli esittänyt Virolle "polittisia vaatimuksia".

Kuulemani mukaan ratkaistiin Viron kanta toisiltaisesa "neljän suuren" neuvottelussa Kadriorussa. Hallitus teki päätöksensä eilen iltapäivällä ja jätti esityksensä, mikä sisälsi myönteisen vastauksen antamisen Neuvostoliiton vaatimuksiin, molempien kamarien ulkoasiainvaliokunnalle. Tämä päätti nelisen tuntia kestäneen neuvottelun jälkeen yksimielisesti yhtyä hallituksen esitykseen. Viro oli niinmuodin tehnyt raskaan ratkaisunsa. Delegatio, johon kuuluvat hrat Selter, Uluots ja Piip, on täysin valtuuksin paraikaa lentoteitse matkalla Moskovaan. Sen matkaa katsottiin olevan syytä kiirehtiä, koska pelättiin vaatimusten voivan vielä entisestään jyrkentyä.

Tällä hetkellä on vielä vaikea käydä lähemmin arvioimaan tehtyä ratkaisua, sen kantavuutta ja merkitystä. Päätelmät ovat siirrettävä siksi kunnes hyväksytty sopimusteksti on käytettävissä. Mutta tässäkin vaiheessa voi mielestäni pitää selvänä, että sopimuksella on varsin laajakantoinen merkitys ei ainoastaan Virolle vaan myös sen naapureille eri ilmaisuuntiin. Neuvostoliitto saa sen kautta Itämeren politiikkaan otteen, mitä se jo kauan on havigellut ja mikä sekä Suomessa että Ruotsissa on vakavasti otettava huomioon. Latvia ja Liettua saanevat ehkä ennen pitkää odottaa myöskin vie-

railukutsuja - vai kuuluisivatkohan ne Saksan etupiiriin? Virolle tuonee sopimus ainakin "väliajan", mutta kyseellistä on, lisääkö se suurestikaan turvallisudentunnetta maassa. Samalla työntyy pakostakin esille kysymys, tuleeko allekirjoitettava sopimus olemaan sopuseinnussa Viron suveränisuuden kanssa sen ehdottomassa mielessä.

Lopuksi erään huomattavan henkilöt tilannetta kuvaava lausuma: "Jos vieras armeija olisi marssinut rajan yli, olisi Viro varmasti käynyt vastaiskuun. Mutta mitä voi Viro sitä vastaan, että sille tarjotaan puolustusliittoa!"

P. Rydman

Tallinnasta

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnasta oleva lähetetty raportti n:o 22.

Ministeri Hyppönen

20/1 1939

Min. Pol.

Tallinnassa, syyskuun 30 p. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

897.

Ulkoasiainministeriö

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
48/221 Pal. 1939.		
9/10-39	10	11
5	OSASTO 1011	ASIA

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 32 otsakkeella

Virolais-venäläinen avunantosopimus.

Ministeri:

P. J. Rymin

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Tallinna:ssa 30 p:nä syys kuuta 1939. 48/221 Sal 39.

Asia: Virolais-venäläinen
avunantosopimis.

4/10-39	OSASTO	ASIA
5	C12	

Virossa on nyt päättyvällä viikolla eletty kuumeisia ja raskaita päiviä. Korkeimmilleen nousi jännittyneisyys torstaina, kuluvaan kuun 28 p:nä, jolloin ratkaisu Moskovassa tapahtui. Kaiken varalta oli aamupäivällä annettu maan puolustusvoimille määräys olla hälyytysvalmiina ja esikunnassa valmisteltiin yleistä mobilisatiomääräystä.

Rauhattomuuden- ja epävarmuudentunnetta oli omiaan lisäämään se, että virallisella taholla noudatettiin mitä suurinta salaperäisyyttä ja vaiteliaisuutta. Tämä seikka antoi vauhtia kaikenlaisille huhuille, joita Tallinna oli täynnä. Merkillepantavaa tässä yhteydessä on se, että liittolaismaan Latvian lähetystö oli viime hetkeen saakka tietämätön neuvottelujen kuluista ja antoi diplomaattikunnan keskuudessa tapahtuneesta luottamuksellisesta tietojen vaihdossa informatioja, jotka pessimismissä voittivat kaikki muut.

Tilanteen vakavuuteen nähden oli käsitettävissä, että koko Viro eilisäamuna, jolloin Moskovassa solmitun sopimuksen teksti oli lehdissä luettavana, hengähti helpotuksesta. Oli valmistauduttu pahimman varalle ja niin ollen tuntuivat Moskovassa tehdyt myönnytykset, niin vakavia kuin ne todellisuudessa ovat-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kin, siedettäviltä ja ainakin ymmärrettäviltä. Tavallinen virolainen mies tunsi rauhoittumista lukiessaan, että sopimuksen toteuttaminen "ei loukkaa taloudellista järjestelmää eikä valtiollista rakennetta". Toistaiseksi en ole kuullut arvostelevaa sanaa enkä myöskään tavannut ketään, joka olisi tietänyt paremmin, mitä tilanteessa olisi ollut tehtävä, mikä on sängin harvinainen ilmiö tässä maassa.

Moskovaan saavuttuaan oli välisministeri - hänen lentokonettaan oli sivumennen sanoen Latvian rajavartio tietämättömydessään yrittänyt pudottaa alas - saattanut havaita asiain saaneen jyrkemmän käänteen. Vastaanotto oli viileä ja hra Molotov oli alkajaisiksi lausunut tilanteessa tapahtuneen muutoksen. Virolaiset eivät pysty muka ollenkaan hoitamaan järjestystä aluevesillä, mistä uutena todistuksena on venäläisen aluksen "Metallistin" torpedoiminen ja sen uppoaminen Narvan lahden poukamassa. Neuvostoliiton on näin ollen ajateltava Viron rannikon ja saariston miehittämistä. Tämä ensimmäinen tapaaminen jäi jokseenkin tuloksettomaksi ja päättyi huonoin enteihin.

Seuraavana päivänä oli yleinen tunnelma kuitenkin parempi ja iltaan mennessä oli päästy tulokseen. Neuvostoliiton taholta tyydyttiin lopuksi vuokrattaviin "sektoreihin" Hiidenmaalla ja Saarenmaalla sekä luovuttiin vaatimuksesta sisällyttää sopimukseen oikeus kahden divisionan vahvuisen miehitysjoukon (25.000 miestä) pitämiseen vuokra-alueilla. Virolaisella taholla tunnustetaan avoimesti - sen olen todennut keskustelussa kahden hallituksen jäsenen kanssa - että Saksan diplomatialla on oleellinen osuus siihen, että neuvotteluissa päästiin siedettävään tulokseen. Viron taholta vedottiin Berliniin jo ennen v. Ribbentropin matkaa Moskovaan ja sielläkin on Viron delegatiolla kuulemani mukaan ollut joku kosketus häneen.

Solmitun keskinäisen avunantosopimuksen - mikä Suomenkin lehdistössä on kokonaisuudessaan julaistu - pääkohdat ovat: puolustusliitto sekä laivasto- ja ilmavoimatukikohdat Viron alueella s.o. hra Molotovin päävaatimukset ensimmäisellä tapaamisella hra Selterin kanssa.

Mitä ensinmainittuun eli keskinäiseen avunantoon perustuvaan puolustusliittoon tulee, saattaa se nykyisenä kriittillisenä ajankohtana pakoittaa Viron vetämään johtopäätöksiä, jotka eivät ole aivan mieluisia. Jos Englanti ja Ranska julistavat Neuvostoliitolle sodan t.s. tekevät sen, mitä niiltä nyt Puolan tapahtumien jälkeen voitaisiin syyllä odottaa, on Viro automaattisesti siinä mukana. Jos Neuvostoliitto ja Saksa joutuisivat keskenään kamppailuun, olisi Viron hiljan Saksan kanssa solmistusta nonaggressiosopimuksesta huolimatta asetuttava sitä vastaan. Sopimuksessa käytetty sanonta "eurooppalainen suurvalta" sulkee toki teoreettisenkin mahdollisuuden, että Viro ja Suomi eräänä päivänä havaitsisivat olevansa sotatilassa keskenään.

Sotilaallisia tukikohtia koskeva sopimuksen osa on jäänyt verrattain epämääräiseksi. Niinpä "sektorien" suuruus Hiidenmaalla ja Saarenmaalla ja niiden vuokra määrätään myöhemmällä sopimuksella. Laivastotukikohtana mainitaan toistaiseksi ainoastaan Paldiski, joka 700 asukkaineen on Viron itsenäisyysaikana jälleen vaipunut kalastajakyläksi. Tallinnasta puhui tässä mielessä hra Molotov jo ensimmäisessä neuvottelussa, mutta sopimuksessa ei siitä mainita sanallakaan. Sodan aikana saattaa siitä huolimatta pitää kuitenkin selvänä, että osa laivastoa sijoittuu Tallinnaan ja rauhan aikaanakin saattaa "vierailuja" sattua. Eräs kertojani on väittänyt, että neuvotteluissa olisi niistä hiljaisesti sovittu väliaikaisena järjestelynä siksi kunnes Paldiskin sotasatama on saatettu kuntoon.

Missä määrin ja kuinka kauan Neuvostoliitto tulee sopimusta noudattamaan, se on kysymys, joka jo askarruttaa miehiä, mutta johon tällä hetkellä on vaikea vastata. Vastaus siihen, kuten moniin muihin kysymyksiin, riippuu varmaan tapahtumien yleisestä kulusta ja onnesta sodanäyttämöllä. Jos Neuvostoliitto sitäpaitsi haluaa, avautuu sille vastasolmitun sopimuksen puitteissakin mahdollisuuksia sekaantua Viron sisäisiin asioihin. Se tulee sotilaallisten tukikohtiensa rakentamisen kautta olemaan suuri työnantaja, ja tässä ominaisuudessaan tulee sillä olemaan tilaisuus vaikuttaa Kominternin avulla työläisten mielipiteitten suuntaan ja kehitykseen.

Lopuksi muuan näkökohta. Kun Neuvostoliitto nyt on lyönyt "akkunoita länteen" ja saavuttanut tukikohtia Suomenlahden suulla, saattaisi ajatella, että Suomenlahden pohjukassa olevat saaret ja Ahvenanmaan saaristo eivät nyttemmin tarjoa sille samaa mielenkiintoa kuin aikaisemmin. Teoreettisesti on tämä käsitys mahdollinen. Ehkäpä se on sitä käytännössäkin.

P. J. Hyman

hin
SUOMEN LÄHETYSTÖ

902.

Talinnassa, lokakuun 2 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

(a) 48/221 Pal. 1939.

7/10-39

Ulkoasiainministeriölle,

5 C12

Oikaisu Lähetystön raporttiin n:o 32.

Lähetystön raportissa n:o 32 on kolmannen sivun toisen kappaleen toisessa lauseessa jäänyt pois sivulause, joka kuului: "ja jos sopimuspuolien rajoja tai tukikohtia uhataan Itämeren tai Latvian kautta." Lause kuuluu niinmuodoin kokonaisuudessaan: "Jos Englanti ja Ranska julistavat Neuvostoliitolle sodan t.s. tekevät sen, mitä niiltä nyt Puolan tapahtumien jälkeen voitaisiin syyllä odottaa ja jos sopimuspuolien rajoja tai tukikohtia uhataan Itämeren tai Latvian kautta, on Viro automaattisesti siinä mukana.

Pyydän Ministeriön hyväntahtoisesti ottamaan huomioon tämän oikaisun.

Ministeri:

P. J. H. ...

Jäljennös.

Suomen Lähetytö

902.

Tallinnassa, lokakuun 2 p:nä 1939

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
78/221 Pal D. 1939.		
7/10-39	10	L.H.
Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö	Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö	Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö
2	Viro	Viro

Oikaisu Lähetytön raporttiin n:o 32.

Lähetytön raportissa n:o 32 on kolmannen sivun toisen kappaleen toisessa lauseessa jäänyt pois sivulause, joka kuului: "ja jos sopimuspuolien rajoja tai tukikohtia uhataan Itämeren tai Latvian kautta." Lause kuuluu niinmuodoin kokonaisuudessaan: "Jos Englanti ja Ranska julistavat Neuvostoliitolle sodan t.s. tekevät sen, mitä niiltä nyt Puolan tapahtumien jälkeen voitaisiin syyllä odottaa ja jos sopimuspuolien rajoja tai tukikohtia uhataan Itämeren tai Latvian kautta, on Viro automaattisesti siinä mukana."

Pyydän Ministeriön hyväntahtoisesti ottamaan huomioon tämän oikaisun.

M i n i s t e r i : P.J.Hynninen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 22.

Ministeri Hynninen

2/10 1939.

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

907.

Tallinnassa, lokak. 3 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 79/221 Sal. 29.		
7/10 - 39	OSASTO	ASIA
RYHMÄ		
5 C12 R1 e,		

Ulkoasiainministeriöle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
33 otsakkeella

Avunantosopimus riigikogun ulkoasiain-
komissiossa.

Ministeri: *P. Kuningas*

T a l l i n n a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 33..

Tallinna ssa 3 p:nä loka kuuta 19

395

Asia: Avunantosopimus riigikogun
ulkoasiainkomissiossa.

Riigikogun ulkoasiain- ja puolustusvaliokunta oli eilen kutsuttu koolle kuulemaan välisministerin selostusta Moskovan neuvottelujen kulusta ja käsittlemään siellä allekirjoitettua Viron-Neuvostoliiton keskinäistä avunantosopimusta. Tästä tunnosta olen pätevältä taholta kuullut seuraavaa.

Selostettuaan molempia matkojaan Moskovaan tapaan, mikä kaikessa oleellisessa käy yhteen Lähetystön raporttien no.31:n ja 32:n kanssa, siirtyi hän käsittlemään artikla artiklalta itse avunantosopimusta samalla esittäen ne asialliset ja muodolliset muutokset, mitkä Viron delegatio oli saanut aikaan sopimustekstissä. Eräät arkaluontoiset asiat, joiden saattamista julkisuuteen sopimukseen yhteydessä ei pidetty suotavana, sisältyivät salaiseen pöytäkirjaan. Ne olivat: venäläisen miehitysjoukon suuruus sovituissa tukikohdissa ja Neuvostoliiton laivaston oikeudet Tallinnan satamaan.

Ensi aluksi oli Molotov esittänyt delegatiolle vaatimuksen, että Neuvostoliitto saisi sijoittaa 35.000 miestä sopivaksi katsottaviin paikkoihin kautta Viron t.s. Viron miehittämistä neuvostojoukoilla. Monien vaikeuksien jälkeen päädyttiin kuitenkin tulokseen, jonka mukaan Neuvostoliitolla on oikeus

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

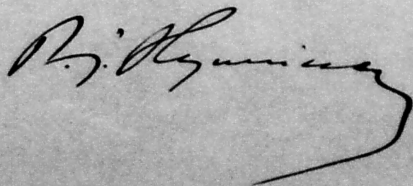
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pitää vuokraamalla alueilla korkeintaan 25,000 miestä. Mitä taas Tallinnan satamaan tulee, sisälsi Molotovin ensimmäinen vaatimus sen, että n.s. sotasatama-alue vuokrattaisiin samoinkuin Paldiskin satama tukikohdaksi Neuvostoliiton laivastolle. Kun Viron delegatio ei millään voinut suostua siihen, että maan pääkaupunki muuttuisi vieraan vallan sotilaalliseksi tukikohdaksi, sovittiin lopuksi siitä, että Neuvostoliiton sotalaivoilla on oikeus kahden vuoden aikana poiketa Tallinnan satamaan ottamaan hiiliä ja muonitustarpeita. Kahden vuoden määrä-ajan asemasta koetti Molotov viimeiseen saakka saada pöytäkirjaan merkintää "sodan aikana".

Välisministeri ilmoitti lopuksi sekä Stalinin että Molotovin kategorisesti vakuuttaneen, että Neuvostoliiton on ollut pakko oman turvallisuutensa vuoksi vaatia sitä, mistä nyt on sovittu. Neuvostoliitto ei taho sekaantua Viron sisäisiin asioihin eikä tuoda maahan kommunismia ja neuvostojärjestelmää.

Syntyneessä keskustelussa hyökkäsivät useat opposition puhujat hallitusta vastaan väittäen sen osoittaneen lyhytnäköisyyttä ja taitamattomuutta niinhyvin ulko- kuin sisäpolitiikassaan. Jaan Tõnisson ilmoitti jättäneensä presidentti Pätsille tilannetta koskevan memorandumın ja katsoi, että hallituksen olisi viipymättä erottava valmistaakseen tilaa uudelle, joka oli muodostettava entistä laueammalle pohjalle.

Lopuksi valiokunta pitkän keskustelun jälkeen, jossa hallituksen politiikkaa puolusti etupäässä pääministeri Benpalu, päätti yksimielisesti hyväksyä avunantosopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan sekä lausua toivomuksen, että sopimus ratifioitaisiin dekreetillä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan tehtytöiden raportti n:o 34.

Ministeri Hynninen

7/10 1939

Nim./Pol.

Tallinnassa, lokak. 3 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

915.

MINISTERIÖ

50/222 Pal. 1939.

6/10-39 12 LINE
Ulkoasiainministeriö
5 012

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
34 otsakkeella

Virolaisia mieltelmiä tilanteesta.

Ministeri:

P. J. Kinnunen

T a l l i n n a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Tallinna ssa 3 p:nä loka kuuta 1939.

50/222 Pal 39.

Asia: Virolaisia mietelmiä

tilanteesta.

6/10-39	2	2
A	OSASTO	ASIA
5	C12	

Olen saanut luottamuksellisesti perehtyä erään huomattavan virolaisen politikon merkintöihin Moskovassa käydyistä neuvotteluista sekä hänen olettamuksiinsa ja mietteisiinsä tilanteen kehityksestä. Kun näillä merkinnöillä, joiden samalla voi katsoa kuvastavan virolaisen isänmaanystäväen elänyksiä ja tunteita maansa nykyisessä kriittillisessä vaiheessa, on mielestäni merkitystä tilanteen tarkkailulle, pyydän esittää niistä eräitä pointintoja.

"Allekirjoitettu sopimus vaikuttaa epäilemättä aluksi joi-
kaiseen virolaiseen isänmaanystäväen katastrofin tavoin, elämän
luhistumisena. Omalta osaltani rohkenen kuitenkin säilyttää erään-
laista optimismia ja toivon, että meiltä ehkä ei kaikki ole
mennyt. Voin erehtyä, mutta sain Stalinin tuntikaupalla meidän
kanssamme "kauppaa käydessä" ja yrittäessä kärsivällisesti tai-
vuttaa meitä määrättyihin asioihin sen vaikutelman, että se ei
ollut ainoastaan sirkuspeliä ja salakavala yritys meidän kukis-
tamisemme ja Viron "sovietisoimiseksi". Olen puolestani tai-
puvainen uskomaan, että Stalin ja Molotov puhuivat totta, kun

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

he kategorisesti vakuuttivat, että he eivät tahdo tuoda meille kommunismia ja ripustaa kaulaamme soviettijärjestelmää. Heitä kiihoittavina motiiveina meidän kanssamme pidetyissä neuvotte-
luissa oli huolet turvallisuudesta sodan varalta ja minä luo-
len, että siinä mielessä käyvät Neuvostoliiton ja Viron edut
jossain määrin yhteen."

"Stalin lausui: "Luotettavista lähteistä saamiemme tieto-
jen mukaan sota tulee olemaan sangen ankara, sangen vakava,
sangen pitkä. Me puolestamme tulemme tekemään kaiken sen, mi-
kä on mahdollista, estääksemme itsemme siihen luisumasta. Se
on kai myös Teidän, virolaisten, harrastus. Mutta se ei ole
helppo, sillä sitä mukaa kuin tilanne jännittyy, sitä enemmän
tahdotaan meitä vetää mukaan. Meidän tulee olla valppaat, voi-
makkaat ja meidän tulee pingoittaa voimamme saavuttaaksemme
päämäärämme, mikä on - jäädä syrjälle sodassa."

"Millaiset ovat Stalinin suunnitelmat, millaisia kompli-
katioja varten hän varustautuu, on tuntematonta. Omalta osalta-
ni olen taipuvainen uskomaan, että hän nykyhetkellä käsittää
tärkeimmäksi tehtäväkseen hankkia Itämerellä sotilaallisia tuki-
kohtia, jotka turvaisivat Neuvostoliittoa kaikilta yllätyksiltä.
Ryhtyä tätä kysymystä vielä monimutkaistuttamaan sovietsioimalla
ja kolhosoimalla kansojamme - ei käsittääkseni olisi viisasta.
Viron, Latvian ja Liettuan sovietsioimiseen on aikaa myöhemmin
s.o. sitten kun nykyinen suurvaltasota on loppunut ja Neuvos-
toliitto on siitä tervein nahoin selviytynyt."

"Kaiken edellä olevan perusteella uskon, että Stalin
ei suoraa päätä ryhdy meitä sovietsioimaan ja että meille jää
aikaa asioittemme hoitoon. Toista tietä ei meillä missään ta-
pauksessa ollut ja meidän piti suostua siihen, mitä meille sa-

neltiin. Ellemme olisi niin tehneet, niin meitä olisi odottanut Puolan kohtalo. Ja kukapa tietää, miten sota edelleen kehittyi ja mihin se päättyi. Ei ole ollenkaan sanottu, että Stalin loppujen lopuksi jää voittajaksi ja että hän siitä hyötyy. Voihan olla niinkin, että Saksassa tapahtuu vallankaappaus, että kenraalit syöksevät Hitlerin vallasta ja ottavat ohjat käsiinsä, tehdessä rauhan Englannin ja Ranskan kanssa. Puola saattaa syntyä tällöin uudelleen ja Neuvostoliiton joukkojen on se jätettävä. Seurauksena on Neuvostoliiton heikkeneminen. - Tämä luonnollisesti on vain yksi mahdollisuus monista, mutta niinkin saattaa sattua."

"Meille on tällä hetkellä tärkeintä koettaa varjella kansaamme hukkumiselta ja häviöltä ja koettaa kaikki kestää. Perästä näemme, mitä tulevaisuus mukanaan tuo. Tähän asti on meillä ollut - mistä tulee kiitos asialliselle ja realiselle ajattelullemme ja toiminnallemme - melkoisessa määrin onnea. Enkäpä sitä tulee olemaan vielä vastaisuudessaakin."

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeri Hynninen

12/10 1939

Min./Pol.

Tallinnassa, lokak. 14 p:nä 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

940.

Ulkoasiainministeriölle,

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
52/222 La 10. 10.		
19/10-39	10	10
OSASTO	OSASTO	OSASTO
5	C12	

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 35 otsakkella

Viron uusi hallitus.

Ministeri:

P. J. K.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Tallinna ssa 13 p:nä loka kuuta 1939.

52/222 Val D. 1939.

Asia: Viron uusi hallitus.

12/10-39		Liitt.
HMA	OSASTO	ASIA
C12		

On enemmän kuin ymmärrettävää, että Neuvostoliiton kanssa solmitulla avunantosopimuksella on ollut vaikutusta ei ainoastaan Viron ulkopoliittiseen asenteeseen vaan myös sen sisäpolitiittiseen kurssiin. "Muuttanut ulkopoliittinen asema vaatii hallitusta, jolla on entistä laveampi pohja" ja "opposition ääni on otettava huomioon" olivat pääponnet Jaan Tõnissonin promemoriassa, jonka hän kiirehti jättämään presidentti Pätsille ja seuraavana päivänä sen jälkeen kun riigikogun ulkoasiainkomissio oli hyväksynyt avunantosopimuksen.

"Isänmaan liiton" taholla s.o. hallitusta takevissa piireissä ei voitu jättää Tõnissonin promemoriaa, jota seurasi vielä toisia, muuttuneessa tilanteessa huomioonottamatta ja neuvottelut uudesta hallituksesta alkoivat. Määräavällä taholla koetettiin niitä kaikella muotoa kiirehtiä ja laskettiin voitavan esittää ministerilista riigikogulle sen kokoontuessa kuluvaan kuun 10 p:nä. Opposition eräissä henkilökysymyksissä osoittama taipumattomuus sai kuitenkin aikaan parin päivän viivytyksen. Eri-tyisen jyrkästi asettui se vastustamaan opetusministeri, eversti Jaaksonin siirtymistä sisäasiainministeriön johtoon, väittäen hänen johtaneen Viron kouluolot suorastaan "kaotiseen tilaan".

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja liikkai ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoitukseen.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoitukseen.

Eräs oppositioon kuuluva kertojani on minulle vakuuttanut, että opposition saavuttama voitto ei suinkaan ole siinä, että se on nyt saanut yhden oman miehensä, nimittäin prof. Piipin, hallitukseen, vaan siinä, että se on voinut poistaa asiain johdosta Eenpalun, Jaaksonin ja Selterin.

Uuden hallituksen kokoonpano on seuraava:

pääministeri: prof. Uluots,
 ulkoasiainministeri: prof. Piip,
 sisäasiainministeri: agron. Jürima,
 sotaministeri: kenraali Reek,
 opetusministeri: prof. Kogerman,
 talousministeri: edelleen Sepp,
 maatalousministeri: " Tupits,
 oikeusministeri: " Assor,
 kulkulaitosministeri: " Viitak,
 sosialiministeri: " Kask,
 propagandaministeri: " Oidermaa.

Hallituksessa on niinmuodin 6 vanhaa jäsentä,^{ja/}5 uutta. Sen vahvuden muodostaa kuitenkin uudet jäsenet, lähinnä kolmikko Uluots-Piip-Jürima.

Hra Uluots on Viron tunnetuimpia teoreettisia lakimiehiä ja oikeushistorian professori Tarton yliopistossa. Eduskuntatyöhön hän on ottanut osaa jo Perustavan kokouksen jäsenenä, myöhemmin Rahvuskogun ja uudistetun Riigikogun puheniehenä. Oltuaan aikoinaan lähellä "vapseja" siirtyi hän v:n 1934 tunnettujen tapausten jälkeen varmattain nopeasti Päts-Laidonerin kannattajiin ja saavutti ennen pitkää ensinmainitun henkilökohtaisen luottamuksen. Häntä pidetään tasapainoisena ja sovitteluihin taipuvana politikkona.

Uusi ulkoasiainministeri, prof. Piip, on ollut mukana Viron ulkopolitiikassa jo n.s. välisdelegation päiviltä. Hän on ollut kerran riigivanemana, kerran sotaministerinä ja useampaan otteeseen välisministerinä sekä kuulunut miltei yhtämittaisesti jäsenenä riigikoguun. Hänet yhdistää Suomeen monet ystävyssiteet ja suomalais-virolaisten suhteiden kannalta katsoen on hän mitä sopivin välisministeriön johtoon.

Hra Jürima on Viron poliittisessa elämässä merkittävä tekijä, joskin häntä verrattain vähän tunnetaan maan rajojen ulkopuolella. Hän on useampaan otteeseen ollut hallituksen jäsenenä ja hän on, toimittaja Laamanin sanoja käyttäkseni, Viron "kaikkein pystyvimpiä organisaattoreja ja hallinnollisia kykyjä." Sitäpaitsi presidentti Pätsin erikoinen luottamusmies. Häntä on jo kotvan pidetty ehdokkaana pääministeriksi ja hieman toisessa konstellatiossa olisi hänestä helposti voinut tulla hra Eenpalun seuraaja. Hän harrastaa heimoasiaa ja on nykyään Suomi-Viro-Unkari Liiton johtokunnan puheenjohtaja.

Mitä toisiin uusiin ministereihin tulee, on kenraali Reek tunnettu jyrkkäotteisena ja -sävyisenä esikuntapäällikkönä, "pikku Napoleonina", kuten upseeritoverinsa häntä leikkilään nimittävät. Uusi opetusministeri, prof. Kogerman, on tunnettu kemisti, teknillisen korkeakoulun suunnittelija ja rehtori. Hän on politikassa täysin uusi nimi, joskin hän korkeakoulun rehtorin ominaisuudessa on kuulunut jäsenenä riigikogun toiseen kamariin.

Uusi hallitus ryhtyy työhönsä suorastaan kohtalokkaana ajankohtana. Kuinka kauan se tulee istumaan, mitä sen valtakaudella tulee tapahtumaan ja minkälaisen perinnön se

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 36.

Ministeri Hynninen

16/10 1939

Min./Pot.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

953.

Tallinnassa, lokak. 16 p:nä 1939.

Ulkosaainmiiii

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
53/222 SalD. 10 39.		
21/10-39	162	L.H.
SÄMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 36 otsakkeella

Viron saksalaisten "kotiinpaluu".

Ministeri:

B. Rymin

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Tallinna ssa 16 p:nä loka kuuta 19 39.

Asia: Viron saksalaisten

"kotiinpaluu".

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
57/222 Sal. 39.		
21/10-39		
SIHTTI	OSASTO	ASIA
5	012	

Sunnuntai, kuluvaan kuun 8 p:n aamuna ilmaantui kaksi suurta saksalaista kuljetuslaivaa Tallinnan edustalle jääden sinne ankkuriin. Samalla lähti liikkeelle kulovalkean tavoin sanoma, että saksalaiset laivat, joita pian seuraisi toisia, olivat saapuneet pelastamaan Viron saksalaisia, joita muka uhkasi tuho kotikommunistien taholta neuvostojoukkojen marssiessa maahan. Jokaisen saksalaisen, joka tahtoi tältä välttyä, oli viipymättä suoriuduttava matkalle, johon tarjoutuisi tilaisuutta vain muutamia päiviä. Mukaansa saisi kukin ottaa vain kaikkein välttämättömmän yhdessä matkalaukussa. Muuhun ei ollut mahdollisuutta.

Aikaa on nyt kulunut jo toista viikkoa, mutta ainoatakaan laivaa ei vielä ole lähtenyt matkalle Gotehofen'iin (Gdingen), joka on määrätty siirtyvien saksalaisten tulosatamaksi. Yksikään ankkuroiduista aluksista, joita nykyään on jo neljä, ei vielä ole saapunut satama-alueelle. Mutta laskettu teho on saavutettu: saksalaiset, sekä vanhat että nuoret, ovat joko valmiit tai valmistautumassa poistumaan joukolla Virosta.

Eilen Viron ja Saksan välillä allekirjoitetun pöytäkir-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomassedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomassedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jan mukaan, mihin sisältyy yksityiskohtaiset määräykset omaisuusien siirrosta, voivat joukkomuuttoon osallistua kaikki ne henkilöt, jotka ovat merkityt "Deutsche Kulturverwaltungin" rekisteriin, ja lisäksi ne, joille sisäministeriö esitettyjen todistusten perusteella antaa todistuksen heidän kuuluvaisuudestaan saksalaiseen kansallisuuteen. Edellisiä on pyöreän luvuin 15.500 henkeä, jälkimmäisiä arvioidaan olevan noin 3000.

Ennakkotietojen mukaan ottanee näistä osaa joukkosiirtoon keskimäärin 90-95 %, toisin paikoin jopa 100:kin. Pienemmissä asutuskeskuksissa näyttää siirtymishalu olevan yleensä voimakkaampi kuin suuremmissa. Tallinnasta, jossa saksalaisten lukumäärä on noi 6.500, siirtynee noin 6000 henkeä. Tartossa 2.700 saksalaisesta jäänee jällelle vain 300. Pärnum, Kuresaareen ja Narvaan kerrotaan saksalaisia jäävän vain kourallisen.

Siirtyvien joukossa näyttää sivistyneistön osuus nousevan huomattavan suureksi. Niinpä lääkäreitä lasketaan lähtevän noin 100, asianajajia noin 70, pappeja yli 20, upseereja 19, niiden joukossa 1 amiraali (v.Salza), 2 everstiä ja 2 everstiluutnanttia. Lisäksi siirtyy joukko oppikoulujen opettajia, insinöörejä, apteekkareja ja eräitä yliopiston opettajia. Ministeriöiden palveluksessa olevista saksalaisista on sen sijaan jättänyt erohakemuksen ainoastaan harvat (kuten Riian-lähetystön lähetystöneuvos Mickwitz). Huomattavimmista liikemiehistä jättää Viron tällä kertaa vain osa. Toinen osa on vielä kahden vaiheella ja koettaa siirtää ratkaisun tekemistä tuonneemmaksi.

On ymmärrettävää, että ratkaisun tekeminen monille muillekaan ei ole ollut helppoa huolimatta siitä, että "ko-

timaahan" palaaville on vakuutettu heistä pidettävän mahdollisimman hyvää huolta: kiinteistöjen omistaja saa korvauksena uuden kiinteistön, lääkäri ja asianajaja oikeuden ilman muuta harjoittaa ammattiaan, apteekkari uuden apteekin, insinööri ja tekniikko vastaavan toimen erikoisalallaan j.n.e. Lukuisissa tapauksissa on ratkaisu synnyttänyt perheen piirissä suornaisia draamoja, särkenyt tai ollut särkemäisillään perhe- ja sukulaisuhteet. Vanhempi polvi yleensä on epäröinyt ja arkaillut, nuorempi sen sijaan on kuulemani mukaan miltei kauttaaltaan ollut valmis kuulemaan "Führerin käskyä".

Mikä on syy tai - oikeammin sanoen - mitkä ovat syyt tähän joukkosiirtymiseen?

"Deutsche Kulturverwaltung" on julistuksessaan selittänyt, että kyseessä on lyhyesti "kotiinpaluu" ("Rücksiedelung", "Rückwanderung") sen jälkeen kun saksalaisten tehtävä Itämerenmaissa on päättynyt. Saman käsityksen tuo esiin myös "Revaler Zeitung", joka samalla viittaa vastaisiin tehtäviin lausuaan: "Saksan kansan balttilainen heimo, Viron ja Latvian saksalaiset kansaryhmät, ovat Suur-Saksan johtajalta saaneet kutsun uusien tehtävien suorittamiseen."

Nämä lausunnot, niin abstraktiset kuin ne ovatkin, saanevat jo jotain. Jos niihin lisää sen, mitä muutoin on saanut kuulla tai lukea, voinee "kotiinpaluun" syinä merkitä seuraavat seikat: 1) Saksa on tahtonut selvästi osoittaa, että sen poliittinen kiinto Itämerenmaihin on lakannut ja että niissä asuvien saksalaisten monisatavuotinen etuvartiopalvelus on loppuunsaorittettu; 2) Saksa on katsonut Itämeren saksalaiset sopiviksi asuttamaan Puolalta vallattuja alueita, lähinnä ent. "korridorin". Sen sijaan pelottelut kotikommunisteilla ja Vi-

ron välittömällä sovietsisimisella lienevät pikemminkin pidettävä keinona joukkomuuton vaatiman psykoosin synnyttämiseen kuin suoranaisena syynä siihen.

Saksalainen joukkosiirto merkitsee Virolle menetystä useammassa kuin yhdessä suhteessa. Kaikista tielle kerääntyneistä vaikeuksista huolimatta on saksalaisilla yhä edelleen ollut huomattava osuus ja asema Viron taloudellisessa elämässä, varsinkin kaupassa ja teollisuudessa. Niinikään on edellämäintun pöytäkirjan pohjalla tapahtuva omaisuuden siirto Saksaan tuntuva suonenisku Viron taloudelle, joskin sen on tapahduttava Viron taloudelliset edut huomioonottaen ja maan maksutasetta vaarantamatta. Voittopuolella on taas merkittävä Viron kansallinen eheytyminen. Saksalaisuus oli kieltämättä "Fremdkörper" Viron yhteiskuntaelämässä ja olisi arvattavasti sellaiseksi jäänytkin. Virolaisuus olisi tuskin koskaan pystynyt sitä itseensä sulattamaan.

P. J. Rönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 27.

Ministeri Hynninen

22/10 1939

Min./Post.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

965.

Tallinnassa, lokak. 23 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No	55/222	Lal 37.
25/10-39	No	LAL
RYHMÄ	OSASTO	ALA
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kumioittaan oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 37 otsakkeella

Neuvostojoukkojen saavuttua.

Ministeri:

P. J. Ryynänen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.
 RAPORTTI n:o 37.
 Tallinna ssa 23 p:nä loka kuuta 1939. 55 222 Tal 39.
 Asia: Neuvostojoukkojen
 saavuttua.

Viron ja Neuvostoliiton välisessä "teknillisessä sopimuksessa" yksityiskohtaisesti määriteltä neuvostojoukkojen sijoitus määräapaikkoihinsa, mikä alkoi kuluvaan kuun 18 p:nä, on tänään pääpiirteissään loppuunsuoritettu. Yhteensä noin 23 tuhatta miestä - sopimus edellyttää maksimimääränä 25 tuhatta miestä - eri aselajeja lienee tällä hetkellä maassa, sijoitettuina mantereelle ja saarille. Lentojoukot saapunevat myöhemmin lentoasemien valmistuttua.

Mitä merivoimiin tulee, on niitä ollut kuluneen viikon ajalla erittäin runsaasti - mielenosoitukseksi Suomea vastaan, kuten täällä väitetään - sekä Tallinnan edustalla että satamassa. Toisaamuna oli niitä ainakin 25 erilaatuista alusta m.m. kaksi dreadnoughtia. Eilen aamulla on osa niistä lähtenyt länteenpäin, nähtävästi "vierailulle" Latvian satamiin.

Joukkojen siirto, kuten eri tahoilta olen saanut kuul- la, on antanut todisteen heikosta ja puutteellisesta organi- soinnista. Kuormastojunat myöhästyivät raja-asemille saapues- saan 10-12 tuntia. Tankeista, suomasautoista, tykkiväestä ja motorisoidusta jalkaväestä muodostuneet kolonnat etenivät erit-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
 Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
 Ei ulkomaanedustuksen tiedoitusiin.
 Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
 tuksiin.

täin hitaasti ja etumaisten oli tuntikaupoin pysähdyttävä odotamaan jällellejääneitä voidakseen säilyttää kolonnat yhtenäisinä. Tämän tästä oli joku auto joutunut epäkuntoon, väitetäänpä jonkun jääneen tiellekin. Telttoja ei ollut mukana läheskään riittävästi ja suuri osa sotilaita sai yöpyä paljaan taivaan alla.

Eräs kertojani, joka kävi eilen Haapsalossa, minne on sijoitettu noin 7,500 miestä, väitti siellä vallinneen mitä täydellisimmän epäjärjestyksen. Autot olivat vanhoja ja ränsistyneitä ja tykit vanhentunutta mallia. Yleensäkin näyttivät varusteet olevan huonot. Sotamiehillä oli kylläkin kauttaaltaan uudet saappaat, mutta puvusto heikonpuoleinen ja joka tapauksessa huonompi kuin virolaisilla sotilailla. "Niistä miehistä, jotka Haapsalossa ovat", vakuutti hän, "ei kymmenenkään riitä yhdelle virolaiselle" ja lisäsi: "vahinko, ettemme olleet paremmin informoituja asiasta, kun Moskovassa käytiin neuvotteluja."

Joukkojen matkatessa noudatettiin virolaisella taholla kuria ja itsehillintää. Mitään mielenosoituksia tai välikohtauksia ei tietääkseni ole tapahtunut. Viranomaiset olivat puolestaan tehneet voitavansa sellaisten ehkäisemiseksi. Ne tienosat, joita pitkin kolonnat liikkuvat, olivat muulta liikenteeltä suljetut ja järjestystä valvoivat lisäksi poliisiviranomaiset ja kaitseliittolaiset. Samalla koetettiin kaikin voimin estää katselijain saapumista teiden varsille. Mainittakoon tässä suhteessa, että Amerikan ja Englannin sotilasasiamiehiltä, jotka havaintoja tehdäksseen olivat ajaneet autoillaan Pärnuun, evättiin pääsy teille, joita kolonnat kulkevat.

Muutoin näyttää siltä, että Viron viranomaiset ovat perin valmiit tottelemaan venäläisten toiveita ja viittauksia. Hyvänä todisteena siitä on m.m. sähkö-, posti- ja radioliikenteen asettaminen valvonnan alle, jota toteutetaan sellaisella innol-

la, mikä muistuttaa aikoja ennen itsenäisyyttä. Yksinpä lähetystöjenkin nimellä varustettuja kirjekuria avataan ja kirjeet luetaan.

Kuvaavaa on myös se tapa, millä määrävällä taholla suhtauduttiin toissapäivänä vietettyyn heimopäivään. Aikaisemmin olivat sekä sisä- että opetusministeri lupautuneet esiintymään tavanmukaisessa iltajuhlassa. Kumpikaan ei kuitenkaan saapunut - eikä kukaan muukaan "silmentekevistä" - ja heitä edusti kaksi opetusministeriön virkamiestä. Välisministeri Piip myönsi minulle tänään, että oli katsottu tarpeelliseksi häneltä tiedustella, voitaisiinko sanottua juhlaa yleensäkin viettää nykyisissä muuttuneissa oloissa. - Jos kehitys jatkuu samaan suuntaan ja mitään vastavaikutusta ei ilmaannu, jäänee syrjästäkatojalle vaikeaksi säilyttää optimismiaan Viron vastaisuuteen nähden.

R. J. H. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 38

Ministeri Lyytikäinen

2/11 1939.

Min. / Pol.

Tallinnassa, marrask. 2 p. 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

1003.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
56 / 222 Tal	39
7/11-39	
5	C12

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no.
38 otsakkeella

"Viron lehdet ja Molotovin lausunto suomalais-
venäläisten suhteiden järjestelystä."

Ministeri:

B. Rymin

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Tallinna ssa 2 p:nä marras kuuta 19 39. 56 / 222 Sal. 39.

Asia: Viron lehdet ja Molotovin
lausunto suomalais-venäläisten
suhteiden järjestelystä.

3/11-39

5

C12

Tämänpäiväiset Tallinnan lehdet sisältävät toimituk-
sellisia lausuntoja Molotovin viime lokakuun 31 p:nä pitä-
män puheen siitä osasta, missä hän käsitteli suomalais-ve-
näläisiä suhteita ja käymässä olevia neuvotteluja. Yhteistä
näille kirjoituksille on se, että niissä tyydytään selos-
tamaan Molotovin mukaan Neuvostoliiton vaatimuksia ja että
ne ovat laaditut ikäänkuin määrättyä kaavaa silmälläpitäen.
Suomalaisilla silmillä katsottuna on niille myös yhteistä
se, että niistä turhaan saa etsiä yhtään Suomelle ja sen
asialle myötämielistä ajatusta tai sanankäännettä. Lukeminen
rivien välistäkään ei johda myönteisempään tulokseen. Pikem-
min päinvastoin.

"Päevaleht" menee niin pitkälle, että haluaa tode-
ta Suomen niin hyvin Yhdysvaltain kuin myös Skandinavian
maiden taholta saaman moraalisen tuen "varjostavan neuvotte-
lujen kulkua" ja "muuttuvan aluksi Suomea vahingoittavaksi".
"Rahvaleht'issä" taas nimimerkki "L.", s.o. päätoimittaja Laa-
mann, harhautuu kirjoituksensa neljässä loppukappaleessa Molo-
tovin mukaan puhumaan Yhdysvaltain suhteista Kuubaan ja Fi-
lippiineihin sekä seloostamaan viimeainittujen maiden polit-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja liitoksi ministeriölle.

Ei ulkomassadutausten tiedotuksien.

Ei ulkomassadutausten, mutta ulkomaainministeriön tiedot-
uksien.

tista historiaa - ikäänkuin kyseessä olisi oikea vertauskoh-
ta ja ikäänkuin näistä asioista ja Suomen-Neuvostoliiton suh-
teista voitaisiin puhua samana päivänä.

"Päevaleht'in" suoranainen sanottava kuuluu seuraa-
vasti: " Neuvostoliiton ehtojen julkaiseminen ennen Suomen de-
legation perilletuloa hallituksen vastauksen kera, on Suomes-
sa synnyttänyt jo piinallista sekavuutta. Asia on tuotu täy-
dessä laajuudessaan julkisuuteen ja tästä lähtien ei ole Suo-
mella paljon toiveita, että sen onnistuisi saavuttaa vielä
huomattavia myönnytyksiä Neuvostoliitolta. Suomelle on Moloto-
vin ajatusten mukaan asetettu valittavaksi joko hyväksyä eh-
dotukset, jotka Neuvostoliiton kannalta ovat tarpeen turval-
lisuuden ja todellisten ystävällisten suhteiden luomiseksi Suo-
men kanssa tai vaarantaa asemansa niiden hylkäämisellä, mis-
tä voi johtua vakavat seuraukset Suomelle. Tilanne^{on}/Suomelle
yön kuluessa todellakin vaikeutunut. Kovin kipeästi näyttää
Suomessa vaikuttaneen Molotovin viittaus kolmansien valtioit-
ten ulkoisiin vaikutuksiin, mikä seikka varjostaa neuvottelu-
jen kulkua. Siten Amerikan ja Skandinavian aksioni Suomen
moraaliseksi tukemiseksi on muuttunut aluksi Suomea vahingoit-
tavaksi. Molotovin toivomus kuului, etteivät Suomen hallitse-
vat piirit antaisi kiihoittaa itseään Neuvostoliittoa vastaan.
Erittäin näyttää Moskovassa parhaillaan vallitsevan paha mieli
Amerikkaa vastaan."

"Uus Eesti" lausuu loppusanoissaan: "Nämä suomalais-
ten undet vedot ovat muuten käsiteltävät myös siinä tarkoi-
tuksessa, että kama saisi vähän toipua, kun sille vasta
nyt on ilmoitettu aivan odottamatta todellinen tilanne. Tus-
kin voi ajatella, etteivät suomalaiset osaisi kyllin vakavas-
ti arvostella unta tilannetta Euroopassa ja hylkäisivät suo-

ralta kädeltä Moskovan ehdotukset. Tällaisen tapahtuman varalta tähdensi myös Molotov puheessaan, että siitä voi Suomelle aiheutua vakavia seurauksia. Varmasti on myös Suomi ottanut tilanteen vakavasti. Että Suomelta puuttuisi yleensä halua neuvottelujen jatkamiseen, sellaisia tietoja ei ole Suomesta tähän asti saapunut ja vaikeaa on uskoa, että ne saapuisivat."

Tällaisia ovat sanat, joita Viron lehdistöllä on sanottavana Suomen raskaina hetkinä!

P. H. H. H. H.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 39.

Ministeri Thyminen

5/11 1939

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, marrask. 5 p:nä 1939.

1010.

Ulkoasiainministeriö

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
52/222 Pal D. 10 39.		
7/11-39	10.10.10	AMM.
5	C12	ASIA e,

Saan täten kunnioittaen lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetyksen tiedotuksen
no. 39 otsakkeella

Keskustelu presidentti Pätsin kanssa.

Ministeri:

P. R. L. M.

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Sarainen.

RAPORTTI n:o 39.

Tallinna ssa 5 p:nä marras kuuta 19 39. 52/222 Sal 39.

Asia: Keskustelu presidentti

Pätsin kanssa.

29/11-39		
5	C12	ASIA

Eilen illalla sain tilaisuuden laveampaan keskusteluun presidentti Pätsin kanssa, mistä katsen olevan syytä merkitä seuraavaa.

Keskustelun koskiessa neuvostojoukkojen sijoitusta määräpaikkoihinsa Virossa saatoin havaita hänen saamiensa virallisten tietojen käyvän kaikessa oleellisessa yhteen sen kanssa, mitä olen esittänyt raportissani no. 37. Huolimatta siitä että kyseessä oli ilmoitusten mukaan "valiojoukot", joista osa saapui suoraan Moskovasta Isborskan kautta, osa Pietarista Narvan kautta, eivät ne olleet edes samalla tasolla kuin tsaarin aikaiset tavalliset joukot. Järjestely petti useammassa kuin yhdessä suhteessa ja liikkumiskyky oli odotettua paljon huonompi. Isborskasta etenevä motorisoitu kolonna ei eräänä päivänä päässyt yhä uusiintyvien moottorivaunujen rikkeiden takia etenemään kuin 15 km. Aseistus ja varusteet ovat vaihtelevaa laatua, osittain hyvät, osittain suorastaan heikot. Virolaisella sotilastaholla on joka tapauksessa vallalla käsitys, että täällä nykyään olevat joukot eivät vastustajina ole kovinkaan pelättäviä.

Upseeriston sivistystaso näyttää jättävän "toivomisen va-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

raa", mikä seikka oli havaittavissa myös täällä olleen "teknillisen komission" jäsenten suhteen. Niinpä eräs kenraalin arvossa oleva upseeri kirjallisessa esityksessään käytti säännöllisesti "Istonija" "Estonijan" asemasta.

Saatujen tietojen mukaan on neuvostosotilaita erityisesti imponoimut täällä kulutustavarain runsaus ja vapaa myynti. Tallinnan torilla olivat merisotilaat eräänä päivänä tiedustelleet, "kuinka kauan teidän hallituksenne jaksaa tätä näyttelyä ylläpitää ja milloin se loppuu". Jalkinekaupoissa ja leipuri-liikkeissä on tehty mitä huvittavimpia kysymyksiä ja sattunut tapauksia, jotka osoittavat ostajain tulleen "kokonaan toisesta maailmasta". Tämä kaikki oli presidentin mielestä omiaan tekemään virolaiset pieneläjät immuneiksi neuvostopropagandalle, jos sitä tultaisiin yrittämään. "Vaara, jos sitä on olemassa, on varmaan toisella taholla".

Sotilasviranomaiset ovat, ainakin toistaiseksi, käyttäytyneet täysin moitteettomasti. Haapsalon sotilaskantinista oli aluksi ryhdytty myymään huokeaan hintaan jauhoja ja sokeria myös virolaiselle väestölle, mutta se oli loppunut heti kun virolaiset viranomaiset olivat tehneet siitä huomautuksen. Kaikialla muuallakin, missä johonkin huomautukseen on ollut ai-
hetta, on venäläinen sotilasjohto ottanut sen huomioon.

Mitä tulee saksalaisten "kotiinpaluuseen", on se tapahtunut ilman minkäänlaisia hankauksia ja saanut laivojen lähtiessä kauniin, usein liikuttavan muodon. Monelle lienee tällöin juuri selvinnyt, että he eivät ole olleet vieraita omassa kotimaassaan, mitä joskus ehkä on väitetty. Presidentti oli saanut lähteviltä joukottain kirjeitä, kirjoitettuna joko ennen lähtöä, laivamatkalla tai perille saavuttua, joissa poikkeuksetta esiintyi myötätuntoa Viroa kohtaan. Eräillä näistä oli

hänen mielestään suorastaan historiallisen asiakirjan arvo ja
hän aikoi siirtää ne Viron valtionarkistoon.

P. J. Hämäläinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 40.

Ministeri Hyppönen

6/11 1939

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Tallinnassa, marrask. 6 p:nä 1939.

1013.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

58/223 *Sal* D. 1939.

8/11-39

5 *2012*

Ulkoasiainministeriölle,

Seaan kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 40 otsakkeella

Matalamielistä virulaista kirjoittelua.

Ministeri:

P. S. Kinnunen

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 40.

Tallinna ssa 6 p:nä marras kuuta 19 39.

Asia: Matalamielistä virolaista
kirjoittelua.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
58/223 Tal D. 19 39.		
8/11-39.	12	LII.
5	OLASTO	ASIA
	C12	

Raporttissani no. 38 olen tehnyt selkoa virolaisen sanomalehdistön vasenkätisestä kirjoittelusta Suomen suhteen. Tänäkin ilmestyneessä numerossaan näyttää vuorostaan "Uudisleht" yrittävän parastaan. Varsinkin haluaa lehti alleviivata kuinka vähän todennäköistä on, että Neuvostoliitto tinkisi jotain vaatimuksistaan sen jälkeen kuin Molotov on ne puheissaan tehnyt tunnetuiksi ja "Pravda" on sanonut sanottavansa. Tämä kaikki lehden mielestä "osoittaa Suomelle kyllin selvästi, että Neuvostoliitto tahtoo viedä suunnitelmansa kiinteästi läpi."

Erikoisesti näyttää lehteä miellyttävän se, että venäläisellä taholla nimitetään Suomea "balttilaiseksi valtioksi". Se kirjoittaa: "Varsin kipeä kohta oli Suomelle se, että sitä julkisesti nimitetään "balttilaiseksi valtioksi". Näihin asti on Suomi pysyttäytynyt niin sanoaksemme piinallisella huolella loitolla Itämerenvaltioista ja halunnut painautua Pohjoismaiden puoleen, perustellen sitä kuuluvaisuudellaan Skandinavian valtioiden perheeseen. Suomessa luultiin tähän asti, että tämä yhteenkuuluvaisuus, jolle Pohjolan valtionpäämiesten konferenssilla annettiin virallinen tunnustus, voisi pelastaa Suomen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ulkonaisilta vaaroilta. Kymmenien vuosien aikana lykkäsi Suomi kylmästi takaisin kaikki balttilaisten valtioiden yritykset yhteistyöhön, piilottaen Skandinavian puolustusviivan taakse.

Mutta nyt jäsenettiin sama Suomi suuren itäisen naapurin taholta maailman edessä "neljänneksi balttilaiseksi valtioksi", jonka kanssa oli järjestettävä suhteet, kuten toistekin balttilaisten valtioiden kanssa. Se oli Suomelle epäilemättä raskas isku. Kuka voisi puolustaa sen kuuluvaisuutta Skandinavian valtioiden perheeseen. Sitä teki vain kolmen Skandinavian maan arkaileva ääni, sillä Skandinavian valtiot eivät tahdo millään muotoa Suomen yhteenkuuluvaisuuden takia joutua väärinkäsityksiin suuren itäisen valtion kanssa. Niin tulikin Suomen osaksi Tukholmassa vain "diplomaattinen apu", mikä ilmeni tehokkaimmin Skandinavian valtioiden diplomaattisten edustajain saapumisessa vastaanottamaan Suomen delegatiota."

Tämän ilkeämielisen vuodatuksen jälkeen jatkaa lehti: "Suomella oli vielä yksi toivo - Saksa. Saksan sotajoukot ovat kerran tulleet Suomelle avuksi, joskin kyseessä oli enemmän niiden omat kuin Suomen tavoitteet. Mutta ne kävivät kuitenkin ja Suomella oli niistä hyötyä. Siitä saakka tunnettiin Suomessa saksalaisia ja Saksaa vastaan erityistä lämpöä. Pohjoismaisen orientationsa ohella Suomi pyrki lähenemään myös Saksaa - jälleen kymmenien vuosien aikana..

Mutta nyt kuului Saksan taholta, tosin epävirallisesti ja tähän asti sanomalehdistön palstoilla, että Suomi sopikoon välinsä Neuvostoliiton kanssa. Saksa ei halua puuttua Suomen asioihin, varsinkin kun se johtaisi vastakohtaisuuteen uuden ja suuren ystävällisen naapurin kanssa, jonka suojeleminen merkitsee sodassa paljon enemmän kuin pieni Suomi.

Tämän jälkeen lehti ironisoiden, että "Suomi ei ole

tahtonut jäädä Molotovin askelista velkaa" ja että "varsinaiset neuvottelut pidetäänkin nyt kahden pääministerin välillä ja raadion kautta" selostaa pääministeri Cajanderin radiopuhetta, tehden sen kuitenkin asiallisesti ja ilman reunahuomautuksia.

Lopuksi kysyy lehti: "Mitä tapahtuu nyt edelleen? Tänään alkavat Neuvostoliiton suuret juhlapäivät. Niiden aikana tuskin pidetään neuvotteluja. Katkaistaanko ne vielä kerran? Viimeiset sähkösanomat puhuvat jotain sellaista, että Paasikivi palaa jälleen Helsinkiin saamaan uusia ohjeita. Vai katkaistaanko ne kokonaan ottaen huomioon Suomen pääministerin radiopuhe, missä ei asetettu myöntyväisyyden kannalle. Vai luopuuko Neuvostoliitto vaatimuksistaan, tunnustaen Suomen Pohjolan valtakunnaksi ja sen "spelndid isolation'in". Se ei näytä uskottavalta, jos muistaa "Pravdan" viittaukset Suomen ulkoministerille, Puolan häviöön ja Beckin laakereihin."

Viron lehdistössä on viime aikana saanut lukea yhtä ja toista, joka ei ole ollut omiaan ilahduttamaan suomalaista lukijaa, mutta matalamielisyydessä on "Uudisleht" artikkelissaan nyt saavuttanut ensimmäisen sijan.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA:

Talinnassa olevan lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Hynninen

4/11 1909

Min/Pot.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

1023.

Tallinnassa, ~~60/223~~ 1939.

60/223 <i>Sal.</i> 1939.		
14/11-39	55	1.1.39.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Ulkoasiainministeriölle,

Saan kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 41 otsakkeella

Neuvostoliiton vuosipäivän vietto Tallinnassa.

Ministeri:

P. J. Rönkä

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

60/227 Pel. S - 39.

Tallinna ssa 11 p:nä marras-kuuta 19 39.

14/11-39

Ne

Asia: Neuvostoliiton vuosi-

päivän vietto Tallinnassa.

OSASTO

5

C12

Suuret muutokset Viron ja Neuvostoliiton keskinäisissä suhteissa saivat ilmennyksen myös Neuvostoliiton vuosipäivän viettämistavassa täällä. Sen sijaan että aikaisemmin kyseellisen päivän vietto on rajoittunut tavannukaiseen vastaanottoon Neuvostoliiton lähetystössä ja mahdolliseen Neuvostoliiton taloudellista kehitystä käsittelevään kirjoitukseen jossain lehdessä sai se tällä kertaa siksi juhlavat muodot, että mielestäni on syytä eräisiin merkintöihin.

Sanomalehdet omistivat päivälle huomiota sekä kirjoituksin että kuvin. M.m. "Uus Eesti" julkaisi kolme eri artikkelia ja lisäksi Stalinin kuvan suuressa koossa. Neuvostolähetystössä oli aamupäivällä suuri vastaanotto ja myöhemmin illalliset, joilla oli läsnä noin 70 kutsuvierasta.

Vuosipäivän päänumeron muodosti epäilemättä aktus Estonian konserttisalissa, jossa Tallinnan suurjuhlataivallisesti pidetään. Sali oli koristeltu musta-sini-valkoisin ja punaisin värein ja estraadille oli asetettu kaksi suurta kilpeä, joista toisessa oli Viron, toisessa Neuvostoliiton valtioemblemmit. Jo kotvan ennen aktusen alkua oli sali tulvillaan yleisöä, jota lasketaan olleen noin 1,200 henkeä. Läsnä oli hallitus kokonai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomasedutuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomasedutuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suudessaan, sotilasjohto ylipäällikköistä alkaen, virkamiehiä, liikemiehiä, taiteilijoita ja, kuten kerrotaan, myös melko paljon venäläisiä emigrantteja.

Avaussanoissaan hiljan perustetun virolais-neuvostoliittolaisen yhdistyksen puheenjohtaja, ETK:n johtaja Pödra, lausui Viron joutuneen keskinäisen avunantosopimuksen pohjalla Neuvostoliiton kanssa yhteistyöhön, mikä oli läheisempi kuin minkään muun suurvallan kanssa. Neuvostoliiton "korkeat johtajat" ovat antaneet lupauksen solmittujen sopimusten noudattamisesta ja usko tähän "yhdistää sydämeistä lähtevät tunteet toivotuksiin Neuvostoliiton kansojen ja niiden johtajien onneksi ja menestykseksi."

Välisministeri Piip alotti puheensa maininnalla, että "ystävyyttä, joka on kestänyt jo 20 vuotta ilman yhtään vakavampaa väärinkäsitystä, on hiljan syvennetty Moskovan avunantosopimuksen kautta". Aivan äsken on lisäksi saatu kuulla Molotovin suusta "selvä tunnus samantyyppiselle Viron ja Neuvostoliiton suhteista, mikä on täysin sopu-soinnussa Viron käsityksen kanssa". Huolimatta siitä, että yhteiskunnallinen rakenne ja elämä rakentuu erilaisille periaatteille, on molemmilla valtioilla paljon yhteistä, ennen kaikkea se, että molemmilta puuttuu aristokratia ja suurkapitalismi ja että molempien perustuslain mukaan "työ on jokaisen työkykyisen kansalaisen kunnia ja velvollisuus". Huomautettuaan, että jokaisen, joka on voinut tutustua Neuvostoliiton saavutuksiin, on niitä ihmeteltävä ja esitettävään eräitä esimerkkejä tuloksista taloudellisella alalla puhuja lausui Neuvostoliiton toteuttaneen alueellaan ja samanaikaisesti vaikuttaneen muuhun maailmaan periaatteillaan, "jotka muun ohella kunnioittavat kansojen oikeutta itsemääräykseen ja vapauteen". Niinpä nyt "Viro

ja Neuvostoliitto elävät toistensa vierellä toistensa suveränisyyttä tunnustaan ja ystävällisessä yhteistyössä." Molempien välillä nyt vallitseva ilmapiiri on niin omalaatuinen ja selvä, että "ulkomailla ei sitä tahdota voida käsittää". "Sensijaan on se meille molemmille naapureille täysin luonnollista." Ja "sentähden on meillä tänään mielihyvä omistaa huomiota suuren naapurin vuosipäivälle ja toivottaa Neuvostoliiton kansoille ja niiden hallituksille, ennen kaikkea Neuvostoliiton kansain suu- relle johtajalle Stalinille, vilpittömästi parhaita onnea ja rauhallista kehitystä."- Puhetta seurasi "Internationalin" sä- veleet.

Neuvostoliiton täällä oleva lähettiläs Nikitin lausui tuntevansa iloa siitä, että hän lokakuun vallankumouksen 22 vuosipäivänä saa kuulla "koko Viron kansan hra välisministerin kautta esittävän lämpimät, välittömät ja täysin ystävälliset tunteensa kansoille, jotka elävät 182-miljonaisessa Neuvostoliitossa." Molempien maiden välillä vallinneet ystävälliset suhteet ovat 20 vuoden ajalla jatkuvasti syventyneet ja johtaneet nyt solmittuihin sopimuksiin, joilla on mitä suurin merkitys kum- mallekin kansalle. Neuvostoliitto on valmis niin suhteessa kuin toisessakin sopimuksiaan tunnollisesti täyttämään ja puhuja oli vakuutettu siitä, että "se kaikki vielä enemmän vahvistaa so- pimuspuolien ystävällistä yhteistyötä."

Neuvostoliiton vuosipäivän vietto 'ja kaikki, mitä siihen kuului, antaa osaltaan käsityksen siitä mielialasta, mi- kä Viron määräävissä piireissä on joko päässyt tai pääsemäs- sä vallalle. Samalla näyttää siltä, että Viro on saanut etu- otteen verrattuna Latviaan tai Liettuaan. Enemmän Riiaassa kuin Kaunaksessakaan ei tietääkseni vielä tällä kertaa mitään juhlia järjestetty.

P. J. Oksanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Tallinnassa olevan lähetystön raportti n:o 42

Ministeri Thyminen

26/11 1939

Min./Pö.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

1063.

Tallinnassa, marrask. 26 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

66/224 SalO. 1939.

29/11-39		L.H.
YHMA	OSASTO	ASIA
5	C/21	e,

Ulkoasiainministeriö

Se on kunnioittaen oheisena lähettää
Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen
no. 42 otsakkeella

Vieläkin Viron saksalaisten "kotinpa-
luusta".

Ministeri:

P. J. Kinnunen

Tallinna

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Tallinna ssa 26 p:nä marras kuuta 1939. 66/224 P.O. 1939.

Asia: Vieläkin Viron saksalaisten
"kotiinpaluusta".

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
29/11-39	13	LML
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C12	

Viron saksalaisten joukkosiirto Saksaan, mikä alkoi viime lokakuun 18 p:nä, on suurimmalta osalta jo loppuun-suoritettu. Joulukuussa lähtee Tallinnasta vielä yksi laiva ja tammikuun 15 p:nä, jolloin määräaika päättyy, toinen ja samalla viimeinen. Ne vievät mukanaan sellaiset siirtyjät, jotka taloudellisten järjestelyjen tai muiden pakottavien syiden takia ovat siirtoa suorittavalta komitealta anoneet ja saaneet pidennystä oleskeluunsa täällä. Näitä siirtyjiä karttuneen noin 1000-1200 henkeä. Kun aikaisemmin siirtyneiden lukumäärä nousee 11,600 henkeen, kasvaa "kotiinpalaaajien" kokonaismäärä 12,600-12,800 henkeen.

Tämä lukumäärä ei läheskään vastaa joukkosiirrosta toimitettuja ennakkolaskelmia ja osoittaa, että melkoinen osa niistä, jotka perusteella tai toisella olisivat olleet oikeutettuja - näistä perusteista olen tehnyt selkoa raportissani no. 36 - siirtymään Saksaan, ovat pitäneet parempana jäädä vanhaan kotimaahansa. Siirtymishalu on vähentynyt sitä mukaa kuin aikaa on kulunut. Ensimmäiset täältä lähtevistä 17:sta laivasta olivat täpösen täynnä, mutta viimeisissä oli runsaasti tyhjiä paikkoja. Viimeisellä vuorollaan sai "Sierra

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

US 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedoituksiin.

Cordoba", joka oli tullut noutamaan 800 "kotiinpalaajaa", kääntänyt paluumatkalle mukanaan niistä vain 318.

Joukkohuumauksen haihduttua ovat varsinkin monet vanhempaan polveen kuuluvat ja vauraammat saksalaiset alkaneet epäillä ja joko siirtäneet toistaiseksi ratkaisunsa tai painostusyrityksistä huolimatta tehneet päätöksen jäädä Viroon. Mitä taas tulee vanhoihin sukuihin voimain, että esim. täällä hyvin tunnetun Ungern-Sternbergien suvun kaikki 19 jäsentä päättivät syyskuussa siirtyä Saksaan, mutta hiljan pidetyssä uudessa sukukokouksessa 6 jäsentä ilmoitti ehdottomasti jäävänsä entisille asuinsijoilleen. Muuan vanhan suvun jäsen, joka sivumennen sanoen ilmoittautui tarvittaessa lähtemään vapaaehtoisena Suomeen, lausui harkittuaan lähemmin asiaa tulleen vakuutetuksi siitä, että olisi "hulluutta jostain käsittämättömästä käskystä lähteä maasta, jossa sukuni on elänyt lähes 700 vuotta."

Näihin mielenmuutoksiin ovat varmaan suurelta osalta vaikuttaneet Saksasta saapuneet huononpuoleiset uutiset. Osa siirtyvistä vanhuksista ei ole kestänyt edes matkan vaivoja. Niinpä "Der Deutschen" ensimmäisellä matkalla tosiasiallisesti 17 "vanhaa tättä" heitti henkensä tiellä Tallinnasta Danzigiin. Saksassa ei ole voitu sijoittaa, kuten oli luvattu, siirtyjiä kuin osittain heidän entisille toimi- tai ammattialoilleen. Monet, jotka eivät ole tehneet ennen ruumiillista työtä, ovat nyt saaneet siihen itseään totutella ja nurisijoille on lyhyesti huomautettu, että "he ovat saaneet johtajan kutsun rakentamaan työhön." Yleisimpänä tyytymättömyyden syynä on kuitenkin ollut ravinto-olot, jotka ymmärrettävästi oleellisesti poikkeavat siitä, mihin Virossa oli totuttu. Sukulaisille ja tuttaville saapuneissa kirjeissä kerrotaan niistä ankaran sensuurin

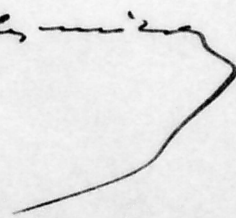
takia peitetyn tai ennakolta sovituin samoin, mitkä tietenkin jättivät tulkinnan varaa, mutta joista yleensä on saatu käsitys, että siirtyneitten "käsi ei käy kovin hyvin" - ainakaan toistaiseksi. Eräs heistä kirjoittaa lehtien mukaan tuttavalleen: "Sie leben da im Schlaraffenlande", toinen: "Uns besucht dann und wann Herr Nälg" (nälkä). Muuan poika kirjoittaa vanhemmilleen: "Uns geht es ganz gut, aber bleiben Sie da, wo Sie sind!" Tällantapaisia lauseita voisi poimia joukottain.

Virolaisella taholla on herättänyt mielipahaa ja antanut lehtien palstoille aihetta itsetutkiskeluun se seikka, että siirtyjain joukossa on niin runsaasti saksalaistuneita virolaisia, joilla osittain on vielä virolaiset nimetkin. Siirtyjä no. 1 siirtyjain rekisterissä oli Hallisten pastori Murr ja häntä on seurannut kymmenittäin sellaisia tavallisia virolaisia sukunimiä kuin Leppik, Mets, Rahanägi, Sepp j.n.e. Mutta "aivan erikoisen murheellista" - käyttäakseni "Uus Eesti" sanoja - on virolaisille ollut nähdä, että lähtijain joukossa on ollut Kreutzwaldin, "Kalevipojan isän", tyttärentytär, virolaisuuden suuren herättäjän, "isä" Jansenin pojanpoika ja Viron kansallislipun vihkijän, rovasti Ederbergin poika.

Saksalaisten joukkosiirto on antanut Viron viranomaisille paljon työtä ja vaivaa. "Satama, tulli ja Toompea ovat viikosta toiseen olleet korkeapaineen alla". Mutta vaikein ja monimutkaisin työ on vielä jäljellä: siirtyneiden omaisuuden siirto Saksaan. Se edellyttää ensimmäkin hajallaan kautta maan olleen omaisuuden arviointia ja sen jälkeen molempia puolia tyydyttävän ratkaisun löytämistä korvaussummien suorittamiseen. Tämä työ on jo pantu alulle virolais-saksalaisessa sekakomiteassa. Mielipidetten eroavaisuus komitean molempien delegatiojen välillä o-

sottautui kuitenkin jo periaatteellisissa kysymyksissä niin suureksi, että saksalainen delegatio katsoi parhaaksi matkustaa eilen illalla Berliniin selostamaan tilannetta ja saamaan uusia ohjeita.

Kuulemani mukaan ovat saksalaiset vaatineet mahdollisimman korkeiden korvausmaksujen suorittamista lähivuosina, josta vastoin virolaiset haluavat korvaussummat jaettaviksi tasaisesti pitemmälle maksuajalle. Niinikään ei virolaisilla näytä olevan mitään ymmärtämystä saksalaisen delegation esitykselle, että noin 50 saksalaisen sallittaisiin Saksan kansalaisina jäädä Viroon johtamaan täällä olevia suuryrityksiä.

P. J. K.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 12

ASIA: _____

Talhimaisen olevan lähetyksen rap. n: 43

Ministeri Rynninen

27/11 - 39.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

1067.

Tallinnassa, marrask. 27 p. 1939.

ULK.
N:o 67 224 sal. 39.
7/12 - 39.
RYHMÄ
5 C 12

Ulk o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e ,

Saan täten kunnioittaen oheisena lähettää Ministeriölle Tallinnan Lähetystön tiedotuksen no. 43 otsakkeella

Keskustelu ent. välisministeri Selterin kanssa.

Ministeri:

R. J. Kuntze

Tallinna SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Tallinnassa 27 p:nä marras-kuuta 1939.

Asia: Keskustelu ent. välisministeri
Selterin kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 67	224 tal	39
7/12.39		
RYHMÄ	LAATU	ASIA
5	C12	

Luonani oli tänään käynnillä ent. välisministeri Selter, joka hiljan nimitettiin Viron edustajaksi Kansainliittoon. Keskustelusta hänen kanssaan katson olevan syytä merkitä seuraavaa.

Virossa on eräällä taholla ilmaantunut halua, lausui herra Selter, löytää joku tai joitakin "syntipukkeja", joiden niskoille voitaisiin sälyttää syy Viron valtiollisessa asemassa tapahtuneista muutoksista. Häntä on m.m. tahdottu syyttää siitä, että hän ratkaisun hetkellä ei kääntynyt enemmän liittolaismaan Latvian kuin Suomenkaan puoleen tiedustelulla, olisivatko nämä valmiit ja missä muodossa antamaan apua Virolle. Tällainen syyttely perustui hra Selterin mielestä joko asiain ymmärtämättömyyteen tai pahaan tahtoon. Latvia ei olisi pystynyt mitään oleellista apua antamaan, vaikkapa se sitä olisi tahtonutkin. Mitä taas tulee Suomeen, oli hänen mielestään selvä, että se silloisessa tilanteessa ei olisi voinut luvata muuta kuin korkeintaan aseita ja vapaaehtoisia, joiden saattamisen Viroon Neuvostoliiton laivasto olisi lisäksi tehnyt varsin kyseenalaiseksi. Virallisen tiedustelun esittäminen sotilaallisesta avunannosta olisi näin ollen saatta-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nut Suomen vain raskaan ratkaisun eteen - siinä kaikki. Asiasin tila olisi hänen mielestään ollut tietenkin toinen, jos Itämerenmaat ja Suomi olisivat panneet joukkonsa liikkeen kannalle heti saksalais-puolalaisen sodan syttyessä. Tätä voidaan pitää laiminlyöntinä ja virheenä, mutta sen ovat tehneet monet muutkin kuin Viron hallitus.

Keskustelun siirtyessä suomalais-venäläiseen ristiriitaan lausui hra Selter käsityksensä, että Neuvostoliitto kaikista eilispäiväisistäkin uutisista huolimatta tuskin suunnittelee hyökkäystä Suomeen. Sellainen sekottaisi pahasti sen muita "ympyröitä". Moskovassa punotaan nykyään varmaan monenlaisia suunnitelmia ja hra Selterin mielestä ei olisi kummeksittava, jos sieltäkäsikin eräänä päivänä esitettäisiin rauhanvetoomus sodasta väsyneille kansoille, toisin sanoen tarjotaisiin "rauhaa ja leipää" vanhan reseptin mukaan. Hyökkäyssota ja rauhanvetoomus eivät taas sovi hyvin tehtäväksi samalta taholta. Jos kaikesta huolimatta Neuvostoliitto ryhtyisi hyökkäykseen, tulisi se todennäköisesti yrittämään saada käsiinsä haluamansa tukikohdat Suomenlahdella ja rajalla sekä tarjoamaan rauhaa. Pitempiaikainen sota Suomen kanssa ei vastaisi sen prestigelle eikä myöskään sen toisille tavoitteille.

Sivumennen sanoen ei siirtyminen Genèveen näyttänyt erikoisesti hra Selteriä miellyttävän. Muutonsa sinne kertoi hän tapahtuvan aikaisintaan tulevassa maaliskuussa. "Nykyään on jokseenkin yhdentekevää, onko siellä joku vai ei."

P. J. Hänninen